

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА
КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Реферативний огляд наукових досліджень
з конституційно-правової тематики
До 25-річчя заснування Конституційного Суду України

ВИПУСК № 2

КИЇВ 2021

Реферативний огляд наукових досліджень з конституційно-правової тематики. До 25-річчя заснування Конституційного Суду України / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України, Конституційний Суд України, Національна юридична бібліотека, Центр досліджень соціальних комунікацій. Київ, 2021. Вип. 2. 76 с.

Автори-укладачі:

Ю. Половинчак: доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник,

Н. Кушакова-Костицька: доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
заслужений юрист України,

***А. Березельський,
Т. Полтавець,
О. Каращук,
І. Соболева***

Реферативний огляд містить інформацію про наукові дослідження з конституційно-правової та дотичної тематики, пов'язані із чвертьстолітньою діяльністю Конституційного Суду в Україні та науковим осмисленням цієї діяльності. На підставі аналізу акумульованих наукових робіт пропонується інфографіка, яка висвітлює динаміку та актуальність окремих напрямів досліджень, насамперед щодо питань конституціоналізму, безпосередньо функціонування Конституційного Суду на різних етапах його існування та конституційних засад державної влади в Україні. Рекомендовано для науковців та фахівців у галузі юриспруденції.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС.....4

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД

2021.....	12
2020.....	13
2019.....	22
2018.....	28
2017.....	41
2016.....	44
2015.....	49
2014.....	50
2013.....	52
2012.....	53
2011.....	55
2010.....	57
2009.....	60
2008.....	61
2007.....	64
2006.....	64
2005.....	66
2004.....	68
2003.....	69
2002.....	70
2001.....	71
2000.....	74
1999.....	74
1998.....	74
1997.....	74

Передмова

Конституційний Суд України: 25 років «через терни до зірок»

Минає вже чверть століття з того часу, як в Україні функціонує Конституційний Суд. За цей час в ньому працювали судьями кілька десятків висококваліфікованих юристів – від дипломованих спеціалістів до академіків (віком від 40 до 65, а зараз до 70 років протягом однієї каденції, яка відповідно до закону має тривати 9 років).

За цей час кілька разів мінялося відношення суспільства до суду: від захоплення його «соломоновими» рішеннями до повної негачії й звинувачення у всіх суспільних негараздах. Очевидно, ця психологічна особливість людини пов'язана з потребою періодично щось звеличувати або критикувати. Мінялося, і не один раз, відношення до Суду з боку гілок влади – всіх без винятку: законодавчої, виконавчої, судової, президентської, місцевого самоврядування. І тут вже діяли не стільки психологічні, як політичні фактори: хоча потреба домінувати є психофізіологічною, ті, хто отримують владу, діють переважно у парадигмі політичній. А згідно з нею влади завжди мало: носій влади, інституція завжди прагне отримати ще більше владних повноважень. У Конституції України перелік органів державної влади щодо її сторожі та охорони увінчує Конституційний Суд. За цей невеликий історичний період Конституційний Суд кільканадцять разів обмежував прагнення розширити владу і отримати більше повноважень і гілками влади, і носіями влади, і владними інституціями. Це викликало різку реакцію з боку цих суб'єктів, організовувалися кампанії в мас-медіа, пікетування, блокування приміщення Суду тощо. В цьому сенсі ми в Україні не є монополістами чи оригіналами. Подібні конфлікти з органами конституційної юрисдикції мали місце і в інших країнах. І це, як правило, в країнах «молодої» чи відновленої демократії (Польщі, Молдові, Литві тощо). Закінчувалися такі конфлікти із суб'єктами влади зазвичай законодавчим обмеженням повноважень органів конституційної юрисдикції, ізоляцією, припиненням функціонування судів, їх розпуском.

В Україні за 25 років статус КСУ в соціумі і в судовій гілці влади змінився: його вилучили із системи правосуддя, позбавили можливості тлумачити закони, так і не надали можливості контролювати виконання прийнятих рішень. Але формула з Біблії «все минає, і це мине» є вірною для всіх часів і народів, отже вона з часом проявиться і в конфлікті КСУ з законодавчою, виконавчою владою і Президентом.

Не дивлячись на будь-які перипетії, конституційна юстиція в Україні все ж таки відбулась. Практика показує, що сьогодні КСУ став невід'ємною, органічною частиною судочинства, органом захисту прав і свобод людини, конституційного ладу, демократії і стабільності в державі.

Очевидно, що тільки історія може розсудити діяння правителів, урядовців, державних структур та органів. Думаю, що до сьогодні історична оцінка КСУ і його діяльності є позитивною. Сподіваюсь, що і наступна діяльність КСУ матиме таку ж оцінку.

Пропонований реферативний огляд наукових публікацій, присвячений 25-ій річниці заснування Конституційного Суду України, сьогодні та в перспективі ознайомить зацікавлених читачів з історичним, компаративістичним, фактологічним підходами до аналізу й оцінки функцій, завдань і специфіки діяльності КСУ у працях як уже визнаних, так і молодих вчених.

*Костицький М. В.
академік НАПрН України, доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України,
суддя КСУ у відставці*

Аналітичний ракурс

Пропонований реферативний огляд охоплює наукові дослідження з конституційно-правової та дотичної тематики за останні 25 років – від дати створення КСУ до сьогодення. Видання включає реферативні дані про 327 публікацій (монографій, дисертацій, збірників наукових праць, матеріалів конференцій, окремих статей, аналітичних оглядів, інтерв'ю, коментарів). Реферативні описи надані у зворотному хронологічному порядку.

Окрім цього, у випуск включено узагальнюючий аналітичний огляд основних характеристик цього документального потоку на основі візуальної аналітики з відповідною інфографікою. Документи проаналізовано за видом публікації, місцем (науковою установою) підготовки, тематикою досліджень.

Вид публікації

Як випливає з наведеної діаграми, серед відібраних праць переважають наукові статті та збірники, підготовлені за результатами наукових конференцій, дисертаційні дослідження (як власне дисертації, так і автореферати).

Установа, що захистила дисертацію

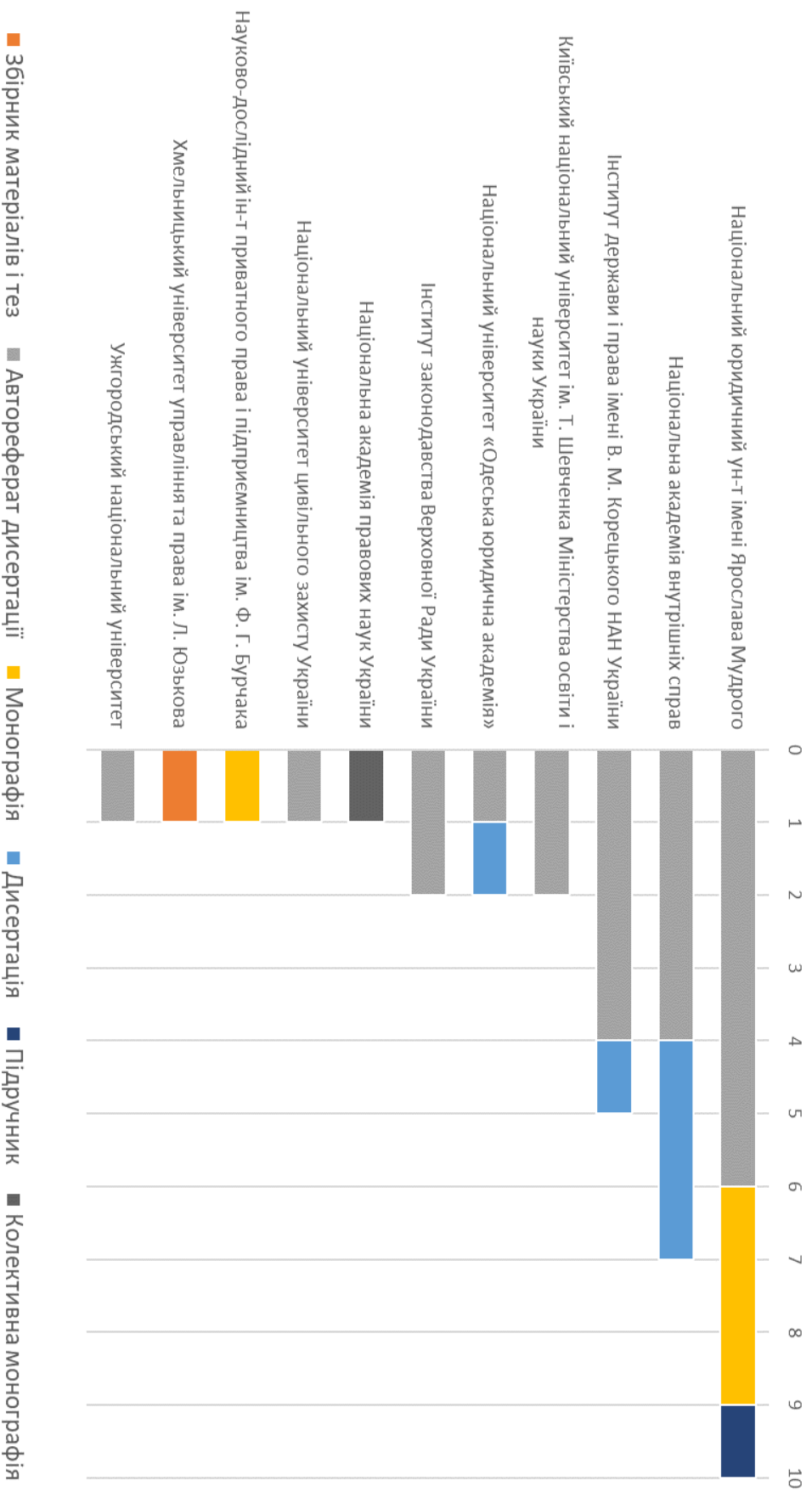

Аналіз публікацій, формат яких передбачав визначення корпоративної належності наукових досліджень (установи, в яких було захищено дисертації, підготовлено монографії, видано збірники наукових праць, організовано конференцію) дозволили виявити наукові установи, що впродовж аналізованого періоду найбільш активно висвітлювали діяльність КСУ.

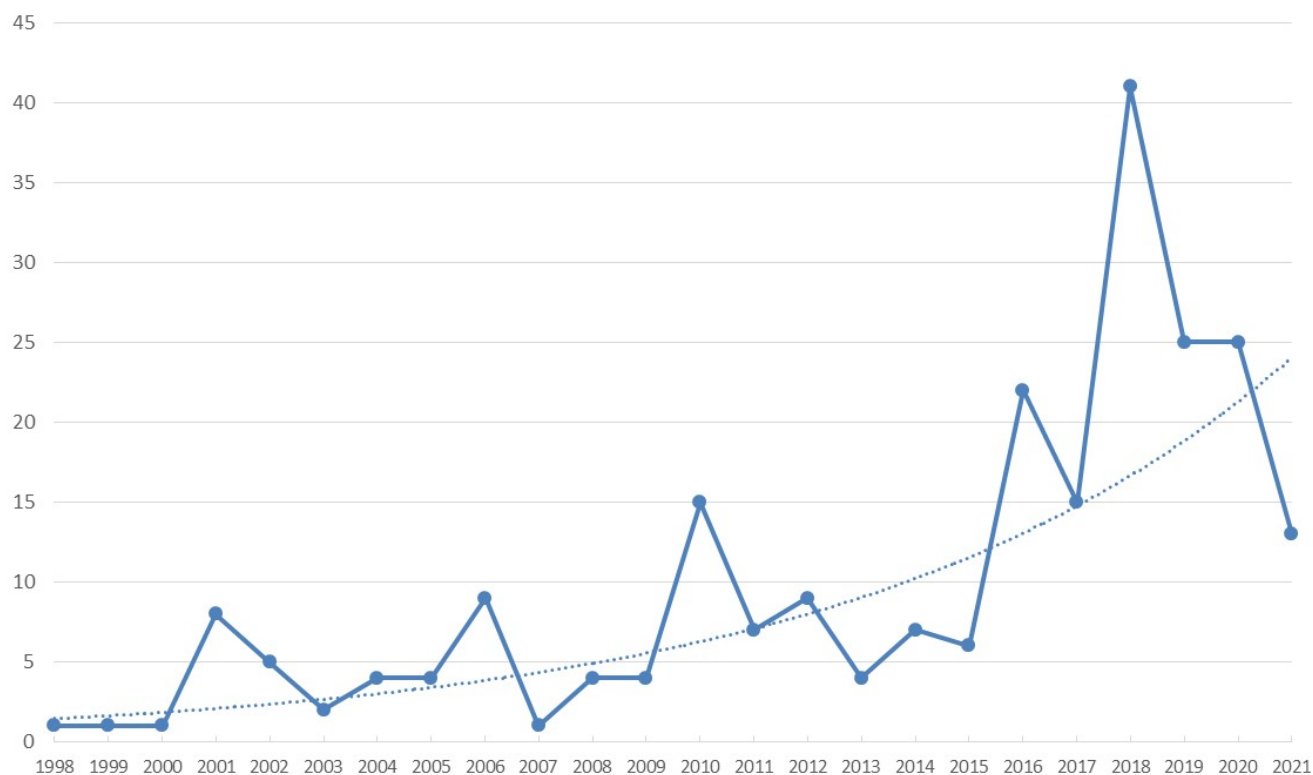
Деталізована діаграма дозволяє зіставити, в яких саме напрямках наукової діяльності реалізовувався інтерес дослідників різних установ до питання діяльності КСУ.

Розбивка відібраних та систематизованих публікацій за роками дозволяє прослідкувати динаміку наукового інтересу до проблеми конституційної юстиції та діяльності КСУ.

Установа, що захистила дисертацію

Загальна кількість публікацій щороку (з лінією тренда)

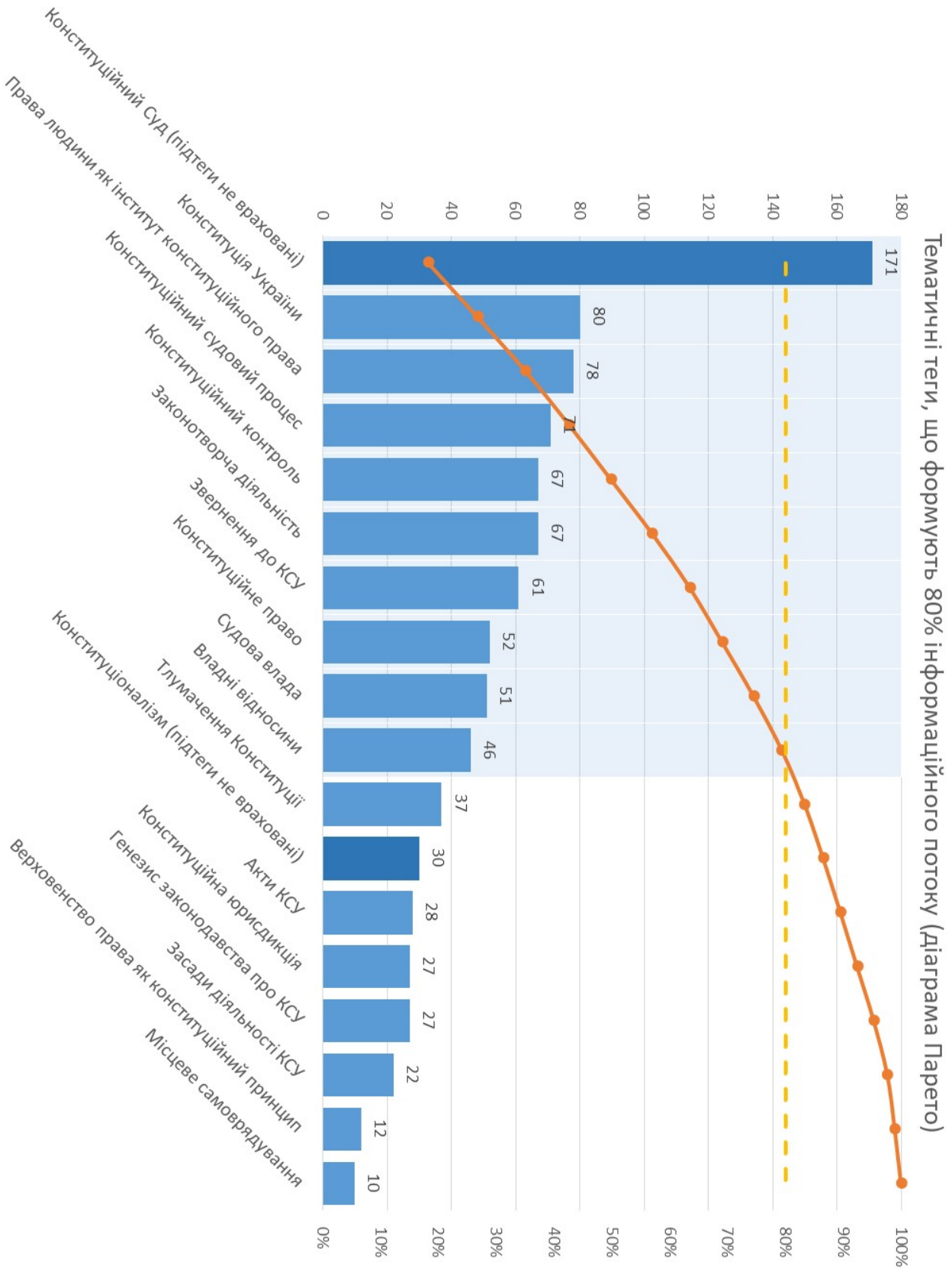
Ця діаграма, з одного боку, засвідчує зростаючий тренд наукового інтересу до проблеми та корелюється із загальною статистикою продукування наукової публіцистики, зокрема і в юридичних науках в Україні. З іншого – перспективним з точки зору наукознавчих та історіографічних досліджень видається аналіз «піків» на графіку як сплесків досліджень та їх зв'язку із процесами реформування Конституційного Суду та стану розвитку конституційної юстиції в Україні. Йдеться про сплески кількості публікацій у 2001, 2006, 2010, 2016 та 2019 роках.

Не менш перспективним видається аналіз публікацій за тематичними тегами. Його було здійснено за ключовими словами, визначеними авторами. В результаті аналізу та систематизації авторських ключових слів, було сформовано перелік понять, що описують основні напрямки досліджень – «тегів»; для точності аналізу було виділено вужчі конкретизовані підтеги.

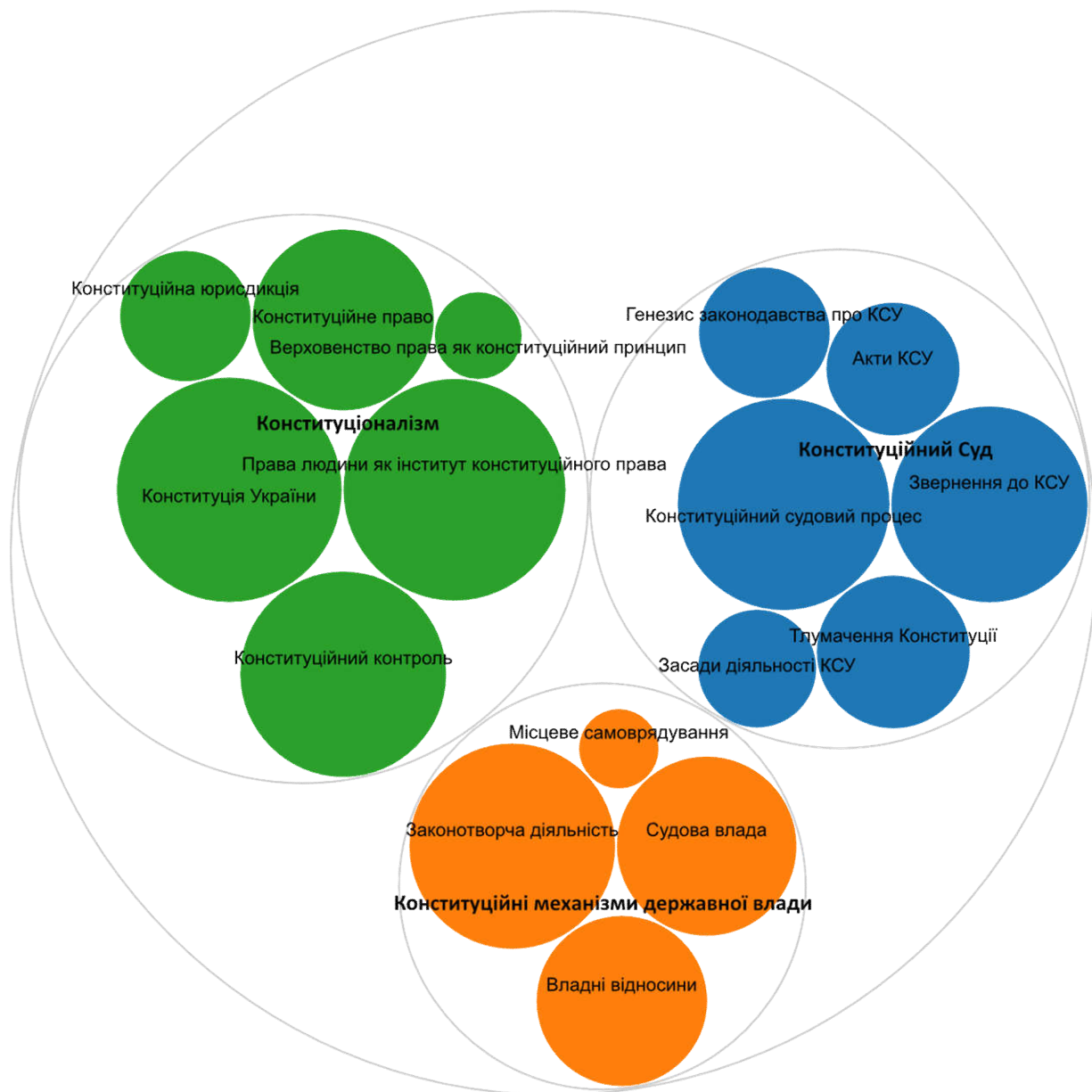
Такими «дворівневими тегами» стали ключові слова «**конституціоналізм**» із підтегами «Конституція України», «права людини як інститут конституційного права», «конституційне право», «верховенство права як конституційний принцип», «конституційна юрисдикція» та «конституційний контроль»; **Конституційний Суд** із підтегами «генезис законодавства про КСУ», «засади діяльності КСУ», «конституційний судовий процес», «звернення до КСУ», «акти КСУ» та «тлумачення Конституції» як засадничі поняття, що розкривають різні аспекти функціонування Конституційного Суду. Узагальнюючий тег «**конституційні механізми державної влади**» об'єднав тематику, що її характеризують підтеги «владні відносини», «судова влада», «законотворча діяльність», «місцеве самоврядування».

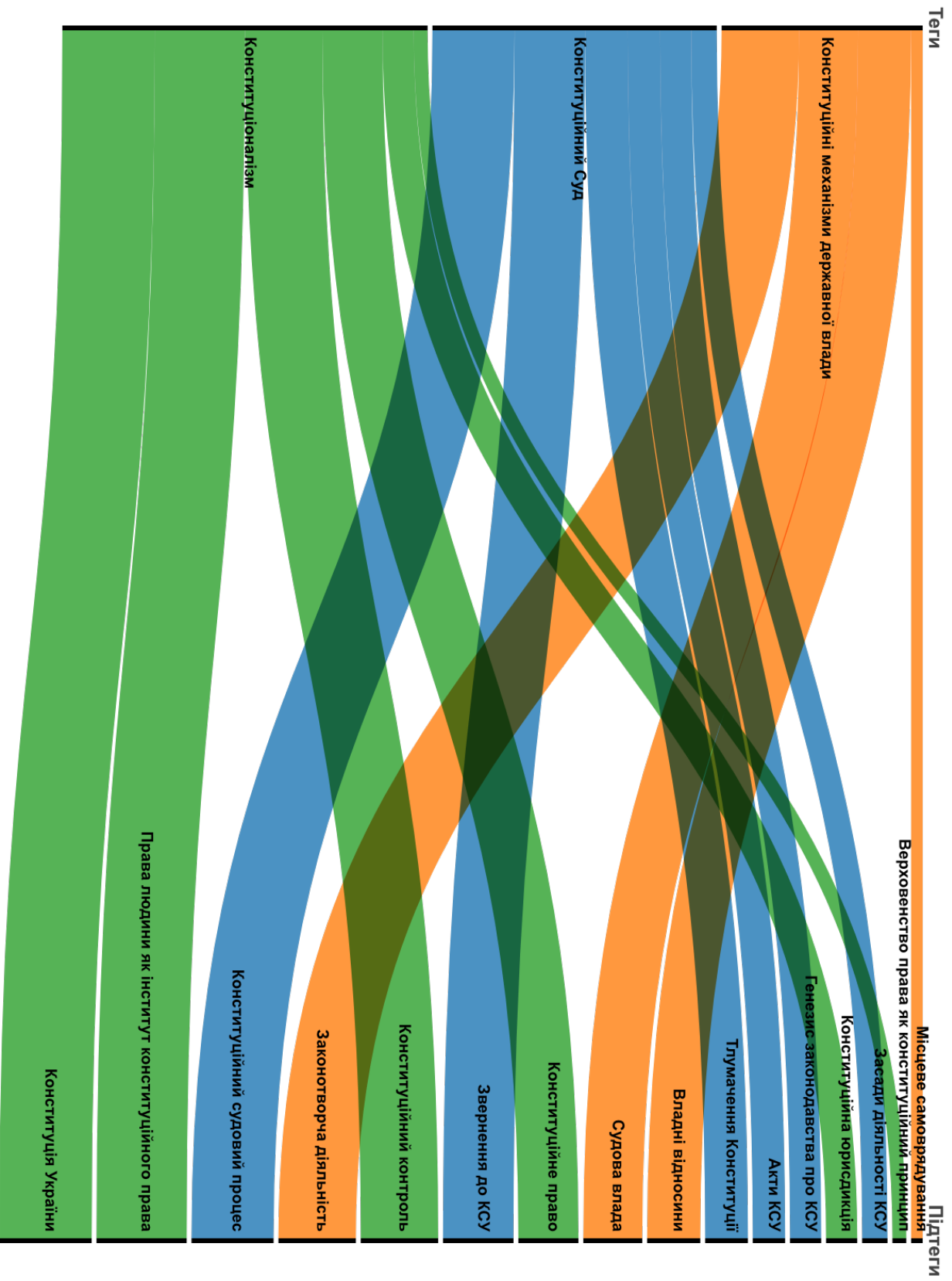
У відповідних діаграмах основні теги та їх підтеги систематизовані розміром (вказує на інтенсивність згадувань), кольором та розташуванням (вказує на те, як тексти співвідносяться між собою за дослідженою науковою тематикою). Окремо було візуалізовано ієрархію загальних тегів та їх підтегів, які мають свої власні показники. Наведена нижче діаграма Парето дозволяє визначити теми, що формують ключові тренди інформаційного потоку за визначеною тематикою.

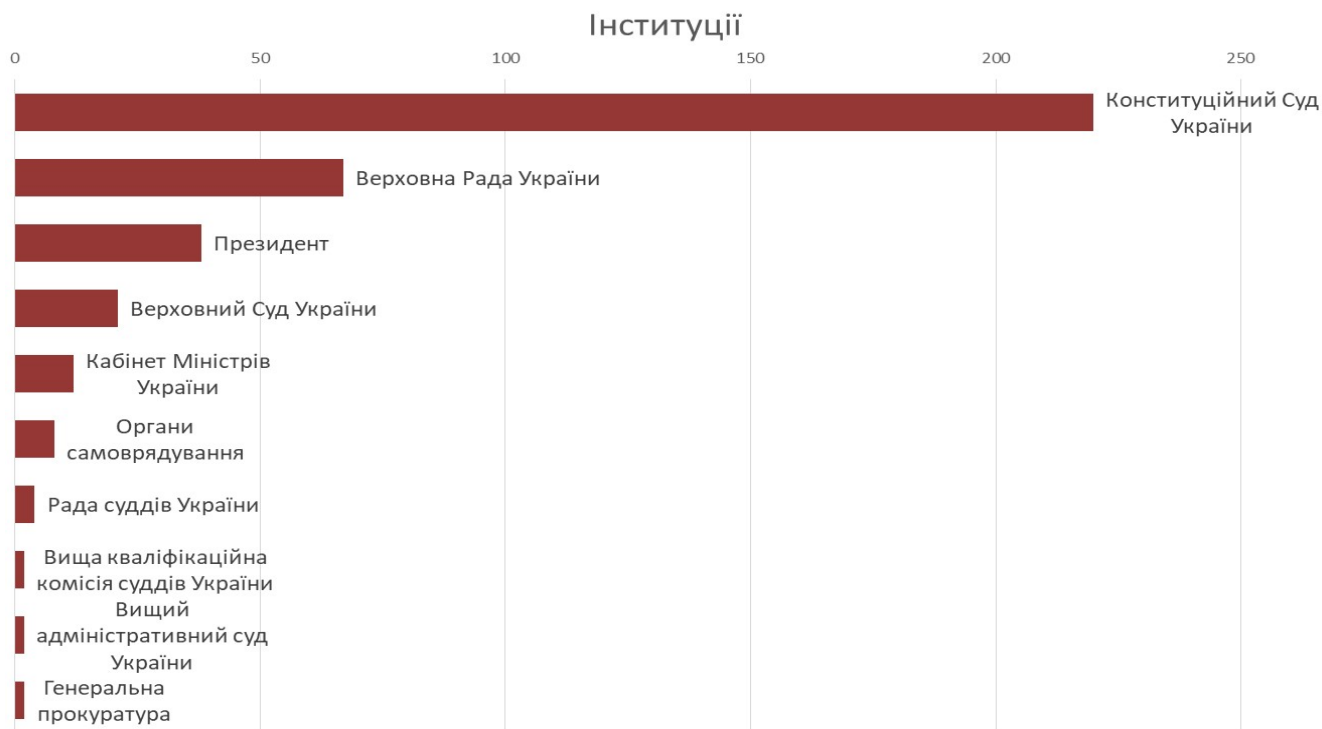

Візуалізація ієрархії загальних тегів та їх підтегів

Аналіз інституційної складової дозволив з'ясувати інтенсивність дослідницького інтересу у зрізі інституцій як об'єктів досліджень: цілком очікувано у фокусі тематичної підбірки – Конституційний Суд, суб'єкти законодавчої ініціативи, судові органи та органи місцевого самоврядування.

Для характеристики тематичної спрямованості захищених дисертацій використано аналіз за ключовими словами або виразами – «тегами», сукупність яких розкриває основну тему (оскільки кожне дослідження характеризується декількома ключовими словами, очевидно, що кількість тегів та проаналізованих текстів не є тотожними величинами).

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД

2021

Богданова С. Д. Конституційно-правові основи взаємодії Верховної Ради України та Конституційного Суду України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 20 с.

Дисертацію присвячено комплексному аналізу проблематики конституційно-правових засад взаємодії Верховної Ради України та Конституційного Суду України. У роботі з'ясовано сутність взаємодії Верховної Ради України та Конституційного Суду України, охарактеризовано її ознаки. Досліджено юридичні факти, що впливають на зміст такої взаємодії. Окреслено специфіку конституційно-правового регулювання взаємодії Верховної Ради України та Конституційного Суду України, а також виявлено особливості реалізації даної взаємодії. Проаналізовано роль представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України у процесі взаємодії. Окрему увагу приділено вивченню зарубіжного досвіду правового регулювання взаємодії парламентів та органів конституційної юрисдикції та можливостей його використання в Україні. Визначені напрями удосконалення конституційно-правового регулювання взаємодії Верховної Ради України та Конституційного Суду України з урахуванням конституційної та судової реформи в Україні.

Волкова Д. Є. Рішення Конституційного Суду України з питань створення та функціонування релігійних організацій. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 1. С. 22–25.

Метою статті є аналіз рішень Конституційного Суду України, які слід враховувати під час створення та діяльності релігійних організацій. У статті резюмовано позитивність того факту, що настільки старий нормативно-правовий акт, як Закон «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року, був у центрі уваги Конституційного Суду України лише один раз.

Коломійцев П. О. Конституційний зміст норми закону під час розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 128–134.

Стаття присвячена розкриттю порядку забезпечення конституційної законності в діяльності Конституційного Суду України (далі – КСУ). У матеріалі констатовано дуже тонку межу між конституційним змістом законодавчої норми та офіційним тлумаченням закону і вказується на єдину об'єктивну відмінність: у резолютивній частині рішення КСУ не наводиться офіційна інтерпретація досліджуваних КСУ приписів закону. У статті обґрунтовується, що конституційна законність простежується, по-перше, під час судового застосування норм законів, що формує єдність судової практики, і коли це не викликає нарікань з боку суб'єктів права через подальші звернення до КСУ чи міжнародних судових інституцій, а по-друге, під час розгляду КСУ конституційних справ. Встановлення факту того, що конкретні приписи закону відповідають Основному Закону України, є фактом володіння ними такою властивістю, як конституційна законність, незважаючи на те, що окремими суб'єктами ця властивість піддавалася сумніву через наявність об'єктивних і суб'єктивних чинників. Зроблено висновок, що значна кількість звернень фізичних осіб із конституційними скаргами за ухваленими рішеннями та згідно з резюме відкритих конституційних проваджень стосується соціальних спорів чи питань, пов'язаних із реалізацією конституційного права власності носієм права, коли закон втручається у це право.

Аналіз рішень КСУ про конституційно-правовий зміст норми (коли норма закону визнається конституційною) у методологічному контексті дав підстави для висновку, що текст мотивувальної частини побудований досить схоже на попередні формати мотивувальних частин рішень КСУ у провадженнях, які стосувалися офіційного тлумачення законів.

Мілова Т. М. Юридична природа забезпечувального наказу Конституційного Суду України. Наукові записки. Серія: Право. Кропивницький : ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. № 10. С. 19–24.

Стаття присвячена характеристиці забезпечувального наказу як одного з актів Конституційного Суду України та практики його застосування. Зазначається, що запровадження даного виконавчого документа у практику органу конституційної юрисдикції зумовлено початком функціонування інституту конституційної скарги в Україні.

У статті аналізується перший забезпечувальний наказ Конституційного Суду України та висвітлюються дискусійні питання, які виникли після його видання. Особлива увага звернена на дослідження найбільш суттєвих проблем, пов'язаних з законодавчим закріпленням та функціонуванням інституту забезпечувального наказу. Проаналізовано питання щодо органів Конституційного Суду України, уповноважених видавати забезпечувальний наказ. Зазначено, що поряд з Великою палатою є доцільним наділення даним правом і Сенати, оскільки вони є основним суб'єктом розгляду конституційних скарг.

Шляхтун П. П., Колюх В. В. Конституційний Суд України як надпарламентський орган законодавчої влади. «Право України». 2021. № 1. С. 215–228.

Метою дослідження є з'ясування впливу рішень Конституційного Суду України (КСУ) на систему права України та окреслення правових засобів обмеження можливих негативних наслідків їх ухвалення з урахуванням відповідного зарубіжного конституційного досвіду. Рішення КСУ з питань антикорупційного законодавства аналізуються під кутом зору їхньої відповідності принципам правової держави та завданням щодо протидії корупції в Україні. Звертається увага на місце рішень КСУ в системі права України, правові та політичні наслідки їх ухвалення. Обґрунтовується необхідність реформування конституційного статусу КСУ. На основі аналізу зарубіжного конституційного досвіду окреслюються можливі шляхи обмеження компетенції КСУ, передусім у частині його функції наступного конституційного контролю та остаточного характеру ухвалених ним рішень.

2020

Антошкіна В. К. Правова природа, роль, значення та підстави тлумачення Конституційного Суду і доктринального тлумачення, їх взаємозв'язок. Часопис Київського університету права. Київ : Київський університет права НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2020. Вип. 1. С. 33–37.

У статті розглядаються питання щодо правової природи, значення та підстав тлумачення Конституційного Суду України (далі – КСУ) і доктринального тлумачення та їх взаємозв'язку. В статті визначаються правові засади здійснення право тлумачної діяльності Конституційного Суду України. Також у роботі приділяється увага питанню співвідношення правових позицій і рішень КСУ.

Бичков І. Г. Щодо місця Конституційного Суду України в механізмі стримувань і противаг. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 3 (289). С. 224–229.

Стаття присвячена аналізу завдань та ролі Конституційного Суду України в системі поділу державної влади, зокрема належного місця в механізмі стримувань і противаг в Україні. На підставі порівняльно-правового аналізу повноважень органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг на прикладі різних демократичних країн, інституційних та правових механізмів взаємодії конституційної юстиції з різними гілками влади сформульовано низку висновків та пропозицій

Констатується, що конституційна система України сприйняла європейську модель гнучкого співробітництва, тобто нежорсткого розмежування повноважень органів державної влади. Така система передбачає взаємну проникність влад, за якої остаточне розмежування функцій органів влади є складним процесом, що зумовлює можливість втручання кожної з гілок влади у сферу діяльності іншої, вихід за межі своєї компетенції, що, у свою чергу, може призвести до порушень принципу поділу влади.

Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний Суд України: до питання про місце в системі розподілу влад. *Публічне право*. 2020. № 3 (39). С. 17–27.

У статті проаналізовано правову природу Конституційного Суду України, визначено особливості цього органу, які відрізняють його від судів системи судоустрою, а також визначено місце Конституційного Суду в системі поділу влади в Україні.

Характеризуючи співвідношення правового статусу Конституційного Суду України та судів системи судоустрою, автори визначили такі відмінні риси: спеціальна система законодавства, що регулює порядок діяльності Конституційного Суду, відмінність у формуванні між судами системи судоустрою та Конституційним Судом, відмінності у процесуальних формах здійснення повноважень, різна предметна компетенція, відмінності в юридичній природі актів Конституційного Суду України та судів системи судоустрою.

Взаємні здобутки Європейської Комісії «За демократію через право» і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві : зб. матеріалів тез наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 25 червня 2020 р.). Київ : ВАІТЕ, 2020. 175 с.

Збірник містить матеріали і тези Міжнародної онлайн-конференції, організованої Конституційним Судом України спільно з Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні.

Проаналізовано:

- телеологічний спосіб тлумачення Конституції України;
- роль академічної думки у формуванні офіційної Конституційної доктрини;
- цифрові права людини в сучасному світі крізь призму тлумачення органами конституційної юрисдикції;
- обмежувальні функції Конституції;
- ключові засади та підходи до вирішення конфліктів тлумачення законів;
- значення висновків Європейської Комісії «За демократію через право» в процесі здійснення реформи децентралізації влади в Україні;
- роль національних конституційних судових органів у забезпеченні балансу інтересів Європейської інтеграції та національного суверенітету;
- право власності на землю як важливий елемент конституційного ладу України;
- потенціал висновків Венеційської комісії, на конституційному контролі у сфері захисту прав людини, а також на конституційно-правових аспектах виконання рішень Європейського Суду з прав людини.

Єзров А. А., Терлецький Д. С. Суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України: питання взаємодії. *«Право України»*. 2020. № 8. С. 223–237.

Метою статті є доведення позиції, за якою інституційний дизайн забезпечення верховенства Конституції України визначає не жорстке відособлення, а взаємодію судів загальної юрисдикції та КСУ.

Сприйняття концентрованої моделі конституційного контролю як такої, що заперечує дієву участь інших, окрім КСУ, суб'єктів у тлумаченні та захисті Конституції від порушень, видається

помилковим. КСУ являє собою єдиний центр, але він не є єдиним суб'єктом такої діяльності. Іншими значущими учасниками виступають суди загальної юрисдикції, які зобов'язані забезпечувати дієвість Конституції способом її прямого застосування.

Здійснюючи правосуддя, суди загальної юрисдикції мають оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акта з погляду відповідності Конституції, і в усіх необхідних випадках застосовувати її як акт прямої дії та найвищої юридичної сили. Це не повинно сприйматись як порушення ними виключної юрисдикції КСУ. Натомість ідеться про функціональну взаємодію різних суб'єктів забезпечення конституційної безпеки, спільний захист конституційних прав і свобод особи безпосередньо на підставі Конституції.

Задорожня Г. В., Задорожній Ю. А. Юридичні позиції Конституційного Суду України щодо референдуму як форми прямої демократії. «Право України». 2020. № 8. С. 72–82.

Мета статті полягає у предметному аналізі юридичних позицій КСУ, сформованих ним у контексті тлумачення норм Конституції України, щодо референдуму як форми прямої демократії, а також в аспекті врахування законодавцем його юридичних позицій при розробленні проекту Закону про народовладдя через всеукраїнський референдум № 3612.

Результати дослідження свідчать, що процесуально-правова незабезпеченість реалізації інституту референдуму нівелює авторитет Конституції України як Основного Закону держави та унеможливує здійснення Українським народом як «єдиним джерелом влади в Україні» і «носієм суверенітету» безпосередньої влади у державі на всеукраїнському та місцевому рівнях, що є неприпустимим у правовій державі.

Уперше на основі узагальнення юридичних позицій КСУ сформовано правовий підхід, відповідно до якого унеможливлення практичної реалізації Українським народом його конституційно визначеного владного права вирішувати питання на референдумі є проявом відчуження “народного суверенітету” від його конституційного носія, оскільки референдум є формою реалізації дискреційних повноважень.

У контексті викладу підсумкових узагальнень автори публікації: а) запропонували авторське визначення поняття “юридична позиція” як стійке смислове юридичне твердження КСУ стосовно змісту норм права, сформоване ним у результаті предметно-системного оцінення і роз'яснення їх смислового значення, завдяки чому усувається предметно-правова невизначеність у теорії та практиці національного правотворення і державотворення, або ж виявляється така предметно-правова невизначеність, усунення якої покладається на нормотворчі органи; б) визначили ключові юридичні позиції КСУ в аспекті референдного народовладдя; в) проаналізували сув'язну відповідність змісту норм проекту Закону № 3612 юридичним позиціям органу конституційної юрисдикції, завдяки чому зробили узагальнення про необхідність предметного його доопрацювання.

Запорожець В. І. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. Український часопис конституційного права. 2020. № 3 (16). С. 25–50.

Реалізація гарантованого приписами частини четвертої статті 55 Конституції України права особи звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України (далі також – Конституційний Суд, Суд) передбачає певний формалізм, який включає в себе необхідність дотримання сукупності вимог, що встановлюються як до самої конституційної скарги, так і до порядку її подання, що по суті презюмує юридичну грамотність скажника або ж наявність у його справі представника з кола фахівців у галузі права.

Такий підхід законодавця є цілком виправданим, адже дозволяє Суду оперативно вирішувати питання про відкриття провадження у справі, розглядати скарги по суті та ухвалювати рішення,

а не витратити час на юридичну казуїстику. Тому недотримання вимог, що встановлюються до скарги, яка подається особою, не варто розглядати як перешкоди в реалізації права на конституційний захист.

З прийняттям Судом перших рішень за конституційними скаргами як наукова спільнота, так і практикуючі юристи все активніше почали приділяти увагу окремим аспектам реалізації в Україні права на подання конституційної скарги, обговорюючи ті чи інші питання на численних конференціях, круглих столах, семінарах, воркшопах та навіть у спеціалізованих групах соціальних мереж. Левову частку в професійних дискусіях займають питання прийнятності конституційних скарг та відповідна практика Суду як головного «нюзмейкера» в цій сфері.

З огляду на згадане, умови прийнятності конституційних скарг заслуговують глибокого дослідження як з теоретичної, так і з практичної точки зору. У цій праці здійснено аналіз законодавства України, релевантної правозастосовної практики Суду, а також наукових публікацій з питань прийнятності конституційних скарг та підстав для відмови у відкритті провадження за конституційними скаргами осіб, які звернулися до Суду, викладені деякі пропозиції щодо вдосконалення цього напрямку діяльності. Звісно ж, маю сподівання, що завдяки цьому матеріалу вимоги до конституційної скарги та умови її прийнятності стануть зрозумілішими для скаржників, а кількість «відмов» з боку Суду зменшиться.

З огляду на те, що інститут конституційної скарги в Україні динамічно розвивається, а окремі аспекти реалізації права особи звернутись із конституційною скаргою до Суду залишаються поза увагою правничої спільноти, є актуальним проведення комплексного дослідження щодо вимог до конституційної скарги та умов її прийнятності як в теоретичній площині, так і з урахуванням відповідної практики Суду.

Константин О. В. Сучасні підходи Конституційного суду України щодо здійснення конституційного контролю норм соціального законодавства. Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці : матеріали I міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 17–18 листопада 2020 р.). Київ : НТУ, 2020. Ч. 1. С. 32–34.

У статті наголошується на тому, що справи, предметом яких є проведення перевірки конституційності норм законів соціального спрямування, традиційно складають суттєве місце у структурі навантаження Конституційного Суду України, що в свою чергу обумовлює постійне удосконалення, розвиток його юридичних позицій з питань захисту соціальних прав громадян. У практиці Суду виділено три ключові підходи, які утворюють основу вирішення справ, пов'язаних з проведенням перевірки конституційності норм законів у соціальній сфері. Наведено сучасні підходи Суду до тлумачення змісту положень частини третьої статті 22 Основного Закону України, особливості підходів Суду до вирішення питань конституційності норм, які скасують чи звужують існуючі гарантії соціального захисту для військовослужбовців, учасників війни, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також підходи Суду до розуміння змісту права громадянина на соціальний захист за положеннями статті 46 Конституції України.

Лазарєв В. В. Тлумачення юридичної термінології Конституційним Судом України. *Право і безпека*. 2020. № 4. С. 116–121.

Визначено основні засади діяльності Конституційного Суду України. Наголошено на основних проблемах відсутності єдиного підходу до тлумачення юридичного терміна. Зазначено шляхи подолання помилок і непорозумінь, пов'язаних з неоднозначним підходом до розуміння юридичної термінології. Визначено сутність офіційного тлумачення, яке застосовується Конституційним Судом України. Запропоновано видову класифікацію офіційного тлумачення. Наголошено на тому, що офіційне тлумачення не змінює зміст терміна, а, навпаки, шляхом тлумачення з'ясується його дійсний зміст.

Петрів І. М. Удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : [25.00.02] / Національний університет цивільного захисту України. Харків, 2020. 26 с.

Робота присвячена сучасним проблемам механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, які актуалізуються у зв'язку з конституційною кризою в Україні.

У роботі проведено аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження та систематизовані підходи до поняття «конституційна юстиція», «діяльність органу конституційної юстиції», «орган конституційної юстиції в Україні» та ін. Проаналізоване нормативно-правове регулювання механізму функціонування органу конституційної юрисдикції в Україні та визначено, що в законодавстві, яке регулює діяльність органів конституційної юрисдикції підкреслюється лише певний функціональний аспект (контроль за дотриманням конституції, гарантування верховенства конституції, арбітраж тощо).

Запропоновані наступні шляхи удосконалення діяльності Конституційного Суду України як основи забезпечення функціонування сучасної української держави. По-перше, запровадження інституту виборності суддів Конституційного Суду України, що посилить їх відповідальність перед громадянами України, зменшить можливості їх недобросовісності. По-друге, щодо виконання рішень та висновків Конституційного Суду України: законодавчо передбачити строки виконання рішень і висновків Суду; визначити суб'єктів виконавчого контролю залежно від характеру прийнятого рішення; розвинути положення щодо контролю за виконанням рішень і висновків безпосередньо Судом, шляхом отримання відповідного підтвердження про виконання, в контексті реформування Конституційного Суду України як активного органу державної влади. По-третє, необхідно переглянути підхід до розгляду конституційних скарг та інших подань і звернень уповноважених суб'єктів з точки зору спів розмірності якості вивчення питання що розглядається та можливості перегляду ухваленого Сенатом рішення, у разі якщо воно суперечить усталеній практиці Суду чи порушує принципи встановлені в конституції. У зв'язку з викладеним, доцільно переглянути та внести зміни до законодавства у частині формування Сенатів Конституційного Суду України, а саме виключити принцип випадковості (жеребкування) та запровадити більш прогнозований та стабільний варіант обрання суддів до Сенатів (наприклад пропорційно від кожного суб'єкта призначення). По-четверте, з метою надання інституту конституційної скарги дієвого характеру доцільно передбачити можливість забезпечення прав і свобод людини і громадянина до моменту вирішення справи по суті. У зв'язку з цим, доцільно використовувати можливості чинного законодавства та видавати забезпечувальний наказ, з метою забезпечення конституційної скарги. Зазначений механізм крім захисту інтересів окремої особи, дозволить попередити можливе порушення прав інших осіб шляхом зупинення дії окремої норми чи нормативного акту на час розгляду конституційної скарги по суті. По-п'яте, щодо наділення Суду активними повноваженнями пропонується внести зміни до чинного законодавства в частині можливості Суду адресувати окремим органам державної влади доручень щодо вжиття заходів реагування відповідно до їх компетенції з подальшим інформуванням Конституційного Суду. По-шосте, щодо запобігання корупції, на нашу думку, одним із напрямів роботи Конституційного Суду має бути формування правової свідомості громадян та просвітницька діяльність в усіх сферах суспільного життя щодо популяризації основних цінностей демократичного суспільства. Систематична робота у цьому напрямку на фоні винесення справедливих рішень відповідно до духу конституції та права дадуть змогу все глибше укорінювати у свідомості цінності правової демократичної держави. По-сьоме, необхідно вирішити питання щодо політизації діяльності Конституційного Суду України. Оскільки вплив навіть найменших суспільно-політичних чинників на прийняття рішення конституційним судом робить легітимність таких рішень відносною та ставить під сумнів діяльність органу конституційної юрисдикції на майбутнє. Надзвичайно складно здобути довіру суспільства будь-якому органу державної влади,

тому протиставлення тимчасових політичних амбіцій державному ладу та демократичним основам суспільства може коштувати репутації та авторитету, що напрацьовувався роками.

Петрів І. М. Функціонування конституційного суду України як необхідна умова розвитку механізмів державного управління. «Modern approaches to the introduction of science into practice»: матеріали XX міжнар. наук.-практ. конф. (Сан-Франциско, 30–31 березня 2020 р.). Сан-Франциско, 2020. С. 281–283.

У зв'язку з необхідністю забезпечення дотримання норм та принципів закріплених в конституції та виходячи із прагнення до побудови правової демократичної держави, створюється спеціальний орган, який є базисом механізму захисту конституційних принципів і норм. Захист конституції з метою забезпечення її верховенства і прямої дії передбачає єдність прав і обов'язків держави і особи, є важливою умовою, що гарантує дотримання прав людини, є іманентною властивістю будь-якої демократичної держави для збереження політико-правової стабільності і розвитку механізмів державного управління.

Формування таких органів та їх організаційна форма багато в чому залежить від правових традицій та історії конституційного будівництва держави, а також в деякій мірі від запозичення напрацювань більш розвинутих держав. Створення та діяльність в Україні Конституційного Суду України стало визначальним етапом в становленні української держави та гарантом системного і ефективного розвитку механізму державної влади.

Петрів І. М., Бальцій Ю. Ю. Удосконалення механізмів реалізації функцій Конституційного Суду України як органу державної влади з особливим статусом. Економіка, управління та адміністрування. 2020. № 2 (92). С. 95–100.

У статті досліджено функції органу конституційної юстиції, їх значення та вплив на функціонування механізму державного управління. Проаналізовано підходи до розуміння функцій, повноважень та компетенції органу конституційної юстиції в системі органів державної влади та аналізу існуючого законодавства з цього питання. Визначено, що у процесі становлення державності, при організації та діяльності системи органів державної влади, реалізація окремих функцій органу конституційної юстиції дозволяє забезпечити стабільність функціонування механізму державного управління та рівновагу серед гілок влади.

Метою статті є дослідження особливостей функцій, що реалізуються органами конституційної юстиції в Україні. Наукова новизна полягає у дослідженні та виокремленні функцій органів конституційної юстиції, визначенні їх системного характеру та значення реалізації функцій органом конституційної юстиції як елемента механізму державного управління.

Стабільність функціонування механізму державного управління, крім того, що ґрунтується на основному законі, значною мірою залежить від внутрішньої рівноваги серед органів державної влади та їх компетенційної самостійності. Разом з тим, через історичні умови та політичний процес, особливо в державах «молодої демократії», складаються ситуації конфлікту серед державних органів різних гілок влади, порушення основного закону, спроби узурпації влади тощо. У таких умовах орган конституційної юстиції, володіючи винятковим функціоналом та механізмами, забезпечує верховенство права, політичну стабільність та баланс механізму державного управління.

З огляду на те, що орган конституційної юстиції є особливим державним органом, йому притаманна низка функцій, що прямо чи опосередковано відображені в законодавстві. Однак найбільша перевага цього органу в тому, що він необмежений у застосуванні лише законодавчо визначених важелів та механізмів вирішення окремих питань. Розгляд спорів чи тлумачення нормативних актів може здійснюватися ним із позиції базових принципів функціонування держави: верховенства права, пріоритету прав людини і громадянина, демократизму тощо.

У зв'язку із зазначеним, характеристика функцій органу конституційної юстиції дозволяє зрозуміти специфіку цього органу, його значення та місце в системі органів державної влади. Крім того, шляхом удосконалення функцій органу конституційної юстиції можливо підвищити ефективність діяльності цього державного органу та забезпечити стабільність функціонування механізму державного управління.

Петрів І. М. Практичні аспекти реалізації Конституційним Судом України функціональних повноважень у механізмі державної влади. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 4. С. 129–139.

У статті досліджено питання практичного відображення впливу органу конституційної юрисдикції в Україні на функціонування державного механізму влади. Визначено основні функціональні аспекти діяльності Конституційного Суду України та їх відображення в його діяльності як єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні. Встановлено, що Конституційний Суд України відіграє особливо важливу роль у процесі взаємодії різних гілок влади та окремих вищих органів державної влади. Практичний досвід діяльності Конституційного Суду України підтверджує тезу про обґрунтованість твердження, яке вказує на особливий статус та важливість органу конституційної юрисдикції для забезпечення конституційного ладу та збалансованості механізму стримувань і противаг. Здійснення конституційного контролю за належним дотриманням конституційно встановлених меж діяльності органами державної влади забезпечує дотримання принципів демократичної та правової держави. Проаналізовано практичні аспекти діяльності Конституційного Суду України, які відображають реалізацію окремих функціональних повноважень, що безпосередньо впливають на механізм державної влади та взаємодію із вищими органами державної влади. Метою статті є дослідження практичних аспектів діяльності Конституційного Суду України в державному механізмі влади. Наукова новизна полягає у дослідженні та встановленні механізму реалізації функціональних повноважень Конституційного Суду України, як органу з особливим статусом, у механізмі державної влади через сформовану практику взаємодії із вищими органами державної влади. Висновки. У системі органів державної влади Конституційний Суд України має можливість впливати на функціонування системи органів державної влади в цілому через прийняття рішень, які є обов'язковими до виконання. Через особливе місце КСУ в системі органів державної влади та наділення виключними повноваженнями його рішення значним чином можуть вносити суттєві трансформації в механізм державної влади та в подальшому можуть бути використані при реалізації своїх повноважень органами державної влади. Через низку факторів, у тому числі й у зв'язку з низьким рівнем формування правової свідомості та відданості основним принципам функціонування державної влади, органи державної влади в Україні схильні до прийняття нормативних актів, що ґрунтуються на «політичній волі», «політичній доцільності» та інших неконституційних мотивах. Не минає така мотивація і КСУ при прийнятті окремих рішень, що мають значний суспільний чи політичний інтерес. Слід звернути увагу на таких ризиках, зокрема, через політичний принцип формування КСУ. Таким чином, рішення, що приймаються КСУ, можуть будуватися як на основоположних принципах, закріплених у Конституції, так і на оціночних судженнях та поняттях, що дають поле для «доцільного» в конкретних умовах часу трактування. У зв'язку із викладеним основною проблемою та, напевне, найбільшою загрозою діяльності КСУ є політизація його як державного органу та політизація його рішень, які, фактично, можуть внести суттєві зміни як в суспільно-політичне життя, так і в механізм функціонування державної влади.

Петрів І. М. Удосконалення державного механізму захисту прав людини і громадянина через призму діяльності Конституційного Суду України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 3. С. 128–135.

У статті досліджено проблематику функціонування державного механізму захисту прав людини і громадянина Конституційним Судом України. Приділено увагу підходам до розуміння механізму захисту прав людини і громадянина за допомогою Конституційного Суду України та аналізу чинного законодавства з цього питання. Зазначено, що Конституційний Суд України відіграє особливо важливу роль у процесі функціонування державного механізму захисту прав людини і громадянина. Результатом його діяльності є не лише фактичний захист чи поновлення прав людини і громадянина, але й загальний конституційний контроль за належним дотриманням конституційно встановлених прав людини і громадянина органами державної влади. Проаналізовано значення та можливість застосування в Україні конституційної скарги як елемента механізму захисту прав людини і громадянина.

Руснак Л. В. Предмет доказування в конституційному судовому процесі. *Публічне право*. 2020. № 1 (37). С. 182–187.

У статті розглянуто особливості предмету доказування в конституційному судовому процесі, вказано на його специфічні риси, пов'язані зі створенням спеціально уповноваженого судового органу та обмеженням конституційного судового процесу питаннями права. Також проаналізовано стадії доказування у конституційному судовому процесі та деталізовано коло суб'єктів доказування.

Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116) С. 57–67.

Метою та завданням статті є дослідження особливостей юридичних позицій Конституційного Суду України як специфічного джерела правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу з огляду на аналіз теоретичних підходів щодо розуміння поняття «правова позиція Конституційного Суду України», яке після конституційної реформи правосуддя 2016 року трансформувалося в поняття «юридична позиція Конституційного Суду України» й отримало нормативне закріплення в Законі України «Про Конституційний Суд України», а також практики Конституційного Суду України, у якій деталізовано положення Конституції України та зазначеного Закону, пов'язані з реалізацією Конституційним Судом України своїх юрисдикційних повноважень. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та способів пізнання, застосування яких надало можливість розглядати юридичні позиції Конституційного Суду України як одне з джерел правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в статті вперше після внесення 2016 року до Конституції України змін у правосудді здійснено комплексний аналіз юридичних позицій Конституційного Суду України щодо принципів його діяльності, меж повноважень, критеріїв прийнятності обґрунтування тверджень суб'єктів права на конституційне подання, конституційну скаргу, неможливості оскарження його рішень.

У висновках зазначено, що юридичні позиції Конституційного Суду України є специфічним джерелом права; як і Конституція України, Закон і Регламент є джерелом правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу та впливають на порядок реалізації юрисдикційних повноважень Конституційного Суду України як його головного суб'єкта, оскільки в них знаходять свій розвиток і деталізацію положення Конституції України та Закону. Юридичні позиції Конституційного Суду України є сталими, він ураховує їх під час прийняття подальших актів з питань конституційного провадження; він також може розвивати й конкретизувати свою юридичну позицію в актах або змінити її за певних обставин, проте лише за умови обґрунтування такої зміни у відповідному акті Конституційного Суду України.

Терлецький Д. С. Дія рішень Конституційного Суду України у часі: теоретичні та практичні аспекти. *Юридичні наслідки визнання нормативного акта неконституційним для захисту прав людини в адміністративному судочинстві* : зб. матеріалів міжнар. семінару-практикуму (м. Київ, 31 липня 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 80–86.

Принцип правової визначеності не може сприйматися всупереч презумпції свободи або принципу людської гідності і вимагає пошуку балансу між непередбачуваністю та прийнятністю.

Будучи пов'язаним із захистом законних очікувань особи, принцип правової визначеності створює концептуальну шкалу для вимірювання та збалансування формальної та матеріальної справедливості, суспільних та приватних інтересів під час прийняття та реалізації урядових рішень.

Притримуючись цієї точки зору, автор аналізує питання, які формувалися з плином часу під впливом рішень Конституційного Суду України, та пояснює їх можливе вирішення.

Зокрема, аналіз практики застосування правоохоронних органів однозначно вказує на те, що незважаючи на те, що процесуальне законодавство однозначно закріплює визначену (не) конституційність законодавчого акта, який (не) застосовувався судом на час розгляду справи як Винятковий привід для перегляду остаточних судових рішень, фактичного істотного перегляду таких справ раніше не було.

Єдина причина цього полягає в тому, що всупереч процесуальному законодавству Конституція України не передбачає застосування принципу *extunc* до рішень Конституційного Суду України.

Систематично та раціонально оцінюючи всі чинники, що сприяли формуванню та абсолютній послідовності практики правозастосування, автор пропонує можливі шляхи вирішення викладених питань.

Тулицький О. М. Конституційний Суд України: між Конституцією і суспільством. *Вісник Конституційного Суду України*. Київ, 2020. № 3. С. 143–148.

У публікації наголошено, що вирішення публічних конфліктів і, як наслідок, запобігання їх негативним наслідкам є однією з цілей створення конституційних судів. Зазначено, що на сьогодні чи не кожне рішення Конституційного Суду України супроводжується критикою, і завжди знаходяться опоненти, які регулярно ставлять під сумнів не тільки правильність його рішень, а й доцільність існування самого органу конституційної юрисдикції. Виокремлено кілька основних груп таких опонентів: 1) професійний політикум; 2) громадяни, на інтереси яких впливають акти КСУ; 3) деякі інститути громадянського суспільства, особливо ті, які позиціонують себе як суспільні контролери держави; 4) судді загальної юрисдикції, особливо суді вищих інстанцій. Підкреслено, що через свою роль у правовій системі України КСУ завжди залишатиметься під зацікавленим контролем з боку постійних опонентів, але професійна критика на його адресу повинна сприйматися позитивно, оскільки сприяє підвищенню якості його актів і роботи в цілому. Резюмовано, що діяльність Конституційного Суду України спрямована не тільки на конституціоналізацію правової системи держави, а й правової свідомості суспільства. Тому, усвідомлюючи свою місію й роблячи вибір між суспільною думкою та конституцією, суддя-конституціоналіст не повинен боятися бути непопулярним. Зауважено, що ухвалюючи кожне рішення, КСУ легітимує позицію лише певної частини суспільства, тоді як позиція іншої, іноді значно більшої його частини, фактично визнається неконституційною.

Берестова І. Е. Захист публічних інтересів учасників цивільних відносин: взаємозв'язок цивільного судочинства і конституційного провадження : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. : [12.00.02], [12.00.03] / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 42 с.

Дисертація є першим комплексним науковим дослідженням міжгалузевого захисту публічних інтересів учасників цивільних відносин у цивільному судочинстві і конституційному провадженні на засадах взаємозв'язку цих юрисдикційних процесів. З'ясовано місце Конституційного Суду України в системі інших юрисдикційних органів та його роль у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина та юридичних осіб приватного права. Розкрито взаємозв'язки між цивільним судочинством та конституційним провадженням, виокремлено їх конкретні форми в контексті доктрини судового права. Визначено природу публічного інтересу з позиції системного підходу та його прояв у цивільному судочинстві як предмета судового захисту та ознаки, яка впливає на рух цивільного процесу. Встановлено коло суб'єктів, які можуть звертатися за захистом публічного інтересу в цивільному судочинстві і конституційному провадженні, розмежовано їх повноваження та моменти вступу в процеси. Розкрито практичні процесуальні особливості захисту публічних інтересів у цивільному процесі, специфіку цивільно-процесуальних форм їх захисту залежно від інтересу, що підлягає захисту, стадії судового розгляду, зокрема порядок впровадження групового позову. З'ясовано специфіку судового активізму під час інцидентного конституційного контролю, а також розкрито алгоритм дії судів всередині судової системи (між судами і Верховним Судом) та між Верховним Судом та Конституційним Судом України. Досліджено прояв публічного інтересу під час розгляду Конституційним Судом України конституційної справи та при застосуванні норм рішень цього суду та норм Основного Закону України. Запропоновано цілісну теоретичну модель комплексного порядку захисту публічних інтересів учасників цивільних відносин у контексті взаємозв'язку цивільного судочинства та конституційного провадження.

Берестова І. Е. Інцидентний і прямий доступ до Конституційного Суду України (в аспекті взаємозв'язку цивільного судочинства та конституційного провадження) : монографія. Київ : Науково-дослідний ін-т приватного права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака, 2019. 264 с.

У монографії здійснено комплексне дослідження теоретичних засад, форм взаємозв'язку цивільного судочинства і конституційного провадження, в яких розкривається порядок прямого та інцидентного доступу до Конституційного Суду України. Висвітлено місце Конституційного Суду України в системі юрисдикційних органів, досліджено теоретико-методологічне підґрунтя та форми взаємозв'язку конституційного провадження і цивільного судочинства в контексті доктрини судового права.

Для науковців, суддів, адвокатів, інших практичних працівників, студентів вищих закладів освіти й усіх, хто цікавиться питанням комплексного процесуального захисту прав, свобод та інтересів осіб.

Бзова Л. Г. Обґрунтованість ухвалених рішень і висновків Конституційного Суду України. *Закарпатські правові читання* : матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 11-13 квітня 2019 р.). Ужгород : Рік-У, 2019. Т. 2. С. 379–381.

У статті подано трактування терміну «аргумент» та «правова аргументація». Особливості предмета дослідження, а також комплексний міждисциплінарний характер дослідження правової аргументації обумовлюють залежність такого дослідження від праворозуміння ученого та того праворозуміння, яке закладено у мовних і культурних кодах кожної нації. У статті наголошується, що теорія правової аргументації нині стає однією з пріоритетних розвідок сучасної правової науки. Правова аргументація в порівнянні з іншими видами аргументації має свої специфічні

особливості. Проаналізовано наукові думки учених стосовно правової аргументації. Доведено, що аргументованість рішень та висновків Конституційного Суду України є обов'язковою засадою діяльності Конституційного Суду України.

Богданевич Т. С. Офіційне тлумачення Основного Закону Конституційним Судом України : дис. ... канд. юрид. наук / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 256 с.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей тлумачення Конституції України Конституційним Судом України та перспективам вдосконалення цього інституту в Україні. Висвітлюються теоретико-методологічні основи тлумачення, розкривається об'єкт, зміст та мета тлумачення Конституції України, визначаються види й способи тлумачення Основного Закону держави, аналізуються особливості конституційного провадження у справах щодо офіційного тлумачення Конституції України та вплив прецедентного права Європейського суду з прав людини. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. Сформульовано пропозиції конкретизувати вимоги до кандидатів на посаду суддів Конституційного Суду України, виробити критерії та методики перевірки їхньої компетентності, процедурного вдосконалення відбору кандидатів на посаду суддів Конституційного Суду України. Обґрунтовується доцільність у правотлумачній практиці Конституційного Суду України здійснювати посилання на конкретні положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, практику Європейського суду з прав людини. Серед існуючих проблем застосування практики Європейського суду з прав людини в інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України виділено, зокрема: розбіжності між окремими положеннями Конституції України та Європейської конвенції з прав людини; правові колізії між самими рішеннями Європейського суду з прав людини; колізії між рішеннями самого Конституційного Суду України у галузі прав людини.

Гультай М. М. Конституційна міопія: пошук проблеми за її відсутності. Вісник Конституційного Суду України. 2019. № 2. С. 150–161.

Поважний професор-конституціоналіст С. Рабінович у своїй статті «Контроль за застосуванням заходів відповідальності за порушення присяги судді Конституційного Суду України: питання конституційності й законності», яку опубліковано в № 5/2018 «Вісника Конституційного Суду України», порушує питання конституційності та законності застосування до суддів Конституційного Суду України заходів відповідальності за порушення присяги. У зазначеній статті робиться намагання обґрунтувати конституційність та законність Постанови Верховної Ради України «Про реагування на факти порушення судьями Конституційного Суду України присяги судді» від 24 лютого 2014 року № 775-VII, незважаючи на відсутність у Конституції та законах України визначення поняття «присяга судді».

Євтошук Ю. О. Роль конституційного судочинства у захисті фундаментальних прав особи у випадках законодавчих прогалин. Вісник Конституційного Суду України. 2019. № 1. С. 138–146.

У статті досліджується проблема законодавчих прогалин у контексті повноважень національного конституційного судочинства. Незважаючи на те, що Конституційний Суд України спеціально не наділений повноваженням розглядати питання конституційності таких законодавчих дефектів, у статті наголошується на значущості конституційного судочинства у захисті прав особи у випадках законодавчих прогалин, роль якого помітно зросла з огляду на впровадження в Україні інституту конституційної скарги. Стаття підготовлена на основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду, який свідчить про важливість розгляду конституційними судами справ у випадках законодавчих прогалин, що призводять до порушень фундаментальних прав особи.

Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 17 травня 2019 р.). Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права ім. Л. Юзькова, 2019. Ч. 1. 326 с.

У збірнику представлені доповіді, які були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права 17 травня 2019 року і була присвячена світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова та з нагоди присвоєння Хмельницькому університету управління та права його імені.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямів: «Ціннісний вимір права: здобутки та перспективи», «Цінності як фундамент сучасної демократичної Конституції», «Конституційні цінності в практиці Конституційного Суду України», «Доктрина конституційних цінностей професора Л. П. Юзькова». Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

Копча В. В. Захист прав людини в ключових рішеннях Конституційного Суду Угорщини (1990–2011 роки). Часопис Київського університету права. Київ : Київський університет права НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. Вип. 3. С. 73–79.

У статті аналізуються ключові рішення Конституційного Суду Угорщини у сфері прав людини, ухвалені ним у 1990–2011 рр., зокрема таких аспектів, як розуміння ним сутності прав людини, методики їх оцінки та захисту в процесі здійснення конституційного судочинства. Для досягнення такої мети увагу зосереджено на низці рішень Конституційного Суду Угорщини, в яких найбільш рельєфно проявляються його юридичні позиції у сфері прав людини.

Зроблено висновки, зокрема, щодо того, що впродовж більше двох десятиліть Конституційний Суд Угорщини послідовно проводив правові позиції щодо розуміння природи прав людини, серед яких домінує ідея єдності людського життя та гідності людини як джерела для фундаментальних конституційних прав, які тлумачаться в контексті відповідних міжнародних договорів.

Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Про вдосконалення парадигми діяльності Конституційного Суду України на сучасному етапі. Вісник Конституційного Суду України. 2019. № 5. С. 101–107.

Діяльність Конституційного Суду України полягає не лише в дотриманні Конституції України, Закону України «Про Конституційний Суд України» та Регламенту цього органу. Важливим є визначення філософських і методологічних засад його діяльності, зокрема статусу та парадигми. Автори виходять з того, що Конституційний Суд України є органом правосуддя, судочинства, входить у систему судової влади.

Костицький, М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. ScienceRise: Juridical Science. 2019. № 3 (9). С. 4–11.

У статті проаналізовано основні напрями діяльності Конституційного Суду України як результат реалізації конституційної реформи в Україні, внесення змін до Основного Закону України, прийняття нового Закону України «Про Конституційний Суд України» 2017 року, Регламенту Конституційного Суду України 2018 року, відповідних кадрових змін тощо. Відзначено позитивну динаміку та підвищення ефективності роботи органу конституційної юрисдикції України, особливо у контексті розгляду конституційних скарг, захисту прав людини і громадянина,

які були порушені законодавчими нормами. Не дивлячись на певні проблеми, діяльність Конституційного Суду України загалом демонструє становлення системи конституційної юстиції європейського зразка. Також підкреслено, що питання удосконалення його правового статусу, підвищення ефективності функціонування та довіри населення покликані перебувати у центрі уваги відповідних владних інституцій, науковців та громадськості. Звертається увага на досягнення головних цілей, які стоять сьогодні перед Конституційним Судом України: вдосконалення технології діяльності Великої палати, Сенату, колегій та служби кожного судді з метою забезпечення своєчасного, справедливого, ефективного розгляду справ, оптимізації прийняття і розгляду конституційних скарг, становлення Суду як невід'ємної частини судової системи, структурного елементу судової влади, органом, який забезпечує специфічний напрям судочинства та є одним з найважливіших органів публічної влади. Для досягнення цих цілей вже сьогодні є необхідні передумови – це постійний аналіз та узагальнення власної практики Конституційним Судом, регулярне проведення науково-теоретичних та науково-практичних конференцій, симпозіумів, круглих столів з залученням вітчизняних і зарубіжних провідних вчених, на яких дискутуються питання конституційного судочинства, запровадження в діяльність Суду інформаційно-комунікативних технологій, врахування практики та імплементація рішень міжнародних судів тощо.

Кравчук К. Г. Теоретико-правові та практичні аспекти співвідношення правотворчості Верховного Суду та Конституційного Суду України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.01] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. 19 с.

Здійснено аналіз історії розвитку уявлень про судову правотворчість, на підставі чого узагальнено стан її наукового дослідження за критеріями: змісту наукових досліджень; структури юридичної науки, ставлення дослідника до об'єкта пізнання та ін. Охарактеризовано спільні, схожі, відмінні та протилежні ознаки правотворчості Верховного Суду та Конституційного Суду України, удосконалено їх визначення. З'ясовано форми та процесуальні аспекти здійснення правотворчості Верховним Судом та Конституційним Судом України. Розкрито зміст проблем правового забезпечення правотворчості Верховного Суду і Конституційного Суду України, які стосуються статусу зазначених суб'єктів, процесу та актів їх правотворчості. Виокремлено та узагальнено проблеми правового забезпечення судової правотворчості в Україні, обґрунтовано напрями посилення практики її здійснення.

Маркуш М. А. Статус Конституційного Суду України і вплив його рішень на захист прав людини. *Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 червня 2019 р.). Київ : ВАІТЕ, 2019. С. 165–181.

У статті в контексті сучасної конституційної доктрини досліджено проблеми розуміння статусу і місця Конституційного Суду України у системі органів державної влади після внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) у 2016 р. Проведено аналіз засад конституційного судочинства та особливостей правового регулювання повноважень Конституційного Суду України. Статус Конституційного Суду України, ґрунтуючись на його функціях, пропонується врегулювати на конституційному рівні.

Мішина Н. В. Конституційна скарга як юридична гарантія захисту прав людини в Україні. *Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 червня 2019 р.). Київ : ВАІТЕ, 2019. С. 182–188.

У процесі порівняльного аналізу конституційної скарги до Конституційного Суду України та індивідуального звернення до Європейського суду з прав людини для виявлення перспектив

удосконалення цієї національної юридичної гарантії прав і свобод людини в Україні розглянуто такі питання та зроблено такі узагальнення: а) нормативне підґрунтя для звернень (наразі є достатнім для впровадження конституційної скарги); б) субсидіарність обох юридичних гарантій прав і свобод людини не зменшує їх значення; в) критерії прийнятності (крім більшої чіткості порівняно з критеріями прийнятності, які застосовує Європейський суд з прав людини для індивідуальних заяв, позитивною рисою критеріїв, що застосовує Конституційний Суд України для конституційних скарг, є їх гнучкість (наприклад, як виняток, якщо Суд визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу, може бути прийнята до розгляду конституційна скарга, що не повністю відповідає умовам прийнятності); г) предмет звернення (рекомендовано поступово розширювати коло питань, що становлять предмет звернення з конституційною скаргою до Конституційного Суду України).

Недибалує В. Д. Окремі аспекти незалежності Конституційного Суду України як гарантія реалізації Основного Закону. *Форум права*. 2019. № 1. С. 52–59.

Розглянуто особливості нормативно-правового забезпечення незалежного виконання Конституційним Судом України своїх функцій. Запропоновано виокремити основні елементи принципу незалежності Суду, зокрема, вимоги до кандидата на посаду судді, порядок призначення судді на посаду, матеріальне забезпечення судді, особливості процедури звільнення судді з посади. Досліджено вплив кожного із зазначених елементів на процес втілення в реальних суспільних відносинах норм Основного Закону, виокремлено сильні та слабкі його сторони. Запропоновано розглядати незалежність органу конституційної юрисдикції як відносну, а не абсолютну категорію. Запропоновано вдосконалити нормативне регулювання незалежності органу конституційної юрисдикції, оскільки ряд законодавчих положень не виконують функцію захисту Суду від несанкціонованого впливу на нього інших суб'єктів права. Виконано завдання щодо посилення ефективності механізму реалізації Конституції України за посередництва діяльності такого інституційного гаранта як Конституційний Суд України.

Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 червня 2019 р.). Київ : ВАІТЕ, 2019. 378 с.

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції, організованої Конституційним Судом України спільно з Національною академією правових наук України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні.

Статті присвячено таким проблемам як розуміння превентивної охорони трудових прав, що здійснюється Конституційним Судом України: питання теорії та практики; Конституційна безпека як категорія сучасного конституціоналізму; збалансування національної безпеки та прав людини: поточні регіональні виклики; збереження генофонду Українського народу – конституційний обов'язок Української держави; особливості формування системи протидії екстремістській діяльності в Україні; забезпечення захисту прав людини та публічних інтересів у земельних спорах як фактор національної безпеки; права людини та національна безпека у контексті подолання «минулого» і сучасних викликів; реалістичність конституційних прав і свобод в умовах гібридної війни: проблема людиноцентризму і соціоцентризму у праві; інформаційна безпека громадян та приватні інтереси власників ЗМІ: «діалектичне» протиріччя в контексті реалізації основних функцій держави. У статтях проаналізовано чи може держава мати відповідно до Конституції України власні інтереси. У збірнику наголошується на дотриманні конституційних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб і осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, а також проаналізовано статус Конституційного Суду України і вплив його рішень на захист прав людини.

Слінько Т. М. Конституційний Суд України у механізмі забезпечення балансу цінностей свободи слова і національної безпеки. *Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 червня 2019 р.). Київ : ВАІТЕ, 2019. С. 299–302.

У статті аналізується розвиток України в період незалежності, наголошується на необхідності надійних правових гарантій демократії, серед яких важливе місце належить правам і свободам, свободі думки й слова, свободі інформації у всьому різноманітті її проявів. Однак внаслідок актів російської військової агресії Україна як суверен втратила контроль над частиною території в межах міжнародно визнаних державних кордонів. Сучасна ситуація, в якій опинилась Україна, створила реальну загрозу існуванню Української держави, її територіальній цілісності, забезпеченню національної безпеки, невід’ємним елементом якої є інформаційна безпека та захист інформаційного суверенітету. Зазначено, що сучасні інформаційні технології, стрімкий розвиток телекомунікаційних систем, глобальних мереж та інтерактивних засобів поширення інформації дають можливість досягти реалізації власних інтересів без застосування воєнного інструментарію, послабити або навіть зруйнувати конкуруючу державу за умови, якщо вона не усвідомить реальних та потенційних загроз негативних інформаційних впливів і не створить дієвої системи захисту та протидії цим загрозам. Інформаційні засоби й технології в умовах глобального інформаційного суспільства також дають можливість доступу до практично необмежених інформаційних масивів, що зумовлює необхідність визначення і структуризації сукупності зовнішніх загроз Української держави щодо забезпечення інформаційної безпеки. У статті наголошується на тому, що Конституційний Суд України має виходити з пріоритетності людини та її свободи і того, що обмеження конституційних прав і свобод повинні ставити легітимну мету, бути зумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, мати разовий або тимчасовий характер (на час існування загрози національній безпеці України).

Терлецький Д. С. Ефективність конституційної скарги як засобу юридичного захисту. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2019. Вип. 147. С. 23–36.

Зроблено аналіз юридично значущих наслідків розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України з точки зору ефективності захисту конституційних прав фізичних та юридичних осіб – суб’єктів права на конституційну скаргу у системно-функціональному зв’язку з іншими засобами юридичного захисту. Досліджено конституційне регулювання визначення моменту початку дії у часі актів Конституційного Суду України. У результаті розгляду новітньої правозастосовної практики судів системи судоустрою виявлено, що неконституційність застосованого судом при вирішенні справи правового акта чи його окремого положення не зумовлює перегляд остаточних судових рішень у разі, коли вона була встановлена після їх ухвалення. Доведено, що визначений наразі нормативно механізм функціональної взаємодії судів системи судоустрою щодо казуального конституційного контролю потребує якнайскорішого, але продуманого коригування.

Чудик Н. О. Реформа конституційного правосуддя в Україні. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 5–6 квітня 2019 р.) : тези наукових доповідей / Тернопільський національний економічний ун-т. Тернопіль : Економічна думка, 2019. Т. 1. С. 185–187.

У статті аналізується конституційна реформа щодо правосуддя, частиною якої було реформування статусу Конституційного Суду України з метою забезпечення його незалежності.

Наведено низку конституційних змін, які мали одну основну мету – забезпечення незалежності Конституційного Суду. Проаналізовано проблемні етапи реформи щодо забезпечення незалежності Конституційного Суду.

Шаптала Н. К. Філософсько-правові виміри доказування в конституційному судовому процесі : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : [12.00.12] / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 38 с.

Дисертація присвячена дослідженню філософсько-правових засад та процесуальних вимог щодо формування доказової бази при розгляді справ з питань, що віднесені до юрисдикції конституційного судочинства як форми захисту прав і свобод людини і громадянина. В роботі розкрито сутність, зміст і світоглядні основи дослідження феномену доказування у конституційному судовому процесі. Проаналізовано гносеологічний зміст судового пізнання, враховуючи специфіку діяльності органу конституційної юрисдикції.

Охарактеризовано теоретико-методологічний та практичний рівні доказування як форми юридичного пізнання в судовому конституційному процесі.

Розкрито сутність філософсько-правових засад доказування в європейських та міжнародних судах при здійсненні наднаціональної юрисдикції. Досліджено коло джерел доказів та визначено їх епістемологічно-правові характеристики як основи доказування у конституційному судовому процесі. За результатами дослідження зроблено висновки про необхідність суттєвого удосконалення наукової та законодавчої бази діяльності Конституційного Суду України.

2018

Баргілевич М. Реформа конституційної юстиції в Україні у 2017 році. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 5. С. 157–162.

Стаття присвячена аналізу реформи української конституційної юстиції, представлені її основні характеристики та новації, а також визначені позитивні зміни законодавства в цій сфері для подальших досліджень теоретичних і практичних проблем правового регулювання конституційної юстиції в Україні.

Берестова І. Е. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 9. С. 154–159.

Стаття присвячена розкриттю загальних положень місця Конституційного Суду України в системі юрисдикційних органів після проведеної судово-конституційної реформи. Доводиться, що він є специфічним органом, який останнім на національному рівні здійснює виключні спеціальні повноваження, спрямовані на захист прав і основних свобод людини і громадянин. Обґрунтовується, що КСУ по суті є судовим органом, що здійснює юрисдикційну діяльність; у порядку конкретного конституційного контролю захищаються права і свободи людини і громадянина під час вирішення конкретних справ за конституційними скаргами. Рішення КСУ обов'язковими для інших органів.

Берченко Г. В. Звільнення суддів Конституційного Суду України за порушення присяги: судова практика. Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 216–218.

У статті розглянуто звільнення суддів Конституційного Суду України. Зазначено, що Верховна Рада України постановою від 24.02.2014 року No 775-VII «Про реагування на факти порушення

суддями Конституційного Суду України присяги судді» звільнила п'ять суддів Конституційного Суду України. Показовим був прецедент, коли звільнений суддя В. А. Овчаренко оскаржив своє звільнення у Вищому адміністративному суді. Проаналізовано мотивацію Верховного суду України та інші справи суддів. Наголошено на тому, що Верховний Суд та Верховний Суд України не мав би надавати оцінку з позиції правильності чи неправильності рішенням КСУ у зв'язку з тим, що органи державної влади повинні діяти тільки на підставі, в межах повноважень і способом, передбаченим Конституцією і законами України (статті 6 і 19 Конституції України).

Бондаренко Б. О. Сутність забезпечення незалежності Конституційного Суду. Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 219–220.

У статті зазначається, що Проблема ефективності та взагалі функціонування конституційної юрисдикції для держави конституційної демократії є питанням першочерговим, а також зауважено на тому, що найважливішими серед проблем підвищення ефективності та зміцнення авторитету української конституційної юрисдикції висувуються проблеми неповаги до Конституції України. Ефективність вітчизняної конституційної юрисдикції є необхідною. Цьому має сприяти незалежний конституційний суд. І саме тому метою забезпечення незалежності конституційного суду, є дотримання і повага до конституції. Юридичними заходами забезпечення незалежності конституційного суду є конституційні гарантії, законодавчі положення, що забезпечують різні форми його незалежності. Зроблено висновки, що забезпечення незалежності конституційного суду є комплексом заходів юридичного і не юридичного характеру, що здійснюються як самим конституційним судом так і іншими суб'єктами, з метою створення і забезпечення функціонування незалежного конституційного суду, рішення якого є неупередженими по відношенню до усіх інших факторів, окрім завдань що стоять перед ним.

Бориславська О. М. Конституційний Суд України: наступний етап розвитку чи початок нової ери. Український часопис конституційного права. 2018. № 1. С. 8–17.

У статті зазначається, що із прийняттям нового Закону про КСУ у липні 2017 року виникли передумови для реалізації закладених конституційною реформою важливих та потрібних новел у сфері конституційної юстиції. Йдеться про започаткування конкурсного відбору на посади суддів КСУ введення додаткових вимог щодо кандидатів на посаду судді, зміни у компетенції Суду тощо, так і про запровадження конституційної скарги. Аналіз актів Конституційного Суду України свідчить про нову парадигму функціонування конституційної юрисдикції. Наголошено, що на найбільш значимих доктринальних положеннях, сформованих Конституційним Судом України упродовж останнього часу. Їх значення полягає не тільки у впровадженні нових, зміни попередніх чи уточненні уже існуючих позицій КСУ, але й у тому, що вони назагал позитивно сприймаються фаховим юридичним середовищем, яке транслює відповідний посил громадянському суспільству.

Вовчанський І. І. Проблеми запровадження інституту конституційної скарги в Україні. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 18–19 жовтня 2018 р.). Чернівці : Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича. 2018. С. 307–308.

Водяніков О. Ю. Прогалина в праві як предмет конституційної скарги. Право України. 2018. № 12. С. 128–147.

Змінами до Конституції України 2016 р. був запроваджений механізм конституційної скарги. Нормативна модель конституційної скарги, обрана українським конституцієдавцем, дає змогу особі

після вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту оскаржити до Конституційного Суду України (КСУ) конституційність закону, застосованого в її остаточному рішенні. Право на звернення до КСУ з конституційною скаргою є конституційним правом, гарантованим ч. 4 ст. 55 Конституції України, а тому має тлумачитися у спосіб, що забезпечує ефективність цього положення. У такому контексті постає питання, чи може бути предметом конституційної скарги прогалина в праві, адже конституційні права і свободи можуть зазнавати порушень не тільки внаслідок дій органів державної влади, а й бездіяльності.

Метою статті є дослідження умов, за яких прогалина в праві може бути предметом конституційної скарги.

Виокремлення питання прогалин у праві в окремий предмет дослідження відбувається в XVIII–XIX ст. у період народження модерної держави і системи права, коли на місце поліномативності домодерного суспільства приходить ідея законодавчої монополії держави. Крім того, у цей період стає наочним таке явище, як *lacuna legis*, або прогалина в праві. Адже законодавча монополія і монономативність, властиві модерній державі, витіснили і маргіналізували інші нормативні порядки, якими послуговувалася домодерна юриспруденція.

У статті здійснюється розрізнення між прогалинами права і прогалинами в праві. Прогалина права означає ситуацію *ultra legem*, тобто відсутність правового регулювання певних суспільних відносин. Натомість прогалина в праві охоплює два випадки: 1) “прогалини формулювання”, або “технічні прогалини”, коли відсутні нормативно-правові приписи у правовій системі, які суддя може використати для вирішення конкретної справи, або такі норми є неповними; 2) “аксіологічні”, або “оцінні”, прогалини, коли наявне правоположення не є належним, задовільним чи справедливим.

Прогалини права не можуть внаслідок самої своєї природи бути предметом конституційного контролю і, відповідно, предметом конституційної скарги.

Однак прогалини в праві мають бути предметом конституційного контролю за конституційними скаргами. Адже в такому разі йдеться як про якість “закону” загалом, так і про дотримання державою своїх позитивних обов’язків зокрема. І тому прогалини в праві, будь-то аксіологічні чи технічні (явні, теологічні, колізійні чи реальні) можуть бути предметом конституційної скарги, якщо їх наслідком є порушення будь-якого з прав і свобод, гарантованих розділом II Конституції України.

Оскільки визначення змісту закону і, відповідно, прогалин в законі неможливе без звернення до судової практики, поняття “закон” для цілей ст. 1511 Конституції України має включати і практику його застосування судами. Зміст “закону” для цілей цієї статті має визначатися відповідно до тлумачення, яке надається йому судом. У цьому, власне, й полягає один із важливих мотивів встановлення вимоги щодо вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту.

Прогалини в праві є саме тим мостом, який із точки зору юридичної техніки й аргументації пов’язує конституційні права і свободи та позитивні обов’язки держави для цілей конституційної скарги. Для цілей дієвості конституційного права на конституційну скаргу, гарантованого ст. 55 Конституції України прогалини в праві не тільки можуть бути предметом конституційної скарги, а й становлять той юридичний механізм, який поширює конституційний контроль на позитивні обов’язки держави через механізм конституційної скарги.

Деркач А. Л. Правове регулювання колективних конституційних скарг: досвід зарубіжних країн. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. ст. Чернівці, 2018. Вип. 3. С. 269–275.

В статті досліджується особливості нормативно-правової регламентації інституту колективної конституційної скарги в конституціях зарубіжних країн. Виокремлено особливості предмету і суб’єктів, що мають право подачі колективної скарги з урахуванням рекомендацій Венеціанської Комісії та досвід зарубіжних країн у цій сфері.

Європейські спільні демократичні цінності та конституційний процес в Україні: проблеми теорії та практики : [присвячено пам'яті проф. Л. П. Юзькова, Голови Конституційного Суду України (1992–1995рр.), з нагоди 80-річчя від дня його народження] : матеріали круглого столу (м. Івано-Франківськ, 22 грудня 2017 р.). Івано-Франківськ, 2018. 112 с.

У збірці вміщені матеріали наукових доповідей, повідомлень та інформацій, представлених на круглому столі, організованому кафедрою конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового Юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» і проведеному в Івано-Франківську 22 грудня 2017 року.

Круглий стіл присвячено пам'яті професора Л. П. Юзькова (28.01.1938–02.03.1995), Голови Конституційного Суду України (1992–1995), члена Венеційської комісії «За демократію через право», з нагоди 80-річчя від дня його народження. У доповідях висвітлено такі питання, як Інститут внесення змін до Конституції України і референдна демократія; депутатський імунітет: порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн; права людини та внесення змін до Конституції України з питань пенсійного забезпечення; сучасні проблеми конституційного процесу в Україні; проблеми правової охорони Конституції України. Також було досліджено проблеми децентралізація влади в Україні; принцип прямої дії положень Конституції України та його значення для правозастосовної практики (за матеріалами рішень Конституційного Суду України).

Іванов М. С., Кучинська О. П. Конституційний Суд України як елемент національного механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 4. С. 180–187.

Конституційний Суд України посідає особливе місце в системі судоустрою та національному механізмі забезпечення прав осіб, в тому числі учасників кримінального провадження, а тому завжди був і залишається предметом жвавих наукових дискусій серед науковців і практиків, що й обумовлює актуальність цього наукового дослідження.

Метою статті є аналіз місця та ролі Конституційного Суду України у національному механізмі забезпечення прав учасників кримінального провадження.

У статті визначено співвідношення понять «конституційна юрисдикція» та «конституційна юстиція» та обґрунтовано, що конституційна юстиція є зовнішньою формою конституційної юрисдикції, що покликана забезпечувати незалежність і ефективність конституційної юрисдикції у виконанні нею своїх завдань. Встановлено, що Конституційний Суд України бере участь у забезпеченні прав учасників кримінального провадження як національного механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження, роль Конституційного Суду України у забезпеченні прав учасників кримінального провадження є дуже важливою і необхідною для реалізації принципів правової держави в Україні. Також визначено, що Конституційний Суд України як державний орган покликаний стояти на сторожі Конституції України, виступаючи міцним і дієвим гарантом прав людини в країні, що зумовлює необхідність діяльності Конституційного Суду України як національного механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження.

У дослідженні проаналізовано наукові підходи щодо завдань, які реалізує Конституційний Суд з метою забезпечення прав людини, в тому числі учасників кримінального провадження. Автором доведено, що завданням Конституційного Суду як органу конституційної юстиції є функціонування конституційної юрисдикції, діяльність якої полягає у здійсненні конституційного контролю, вирішенні правових спорів, що стосуються конституційних правовідносин, і здійсненні впливу на правову дійсність у державі у рамках повноважень, що надані конституційній юстиції законом.

Івановська А. М. Проблемні питання формування Конституційного Суду України. *Університетські наукові записки : Часопис Хмельницького університету управління та права. Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права. 2018. Вип. 2. С. 24–35.*

Досліджуються проблемні питання формування Конституційного Суду України. Зокрема зосереджено увагу на таких аспектах, як порядок формування спеціалізованого органу конституційного контролю та вимоги, що пред'являються до осіб, які претендують на посади суддів Конституційного Суду. Зазначається, що у світі існує декілька моделей формування органів конституційного контролю, залежно від кількості органів державної влади, які беруть участь у їх формуванні. В Україні рівне право призначати суддів Конституційного Суду мають однаковою мірою три суб'єкти державно-правових відносин – Парламент, Президент України, з'їзд суддів. Визначено, що основними вимогами, які пред'являються до кандидатів на посади суддів Конституційного Суду України, є їх професійність та політична нейтральність. Однак у законодавстві України не закріплено критеріїв визначення професійності кандидатів на посади суддів Конституційного Суду. Потребує уточнення закріплене в законі поняття «правник із визнаним рівнем компетентності», критерії визначення і суб'єкти встановлення цього рівня.

Звертається увага на проблемні питання конкурсного відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду. Вказується, що Президент створює конкурсну комісію самостійно і самостійно визначає її склад, що може мати наслідком просування політично за ангажованих суддів до складу Конституційного Суду. Верховна Рада за своєю квотою взагалі не створює конкурсну комісію, її функції виконує комітет, до предмета відання якого належать питання правового статусу Конституційного Суду України. Підготовку питання щодо розгляду кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України з'їздом суддів замість конкурсної комісії здійснює Рада суддів України, і порядок такої підготовки детально не регламентується. Тобто, не дивлячись на те, що Конституцією України передбачені конкурсні засади призначення суддів Конституційного Суду, новий Закон «Про Конституційний Суд України» не закріплює обов'язку суб'єкта призначення сформувати конкурсну комісію і провести конкурс, в якому ключовим буде фах кандидатури, а не її політична лояльність. Ці положення Закону «Про Конституційний Суд України» нівелюють саме поняття конкурсного відбору і прямо суперечать Конституції України. Запропоновані шляхи вдосконалення порядку формування Конституційного Суду України з метою створення незалежного від політичного впливу органу, який зможе забезпечити верховенство Конституції, дотримання і захист прав та свобод людини і громадянина.

Іовіца А. О. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення прав людини. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 226–227.*

У доповіді аналізується Конституційний Суд України в механізмі забезпечення прав людини. Наголошено, що за статистикою Україна посідає перше місце серед країн Ради Європи за кількістю скарг, що перебувають на розгляді в Європейському суді з прав людини. Одним із правозахисних механізмів є Конституційний Суд України. Наведено важливі елементи у механізмі забезпечення та захисту прав людини і громадянина, а також зазначається, що на даний час перед Конституційним Судом стоїть завдання уникнути свавілля законів за допомогою конституційної скарги.

Ковальчук А. Ю. Принцип верховенства права в діяльності Верховного Суду та Конституційного Суду України. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 18–19 жовтня 2018 р.). Чернівці : Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича. 2018. С. 331–333.*

У доповіді аналізується роль суду в забезпеченні верховенства права, а ключовим аспектом верховенства права є те, що Конституція має найвищу юридичну силу. Наголошено на тому, що принцип верховенства права повинен бути основним інструментом формування правових позицій Конституційного Суду України у будь-якій справі, оскільки його завданням, на відміну від судів загальної юрисдикції, є не вирішення правових казусів, а забезпечення верховенства Конституції України.

Константий О. В. Щодо місця Конституційного Суду України в механізмі державної влади (за результатами внесення змін до Основного закону в частині Правосуддя). *Український часопис конституційного права*. 2018. № 3. С. 31–38.

У статті розглядається проблема розуміння місця Конституційного Суду України в побудованій згідно з принципом поділу влади системі органів державної влади за результатами внесення змін до Конституції України в частині правосуддя. Аналізуються особливості правового регулювання чинних функцій Конституційного Суду України, статусу його суддів, засад конституційного судочинства. За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що змінами, внесеними до Основного Закону України в 2016 році, посилено гарантії діяльності Конституційного Суду України як незалежного автономного у межах судової влади, спеціалізованого на вирішенні особливо суспільно значимих конституційних спорів, органу конституційного правосуддя, гаранта охорони Конституції, конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Копча В. В., Лемак В. В. Становлення Конституційного Суду України (1991-1997 роки): від концепції до конституційної моделі. *Публічне право*. 2018. № 3. С. 59–68.

Стаття присвячена дослідженню з процесу становлення інституту конституційного правосуддя в Україні після проголошення незалежності держави. Особливу увагу приділено розвитку концепцій і нормативного регулювання у першій половині 1990-х років. Подано аналіз статусу Конституційного Суду України, який був закріплений Конституцією України 1996 року.

Зроблено висновок, що відмова від пріоритетного створення Конституційного Суду в Україні засвідчувало нерозуміння політичною елітою його значення для демократичної конституційної системи загалом та зокрема для її становлення у процесі інтенсивних реформ.

Копча В. В. Конституційна скарга як інструмент захисту прав людини в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 4 (84). С. 11–16.

Статтю присвячено аналізу моделі конституційної скарги в Україні. Особливу увагу приділено розкриттю конституційного регулювання права на конституційну скаргу, а також положенням закону «Про Конституційний Суд України» з цього питання. Зроблено висновки щодо специфіки моделі конституційної скарги в Україні, зокрема, що «частково нормативна» модель конституційної скарги за своїм потенціалом може бути ефективним інструментом захисту гарантованих Конституцією України прав людини за умови результативної діяльності Конституційного Суду України.

Лазебна А. В. Конституційна скарга: бутафорія чи реально діючий інститут індивідуального доступу до конституційного судочинства. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання* : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 234–235.

У доповіді зазначається, що впровадження інституту конституційної скарги є важливим кроком у забезпеченні захисту прав людини, а також підкреслено, що подання індивідуальних конституційних скарг має дві основні цілі. Подано і проаналізовано нову редакцію Закону України

«Про Конституційний Суд України». У доповіді наголошено на тому, що основною проблемою в ефективному впровадженні інституту конституційної скарги є недостатня обізнаність громадян у поєднанні з низькою довірою до суду, а також низьким рівнем правової культури населення. Зроблено висновки, що гальмуючим аспектом в ефективному впровадженні інституту конституційної скарги є проблема значної кількості недоліків під час подання скарги й проблема регламентації порядку виконання рішень Конституційного Суду, яка є, до речі, нагальною для всіх форм звернень до КСУ. Але цей правовий інститут має перспективи для розвитку.

Лемак В. В. Конституційний Суд України: основні проблеми і перспективи. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2018. № 3. С. 6–8.

2018 рік може стати рубіжним для відновлення повноцінного інституту конституційного правосуддя в Україні. Отримавши вперше закріплення ще в Конституції УРСР у 1990 році, Конституційний Суд знайшов інституційне втілення, по суті, лише на початку 1997 року, коли відбулося його перше засідання. Далі необхідно було ще два десятиліття пошуків моделі цього Суду, щоб прийти загалом до невтішних висновків про слабку інституційну ефективність Конституційного Суду України та серйозні виклики, які постали перед ним.

Летнянчин Л. І. Проблеми конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні. *Право України*. 2018. № 12. С. 55–76.

Конституційний Суд України (КСУ) як орган конституційної юрисдикції відіграє провідну роль у конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні. Практичне втілення конституційної скарги в Україні лише на початковому етапі. Саме тому такою важливою є практика діяльності КСУ з розгляду конституційних скарг, оскільки на цьому етапі закладаються підходи, традиції, принципи й методи, на яких буде вибудовувати свою діяльність КСУ й орієнтувати потенційних скаржників щодо перспектив розгляду конституційних скарг. Метою статті є аналіз практики діяльності органу конституційної юрисдикції та його юридичних позицій в аспекті впливу на становлення й розвиток інституту конституційної скарги в Україні, виявлення теоретико-правових проблем реалізації права на індивідуальну конституційну скаргу на початковому етапі та формулювання пропозицій щодо вдосконалення відповідної практики КСУ та інституту конституційної скарги. КСУ як орган конституційної юрисдикції, “суд права”, легітимний орган конституціоналізації інституту конституційної скарги реагує на численні конституційні скарги, формулюючи при цьому важливі юридичні позиції. Встановлення ним додаткових вимог щодо змісту конституційної скарги вказує на судовий активізм останнього та спробу підсилити «тест обґрунтованості» як умову їх прийнятності. Це відповідає природі конституційної скарги як важливого універсального засобу захисту фундаментальних прав людини. А тому КСУ спонукає суб’єктів конституційної скарги до зваженого, відповідального й ретельного ставлення до їх підготовки, адже ефект від їх задоволення має загальний характер, на відміну від наслідків судових рішень. Конституційно-судову перспективу матиме конституційна скарга, в якій обґрунтовано конституційно значущу проблему в царині конституційних прав і свобод. Тягар із виявлення та обґрунтування конституційно значущої проблеми лежить на суб’єктах конституційної скарги. Акцентування лише на конституційних принципах і гарантіях в обґрунтування неконституційності закону (його окремого положення) без зазначення конституційних прав і свобод, які зазнали порушень, не матиме переконливого юридичного ефекту, що не заперечує їх широкого використання для підсилення обґрунтованості вимог і демонстрації проблеми. У цьому вбачається специфіка саме конституційної скарги і прихований сигнал КСУ, що він таки “суд права”. За таких обставин у найбільш уразливому становищі опиняються юридичні особи приватного права. Складність у підготовці конституційної скарги повинна компенсуватися можливостями не лише адвокатської спільноти, а й фахівців у галузі

права, зокрема конституційного, науковців, конституційних експертів у галузі прав людини, правозахисників і правозахисних організацій.

Литвинов О. М., Богущ В. В. Інституційний механізм забезпечення конституційної скарги в Україні: концептуальні проблеми. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. Харків, 2018. Вип. 141. С. 34–42.

Розглянуто питання щодо визначення сутності інституту забезпечення конституційної скарги в Україні, зокрема його інституційного механізму. Проаналізовано законодавство зарубіжних держав у частині надання конституційним судам права призупиняти виконання остаточного судового рішення, що оскаржується у конституційній скарзі; окреслено концептуальні проблеми, що можуть виникнути через наділення лише Великої палати Конституційного Суду України компетенцією забезпечення конституційної скарги. Окреслено шляхи вирішення цих проблем.

Людська гідність як конституційна цінність : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, присвяченого пам'яті проф. Л. Юзькова. / Конституційний Суд України. Київ, 2018. 144 с.

У збірнику представлені доповіді, які були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права 19–20 жовтня 2018 року. Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямів: «Людська гідність як фундаментальна конституційна цінність», «Людська гідність і права людини», «Проблеми захисту прав людини у правозастосовній практиці».

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

Мішина Н. В. Конституційна скарга в Україні та індивідуальне звернення до Європейського суду з прав людини. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання* : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 235–236.

У доповіді зазначено, що впровадження в Україні конституційної скарги викликало низку проблем. Аналіз цього питання вбачається актуальним як з наукової, так і з практичної точок зору. Звернено увагу на: нормативне підґрунтя для звернень, субсидіарність, критерії прийнятності, предмет звернення, суб'єкти права на звернення, строк розгляду справи, вплив рішення у справі на законодавство України.

Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного Суду України. *Національна безпека і оборона*. 2018. № 1–2 (173–174). С. 56–69.

20 грудня 2017 р. відбувся Круглий стіл «Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного Суду України», який Центр Разумкова організував і провів спільно з Німецьким Фондом міжнародного правового співробітництва та Проектом Ради Європи «Підтримка впровадження судової реформи в Україні».

Учасники дискусії обговорили стан і проблеми системи судоустрою, зміни конституційно-правового статусу судді, а також перспективи належного забезпечення права на справедливий суд у зв'язку зі змінами процесуального законодавства.

У статті наводяться виступи учасників Круглого столу в тому порядку, в якому вони були представлені під час дискусії. Тексти виступів підготовлені за стенограмою дискусії та подаються у дещо скороченому вигляді. Деякі виступи супроводжуються посиланнями, зробленими редакцією.

Решота В. В. Судове застосування актів Конституційного суду України як джерел адміністративного права. *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник* : зб. наук. пр. Вроцлав, 2018. Вип. 9. С. 83–94.

Ремєскова Ю. О. Особлива роль Конституційного Суду України у захисті конституційних прав і свобод людини. *Юрист України*. 2018. № 2. С. 119–125.

Різник С. В. Про зміну юридичної позиції Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України». *Український часопис конституційного права*. 2018. № 3. С. 12–19.

Стаття присвячена проблемі, що виникла після прийняття 15 березня 2016 року широко відомого Рішення Конституційного Суду України в справі щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України. В статті робиться обґрунтоване припущення, що сьгоднішній склад Конституційного Суду України має можливість змінити юридичну позицію у вказаній справі, відновити належне розуміння конституційного тексту в цій частині та виправити грубу правотлумачну помилку, допущену попереднім складом Суду. Відповідно, пропонуються процесуальні варіанти відновлення конституційності процедури внесення змін до Конституції України.

Розвадовський В. І. Проблеми конституційного контролю і нагляду як цінності в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : зб. наук. ст. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника. 2018. Вип. 47. С. 45–51.

Стаття присвячена дослідженню проблем конституційного контролю і нагляду як цінності в Україні. На основі детального аналізу доктрини конституційного судочинства, автор здійснив порівняльний аналіз Закону України «Про Конституційний Суд України» 1992 і 2017 року щодо порядку формування, повноважень та гарантій незалежності суддів.

Селіванов А. О. Самообмеження компетенції Конституційного Суду України як умова застосування конституційної юрисдикції. *Публічне право*. 2018. № 3 (31). С. 47–58.

Метою статті є аналіз проблеми, яку вперше висвітлює автор, розглядаючи у науково-практичному вимірі доктрину самообмеження повноважень Конституційного Суду України, що безпосередньо обумовлює застосування ним конституційної юрисдикції. З'ясовуючи причини виникнення дискусійних поглядів вчених та суддів, які висловлюють власні погляди на можливість широкого тлумачення компетенції, та застосування повноважень, автор обґрунтовує необхідність самообмеження, оскільки йдеться про відповідність застосування конституційного контролю в межах статусу Конституційного Суду України.

Встановлено, що перспектива реального збільшення спірних питань відкривається з моменту прийняття оновленого (модернізованого) Закону України «Про Конституційний Суд України», в якому крім раніше існуючих вказаних повноважень має бути реалізованим право кожної особи, зокрема, громадян, звертатися до Суду з конституційною скаргою щодо порушення конституційно гарантованих прав і свобод людини (стаття 1501 Конституції).

Автор доходить висновку, що застосування конституційного судового контролю не створює нове право, навіть коли Конституційного Суду України має повноваження проводити офіційне тлумачення норм Конституції, але при цьому можливість (конституційна дозволеність) звужувати, корегувати права і свободи людини не відноситься до судової юрисдикції і така допустимість є порушенням статусу Конституційного Суду. Аналізуючи практику конституційного судового контролю автор обґрунтовує позицію самообмеження конституційного правосуддя, що дає чітке уявлення про необхідність суворо дотримуватися приписам Конституції і тому органу судової

влади, який наділений виключними повноваженнями верховенства права. У авторській статті вперше науково-теоретичне осмислення вказаної проблеми пов'язується із виявленням ознак конституційного судового контролю, який не може виступати "паралельним" законодавцем, а його акти повинні виконувати унікальну роль праворозуміння, виявлення смислу права.

Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України: генеза правового забезпечення. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. №17. С. 41–47.

Статтю присвячено аналізу генези правового забезпечення та стану наукової розробленості інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. Проаналізовано тенденції сприйняття науковцями необхідності здійснення конституційним судом інтерпретаційної діяльності. Запропоновано власне бачення періодизації правового забезпечення та стану наукової розробленості інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України.

Сізов А. О. Проблемні питання реалізації громадянами України звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.)*. Харків, 2018. С. 244–245.

У доповіді наголошено на важливості запровадження інституту конституційної скарги. Зазначено, що проблемою в застосуванні громадянами України конституційної скарги є те, що більшість скарг не відповідає формальним вимогам, тому надзвичайно актуальним постає питання про належну підготовку необхідних документів, пов'язаних із зверненням громадян до Суду із конституційною скаргою. Проаналізовано етапи подання конституційної скарги.

Скорик А. М. Право на конституційну скаргу в Україні: сучасний стан та перспективи. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжн. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.)*. Харків, 2018. С. 245–246.

У доповіді аналізується і наголошується на важливості конституційної скарги, адже конституційна скарга свідчить про те, що держава намагається вирішувати проблеми з прав людини на національному рівні. Розглянуто проблеми конституційної скарги та їх усунення. У висновках зазначено, запровадження інституту конституційної скарги є значним досягненням правової системи України. На даний момент є певні складнощі у механізмі застосування конституційної скарги. Тому законодавцеві варто доопрацювати та удосконалити її нормативно-правове наповнення з обов'язковим врахуванням зарубіжного досвіду.

Сподарик М. Б. Роль окремої думки судді Конституційного Суду України. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.)*. Харків, 2018. С. 246–247.

Ця стаття присвячена реформуванню органу конституційної юрисдикції в Україні в умовах внесення змін до Конституції України та законів України в період 2016–2018 років. Конституційний Суд, як єдиний орган конституційної юрисдикції, є одним із ключових суб'єктів в процесі державотворення. Станом на сьогодні, зважаючи на складний період в історії української державності, основним завданням є забезпечення незалежності цього органу, і, як наслідок, відновлення довіри до нього з боку суспільства. Одним із способів досягнення цієї цілі було внесення змін до процедури призначення суддів Конституційного Суду України. Зокрема, аналізуються зміни, що стосувалися кваліфікаційних вимог до кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України, як і проблематика проведення конкурсу на зайняття вакантних посад. Також у статті досліджується запровадження інституту конституційної скарги, як можливості фізичних

та юридичних осіб звертатись до Конституційного Суду України в індивідуальному порядку за захистом своїх конституційних прав. Ця новела розглядається як позитивний крок і, в перспективі, ще один ефективний додатковий механізм захисту конституційних прав людини.

Сподарик М. Б. Реформування Конституційного Суду України в контексті конституційних та законодавчих змін 2016–2018 років. *Український часопис конституційного права*. 2018. № 1. С. 49–53.

У доповіді зазначається на ролі думки судді Конституційного Суду і підкреслено, що раніше суддя не прав право на власну думку, Суд приймає рішення та демонструє, як це рішення впливає з існуючого закону. Але ситуація змінилася. Суддям ряду конституційних судів законодавцем було надане право висловлювати окрему думку, за винятком, щоправда, австрійського, бельгійського, французького, італійського та люксембурзького конституційних судів. Окрема думка надала судді конституційного суду можливість висловити свою позицію більш детально. Наголошено, що іноді окрему думку використовують як інструмент з метою поставити під сумнів авторитет судового рішення, оскільки ще в межах суду з приводу нього виникли суперечки. Але загалом репутація та довіра до суду не страждають від окремих думок.

Стецюк П. Б. Закон про Конституційний Суд України: третя спроба. *Національна безпека і оборона*. 2018. № 1–2 (173–174). С. 113–117.

У статті аналізується Закон «Про Конституційний Суд України», його склад, обов'язки, а також Конституційні зміни, які відбувались протягом багатьох років. Роз'яснено, які саме справи повинен вести Конституційний Суд України. Дійдено висновків, що вказані у статті явно «слабкі місця» нового Закону «Про Конституційний Суд України», є далеко не повним переліком останніх. З іншого боку, новий («третій») Закон «Про Конституційний Суд України» містить цілу низку прогресивних положень, несе в собі ознаки суспільного поступу і намагається системно врегулювати надзвичайно важливий сегмент суспільних відносин, пов'язаних з функціонуванням інституту конституційного контролю. І це є надзвичайно важливим.

Суслова В. С. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення прав людини. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.)*. Харків, 2018. С. 247–248.

У доповіді зазначається, що одним із ключових суб'єктів, які здійснюють захист таких прав і свобод людини, є Конституційний Суд України. Задля визначення місця Конституційного Суду у здійсненні захисту прав і свобод людини проаналізовано нормативно-правові акти України, які регулюють його діяльність. Дійдено висновків, що на сьогоднішній день, в Україні розроблений певний механізм захисту прав та свобод громадян, однак, як свідчить практика, він не є досконалим. Усунення недоліків буде доцільним та правильним шляхом до вдосконалення правового регулювання в нашій країні.

Терлецький Д. С. Здійснення права на конституційну скаргу: аналіз практики Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 5. С. 74–83.

Реалізація права на конституційну скаргу обумовлена низкою процедурних обмежень. У статті проаналізовано правозастосовну практику колегій Конституційного Суду України і виокремлено типові помилки з боку суб'єктів права на конституційну скаргу, які визнаються порушенням вимог щодо прийнятності конституційної скарги і слугують підставою для відмови у відкритті конституційного провадження. Авторами визначено формальні та змістові вимоги до належної реалізації права на конституційну скаргу, викладено пропозиції щодо вдосконалення її правового регулювання.

Цимбалістий Т. О. Акти Конституційного Суду України як дієвий механізм захисту прав і свобод людини в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства* : зб. наук. пр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. Вип. 3 (15). С. 28–33.

Досліджено питання співвідношення конституційної і адміністративної юстиції, правової природи актів Конституційного Суду України. Проаналізовано форми захисту органом конституційної юстиції прав і свобод людини і громадянина, зокрема у сфері адміністративного судочинства.

Шаптала Н. К. Особливості доказування та оцінки доказів у конституційному судовому процесі у справах за конституційними поданнями. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 5. С. 84–91.

Статтю присвячено актуальним, однак малодослідженим питанням, пов'язаним із визначенням філософсько-правових вимірів доказування та оцінки доказів у конституційному судовому процесі у справах за конституційними поданнями щодо відповідності Конституції України законів та інших правових актів і тлумачення положень Основного Закону Української держави. Автор зосереджує увагу на особливостях застосування методології аксіологічних та онтологічних галузей філософії у практиці Конституційного Суду України.

Шаптала Н. К. Проблеми подальшого законодавчого врегулювання діяльності Конституційного Суду. *Право України*. 2018. № 12. С. 220–236.

Стаття присвячена вивченню проблем законодавчого врегулювання як загальних питань, пов'язаних із діяльністю вітчизняного органу конституційної юрисдикції, так і визначення правил доказування у конституційному судовому процесі.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що, незважаючи на значну кількість публікацій та наукових праць, окремі актуальні питання, які стосуються філософсько-методологічного обґрунтування та законодавчого врегулювання процесу й правил реалізації Конституційним Судом України (КСУ) функції забезпечення верховенства Конституції на всій території Української держави, все ще лишаються малодослідженими.

Мета статті полягає у тому, щоб вивчити проблеми законодавчого врегулювання як загальних питань, пов'язаних із діяльністю вітчизняного органу конституційної юрисдикції, так і визначення правил доказування у конституційному судовому процесі; окреслити шляхи та засоби подолання проблем законодавчого врегулювання діяльності КСУ, зокрема й тих, що пов'язані з доказуванням у конституційному судовому процесі. Автор звертає увагу на певний юридичний казус, який має місце у чинній Конституції України. Йдеться про те, що, з одного боку, згідно з ч. 1 ст. 8 Конституції України діяльність КСУ повинна бути зорієнтована на дотримання принципу верховенства права, а з другого – на гарантування верховенства Конституції України (ч. 2 ст. 8). Однак, як наголошує автор, принцип верховенства права та верховенства конституції не є тотожними, як не є тотожними право та конституція.

Окрема частина статті присвячена *de facto* виключенню юридичних осіб публічного права, до яких, зокрема, належать місцеві ради, які утворені територіальними громадами, та певні інститути громадянського суспільства, з кола суб'єктів звернення до КСУ. Пропонується внести зміни до статей 147 та 150 Конституції України, додавши до повноважень КСУ тлумачення законів України конституційними поданнями органів місцевого самоврядування та громадських організацій, які є юридичними особами публічного права.

Автор вважає необхідним також здійснити низку заходів щодо створення сучасної системи нормативно-правового забезпечення реалізації КСУ своїх функцій у галузі гарантування верховенства конституційних засад, принципів та загальнолюдських цінностей, проголошених Основним Законом України як демократичної, правової та соціальної держави.

Зокрема, пропонується за аналогією із законодавством, яким врегульовано діяльність судів загальної юрисдикції, а також за прикладом Республіки Грузія, роз робити та прийняти окремі закони з питань: по-перше, статусу конституційної юрисдикції та суддів КСУ; по-друге, повноважень КСУ та порядку звернення до нього; по-третє, конституційного судового процесу.

Порушується питання, пов'язане з поновленням справедливості щодо осіб, чиї права або свободи, гарантовані Конституції України, було порушено унаслідок застосування актів або дій із боку органів державної влади, що є вкрай актуальним у зв'язку з запровадженням інституту конституційної скарги. Констатується, що Конституція України не відносить до повноважень КСУ оцінку рівня впливу положень закону, визнаного неконституційним, на рішення суду загальної юрисдикції та не передбачає автоматичного його скасування.

Шаптала, Н. К. Доказування в конституційному судовому процесі: філософсько-правові засади : монографія. Київ : Логос, 2018. 385 с.

Щебетун І. С., Пирогов В. С. Процесуальні критерії (умови) прийнятності конституційної скарги в Україні та деяких зарубіжних країнах (Республіка Польща, ФРН): порівняльно-правове дослідження. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2018. Вип. 35. С. 120–136.

Розкрито особливості процесуальних критеріїв (умов) прийнятності конституційних скарг в Україні, Республіці Польща та Федеративній Республіці Німеччина з точки зору таких вимог: 1) визначення суб'єкта звернення (кола суб'єктів); 2) встановлення граничного строку, протягом якого особа може звернутися до Суду із конституційною скаргою; 3) наявність остаточного судового рішення у справі заявника; 4) вичерпання заявником усіх інших національних засобів юридичного захисту.

Щербанюк О. В. Право на конституційну скаргу як невід'ємна складова судово-правової реформи. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 18–19 жовтня 2018 р.). Чернівці : Чернівецький національний ун-т імені Ю. Федьковича. 2018. С. 90–93.

У доповіді наголошено на важливості впровадження інституту конституційної скарги, що є прогресивним кроком для забезпечення захисту прав людини в Україні. Проаналізовано законодавчу базу «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя» та ухвалення змін до процесуальних кодексів України, Закон України «Про Конституційний Суд України» та ін. Зазначено, що для судової влади і судочинства зміни до статті 55 Конституції України відкрили шлях формування нового конституційно-правового світогляду у відносинах вирішення принципово нових завдань суддів у застосуванні міри верховенства права особи в конфліктах із законами. Розглянуто питання конституційної скарги та вимоги до неї.

Щербанюк О. В. Публікація окремої думки судді Конституційного Суду України як прояв принципу гласності. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст* : XI Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 250–251.

У доповіді аналізується застосування принципу таємниці нарадчої кімнати суддів в теорії процесуального права задля необхідності забезпечення гарантії незалежності суддів. З'ясовано, що у багатьох країнах в законах про організацію та функціонування конституційних судів регламентовано право на висловлювання особливої думки суддею. відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», суддя, який підписав рішення, висновок, ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного

провадження, може викласти окрему думку в строки, встановлені Регламентом. Проаналізовано різні думки суддів Конституційного суду стосовно даного питання. Дійдено висновків, що для запобігання політичного тиску на суддів Конституційного Суду України варто переглянути конституційне регулювання публікації особливих думок суддів.

2017

Головін А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. 2-ге вид., допов. та переробл. Київ : Логос, 2017. 399 с.

Монографічне дослідження розкриває унікальну роль інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду, аналізує виконання Конституційним Судом України функції офіційного тлумачення Конституції і законів України. Призначення цієї важливої складової конституційної юрисдикції – дати конституційне праворозуміння, виявити правову природу суспільних відносин, в яких права і свободи людини мають відображати соціальну цінність і обов'язок держави щодо їх забезпечення.

Калинюк С. С. Правові позиції Конституційного Суду України: питання теорії. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 12. С. 193–196.

У статті розглядається одна із найбільш актуальних проблем сучасного конституційного судочинства, а саме правові позиції Конституційного Суду України. Обґрунтовується теза про те, що така діяльність Суду повинна здійснюватись ним помірковано, лише за наявності переконливих підстав. Аналізується практика Конституційного Суду України.

Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві : міжнар. конф. (Київ, 7–8 жовтня 2016 р.) : [статті учасників]. Вісник Конституційного Суду України. 2017. № 3. С. 58–87.

У цьому розділі представлені статті учасників Міжнародної конференції «Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві», що була проведена Конституційним Судом України спільно з Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією), Координатором проєктів ОБСЄ в Україні та Німецьким фондом міжнародного правового співробітництва 7–8 жовтня 2016 року в м. Києві з нагоди 20-ї річниці Конституційного Суду України. Основними темами доповідей були такі, як вплив Конституційного Суду України на формування конституційної правосвідомості як засіб зміцнити його авторитет; Конституційна юстиція і правова доктрина: проблеми взаємного впливу в умовах демократичного поступу; виважена соціальна політика та дієвий конституційний контроль як чинники розбудови правової європейської держави; спроможна територіальна громада як учасник демократичної трансформації у сучасному суспільстві; чи може існувати в Україні офіційна конституційна доктрина?

Коталейчук С. П. Право на справедливий суд в Україні: міф чи реальність. Альманах права / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії правових наук України. 2017. Вип. 8 : Людиноцентризм у праві: теоретико-прикладні засади. С. 330–332.

В умовах глибокої соціально-економічної та політичної кризи, яка сьогодні впливає на всі сфери суспільного життя в Україні, існує величезний розрив між декларативно закріпленими в законодавстві України правами людини і громадянина та реальною й ефективною можливістю їхнього захисту в судовому порядку. Метою статті не є аналіз практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як останньої інстанції, а спроба дати відповідь на запитання в

аспекті дотримання базового принципу права на справедливий і неупереджений суд: що змінить прийнятий Верховною Радою України Закон № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд»? Реалії сьогодення змушують шукати відповідь на запитання: наскільки ж дієвим із точки зору українських реалій є механізм захисту порушеного права та можливість його відновлення, якщо це можливо, в сучасній Україні? Даючи відповідь на поставлене запитання, спробуємо здійснити правовий аналіз змісту прийнятого Верховною Радою України Закону України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» (далі – Закон), шляхом відповіді на основні питання: чи здатен він підвищити національні стандарти судоустрою і судочинства та забезпечити право людини і громадянина на справедливий суд?

Кравчук К. Г. Правовий статус Конституційного Суду України та його місце в системі суб'єктів судової правотворчості. *Альманах права / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії правових наук України. 2017. Вип. 8 : Людиноцентризм у праві: теоретико-прикладні засади. С. 332–336.*

У статті наголошено на актуальності наукового дослідження правового статусу Конституційного Суду України та визначення його місця в системі суб'єктів правотворчості України. Здійснено аналіз положень чинного законодавства України, якими закріплено правовий статус КСУ. Узагальнено стан наукової розробки правотворчих аспектів у діяльності КСУ. Конкретизовано зміст його впливу на творення права в Україні. Визначено місце в системі суб'єктів правотворчості України та надано її характеристику.

Кундік Р. І. Конституційний Суд України як орган забезпечення верховенства права. *Конституція України в контексті сучасних конституційних парадигм : X Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 27–28 жовтня 2017 р.). Харків : Права людини, 2017. С. 63–64.*

У доповіді зазначається, що забезпечення в Україні верховенства права є однією з найнагальніших проблем вітчизняної юриспруденції – як практичної, так і теоретичної, принцип верховенства права зафіксовано у низці установчих актів нашої держави, включаючи й Конституцію України (ст. 8). Цей принцип закріплено також у Статуті Ради Європи та Конвенції. Роз'яснено саме поняття «верховенство права» і його прояви, а також поняття «справедливість» та його значення. Проаналізовано Конституційну реформу в Україні і наголошено на її важливості.

Онiщенко Н. М. Виважена соціальна політика та дієвий конституційний контроль як чинники розбудови правової європейської держави. *Вісник Конституційного Суду України. 2017. № 3. С. 66–71.*

У статті аналізується поняття «соціальна держава», її формування, існування та діяльність. Наведено приклади формування соціальної держави в інших країнах. Зазначено, що у контексті сучасного процесу конституційного реформування теорія соціальної держави набуває особливого значення у зв'язку з соціальною політикою, яка повинна не вибудовуватися за «залишковим принципом», а відповідати європейським стандартам та загальнолюдським вимогам. У статті приділено увагу саме соціальній політиці. У висновках наголошується, що соціальна політика – це водночас політика, спрямована на формування соціально активної особистості, активного носія ідеалів громадянського суспільства, активної творчої особистості з відповідним культурним потенціалом, здатної самостійно і творчо мислити, приймати рішення, нести відповідальність за наслідки своєї діяльності. Авторитет суду, судова діяльність зараз – не на належному рівні. Це зумовили багато факторів, об'єктивних чинників, економічних негараздів, зниження рівня моралі, дисфункція правової свідомості. Особливої уваги заслуговує саме правосудна діяльність, тобто така, що чинить справедливий суд.

Рудник І. Конструкційний лад: [Про нововведення в діяльності Конституційного Суду України, які вводяться в дію новим Законом «Про Конституційний Суд України»]. *Український юрист*. 2017. № 3. С. 52–53.

У статті проаналізовано Закон «Про Конституційний Суд України» і зазначено, що прийняття законопроекту про Конституційний Суд України відповідає прагненню України гармонізувати національне законодавство з європейським. Розглянуто щодо конституційної скарги і наголошено на тому, що цим законопроектом пропонується ввести в дію низку нововведень, а також конкурсний добір суддів Конституційного Суду України і структурні зміни.

Савчук М. Конституційний прогрес: [Призначення суддів Конституційного Суду України на конкурсній основі]. *Український юрист*. 2017. № 3. С. 50–51.

Стаття присвячена питанню порядку формування, організації та діяльності КСУ, зокрема, розглядає конкурсний порядок призначення суддів Конституційного Суду. Обгрунтовано позитивний ефект від впровадження конкурсного відбору, який полягає в зменшенні політичного впливу на процес формування Суду. Водночас наголошено на ризиках збереження впливу суб'єктами призначення суддів КСУ через покладення на них функцій щодо утворення конкурсних комісій. Зроблено висновок про те, що закритий характер формування комісій може нівелювати позитивні досягнення конкурсної процедури.

Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2017. 22 с.

Дисертація присвячена визначенню конституційно-правового змісту конституційного контролю як однієї із важливих складових конституційної юрисдикції. Здійснений науково-теоретичний аналіз дозволив виявити проблемні питання застосування конституційного контролю в сфері адміністративно-правових відносин, а саме відносно актів органів державної влади і виробити на цій основі рекомендації науково-практичного характеру. В галузі конституційного права вперше представлена за результатами наукового пізнання теоретико-правова розробка феномену конституційного судового контролю за актами органів державної влади, розкрита характеристика його аксіологічного праворозуміння в діяльності Конституційного Суду України.

У дисертаційному дослідженні з теоретично-правових позицій з'ясовано природу виникнення конституційного контролю та на методологічному рівні досліджено інститут конституційного контролю як функцію судової влади.

Проаналізовано специфіку застосування конституційного контролю як найвищого інституту перевірки конституційності нормативно-правових актів центральних органів державної влади (парламенту, Президента, Уряду). Виявлено проблемні конституційно-правові питання матеріального і процесуального характеру у встановленої Конституцією України нової моделі конституційного судового контролю як складової конституційної юрисдикції. На доктринальному рівні проведено дослідження змісту поняття «судового конституціоналізму», а також механізму вирішення спорів про компетенцію. На підставі узагальнення практики застосування конституційної юрисдикції проведено типологію моделей судового контролю та запропоновано вирішення окремих його проблем через удосконалення правового статусу Конституційного Суду України.

Сербіна А. Набрав чинності новий закон про Конституційний Суд України. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2017. № 9. С. 9–14.

У статті проаналізовано новий Закон України від 13.07.17 р. № 2136 «Про Конституційний Суд України», відкритість діяльності Суду, повноваження, доступ до публічної інформації, а

також звернення до Конституційного Суду України. Роз'яснено щодо складу Суду де діють Велика палата, два сенати та шість колегій (ст. 32 Закону). Зазначено, що Велика палата, сенати, колегії у межах визначених Законом повноважень щодо конституційного провадження діють як Конституційний Суд.

Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід : матеріали учасників третьої наук.-практ. конф. (Львів, 19 травня 2017 р.). Львів : ННШПП НУ «Львівська політехніка». 2017. 302 с.

У збірнику містяться тези виступів учасників Третьої науково-практичної конференції «Теорія і практика конституціоналізму : український та зарубіжний досвід» (19 травня 2017 р.) – науковців, практикуючих юристів, аспірантів, магістрантів, студентів, працівників державних установ. Матеріали конференції присвячені висвітленню проблем сучасного конституціоналізму в контексті українського та зарубіжного досвіду. Особлива увага акцентується на питаннях проведення конституційної реформи в Україні.

2016

Багрій О. І. Доктрина верховенства Конституції (за матеріалами Конституційного Суду України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2016. 16 с.

Викладені загальні підсумки, зроблені автором у процесі проведення комплексного дослідження доктрини верховенства Конституції України. Продемонстровано, що з огляду на діалектичні закони єдності протилежностей та співвідношення загального та конкретного та виходячи зі складної правової природи феномену «верховенство Конституції України», його дефініцію необхідно формулювати із використанням двох підходів: поелементного, тобто через семантичний аналіз термінів, що складають це словосполучення, та інтегрального – через виокремлення та аналіз інституційних принципів, які розкривають зміст принципу верховенства Конституції України як фундаментального, а отже і дозволяють з'ясувати його сутність. Встановлено, що інституційні складові верховенства Конституції України та повноваження Конституційного Суду України узгоджуються між собою, що дозволяє констатувати здатність органу конституційної юрисдикції гарантувати верховенство Конституції України за умови усунення певних проблем правового регулювання.

Баулін Ю. В. Новий конституційний формат діяльності Конституційного Суду України: конституційна скарга. *Право України*. 2016. № 7. С. 19–23.

У статті надано аналітичний огляд положень Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в частині запровадження інституту конституційної скарги.

Іщук С. І. Проблема законодавчого регулювання свободи мирних зібрань у контексті практики Конституційного Суду України. *Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві* : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 року). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 47–57.

Зазначається, що базове конституційне регулювання права на свободу мирних зібрань згідно статті 39 Конституції обумовлює необхідність прийняття спеціального закону про порядок організації та проведення мирних масових заходів та акцій. Автор підкреслює, що відсутність такого закону суттєво обмежує права та свободи громадян України і провокує порушення цих прав та свобод з

боку державних органів. Наведені ключові висновки при визначенні правового механізму цього права. Перед вітчизняною правовою системою постає потреба при врегулюванні права на свободу мирних зібрань врахувати міжнародні стандарти у сфері захисту та реалізації цього права.

Калиновський Б. В. Діяльність Конституційного Суду України як гарантія організації місцевої публічної влади в Україні. Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 р.). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 58–64.

Автор підкреслює, що для захисту прав людини необхідне розроблення та впровадження гарантій діяльності місцевої публічної влади в Україні. Однією з маловивчених гарантій місцевої публічної влади є діяльність Конституційного Суду України, адже саме цей інститут має безпосереднє відношення до законодавства. КСУ розглянув низку принципів справ, серед яких, як зазначає автор, є рішення КСУ у справі про місцеве самоврядування від 9 лютого 2000 року. Наводяться аспекти діяльності КСУ в історичній ретроспективі, відображено певне верховенство представницьких органів місцевого самоврядування над їхніми виконавчими органами. Проведений аналіз конституційної юрисдикції органів місцевої влади.

Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України / ОБСЄ. Київ : ВАІТЕ, 2016. 218 с.

Збірку статей присвячено 20-річчю від дня прийняття Верховною Радою України Закону України «Про Конституційний Суд України». Розглядаються питання реалізації принципу правової визначеності, діяльності КСУ як гаранта організації місцевої публічної влади, свободи мирних зібрань, робота Суду у системі забезпечення безпосередньої дії прав людини.

Конституційний полілог. 20 років Конституції України: суспільство і влада в конституційному процесі : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. Київ : ВАІТЕ, 2016. 400 с.

Збірка тез міжнародної науково-практичної конференції присвячена ключовим питанням конституційної юриспруденції та історії конституційного процесу в Україні.

Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Правові доктрини як джерела права та можливість їх використання в конституційному судочинстві. Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 року). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 65–67.

У статті наводиться визначення політичної доктрини як основоположного принципу діяльності суб'єктів політичного процесу та правової доктрини як сукупності системних наукових знань про певне правове явище. Приведений перелік загальновідомих правових доктрин. У практиці КСУ з перших днів його існування правові доктрини використовуються через застосування правових експертиз та правових консультацій, мета яких – проаналізувати обставини, що є предметом розгляду, та обґрунтувати рішення КСУ.

Крусан А. Р. Конституційний контроль та процеси політико-правових перетворень в сучасній Україні. Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 року). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 68–74.

В публікації відзначається, що сучасний етап політико-правового розвитку українського суспільства та держави характеризується масштабними перетвореннями, що мають багатоаспектний,

складний, поступальний характер. Автор визначає основні ознаки таких перетворень, серед яких поетапність проведення; системність; динаміка конституційних правовідносин; забезпечення прав і свобод людини і громадянина; створення функціонального механізму забезпечення і захисту конституційного правопорядку. Для досягнення мети та вирішення завдань сучасних політико-правових перетворень в державі та суспільстві є формування ефективної системи конституційного контролю в Україні, який разом з іншими політико-правовими інститутами, є найважливішим засобом забезпечення конституційної законності.

Маркуш М. А. Засада змагальності та рівноправність сторін у конституційному судочинстві. Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 року). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 75–96.

Вчені, відзначається в публікації, дають диференційоване тлумачення поняття, сутності, природи змагальності, яке ґрунтується на множинних концептуально-методологічних підвалинах. Автор підкреслює, що відсутність уніфікованого доктринального підходу до розуміння сутності концептуальних засад змагальності є істотною перешкодою на шляху до впровадження якісно нової моделі вітчизняного змагального судочинства і аналізує різні погляди з приводу наявності змагальності в конституційному судочинстві та її статусу. Основні принципи, на яких ґрунтується діяльність КСУ, визначені і в нині чинному Законі України «Про Конституційний Суд України», але серед них також немає принципу змагальності. Тому сьогодні, з впровадженням інституту конституційної скарги, дослідження проблеми наявності чи відсутності принципу змагальності в конституційному судочинстві є особливо актуальним, адже зміст принципу змагальності полягає у рівності сторін. Сторони активно і на рівних мають право наводити свої доводи, аргументувати свою позицію, активно сприяти суду у винесенні справедливого рішення.

Матвійчук А. О. Припинення конституційного провадження у справах за конституційними зверненнями про тлумачення Законів України на підставі ст. 150 Конституції України: виконання Конституції чи порушення конституційних прав? *Юридична наука*. 2016. № 12. С. 11–26.

У статті досліджується питання законності припинення на підставі статті 150 Конституції України у зв'язку з набранням чинності Законом України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» конституційних проваджень за конституційними зверненнями про тлумачення законів України, що були розпочаті до набрання чинності цим законом.

Нестор В. Р. Конституційне правосуддя в Україні та Литовській Республіці (порівняльно-правовий аналіз) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : [12.00.02] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерства освіти і науки України. Київ, 2016. 16 с.

Комплексно досліджено місце та роль конституційного правосуддя (КП) в Україні та Литовській Республіці. Охарактеризовано та проаналізовано основні доктринальні підходи до визначення КП в Україні та Литовській Республіці. Запропоновано власні вдосконалені визначення понять «правосуддя» та «конституційне правосуддя». Досліджено генезис розвитку КП в Україні та Литовській Республіці, визначено основні етапи його становлення та розвитку. Розглянуто в порівняльному аспекті повноваження, організаційно-правові форми діяльності та проблемні питання актів конституційних судів в Україні та Литовській Республіці. Досліджено сучасні проблеми КП в Україні, а також перспективи та напрями їх вирішення. Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання організації та діяльності Конституційного Суду України.

Подорожна Т. С. Конституційний Суд України як гарант конституціоналізації правового порядку. *Публічне право*. 2016. № 3. С. 84–92.

У статті досліджується правова природа конституційного суду як гаранта конституціоналізації правового порядку. Зазначено, що нормативною гарантією правопорядку виступає Основний закон, конституційне законодавство в цілому. Акцентовано, що головною гарантією забезпечення прав і свобод людини та громадянина і правопорядку в цілому визнається право на судовий захист. Обґрунтовано, що конституційні гарантії – це закріплені в конституційних правових актах норми, правові засоби, способи та інститути охорони прав і свобод людини та громадянина, конституціоналізму і правопорядку, а також держави і суспільства в цілому.

Розвадовський В. І. Особливості реалізації повноважень Конституційним Судом України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : зб. наук. ст. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника, 2016. Вип. 41. С. 3–15.

Конституцією України встановлено виключний перелік повноважень Конституційного Суду України, відповідно їх зміст не підлягає звууженому або розширеному тлумаченню. Владні форми та засоби розгляду конституційно-правових спорів органом конституційної юстиції конкретизовано у Законі про КСУ (ст. 13, 14, гл. 9-16). Тільки КСУ володіє правом тлумачити власні повноваження розширено або вузько. В юридичній літературі висловлюється думка, що «конституційні суди інколи вимушені самостійно конкретизувати власні повноваження в силу того, що в конституції або в законі вони сформульовані розпливчато, не завжди конкретно і чітко». Аналіз практики Конституційного Суду України свідчить про повне охоплення та реалізацію своїх повноважень по здійсненню конституційного контролю (пункти 1-3 ст. 13, ст. 14 Закону), однак повноваження по офіційному тлумаченню Конституції та законів України Суд сьогодні здійснює у звууженому розумінні і реалізує його досить обережно. За таких обставин дана проблема залишається не достатньо дослідженою. У зв'язку з цим виникає необхідність у більш повному та ґрунтовному дослідженні повноважень Конституційного Суду України пов'язаних із забезпеченням верховенства Конституції в системі джерел національного права, контроль за конституційністю нормативно-правових актів та міжнародних договорів, офіційного тлумачення Конституції, законів.

Селіванов А. О. Яку форму слухання справ обирає Конституційний Суд України. *Теорія і практика застосування конституційного права України*. Київ, 2016. С. 50–62.

У цій науковій праці її автор – вчений і досвідчений практик у сфері конституційного права – виклав власні позиції, поєднуючи теорію з осмисленням реалій права, становленням концепції «живої» Конституції. Актуальна проблематика формування доктрин децентралізації владних повноважень та практична необхідність обґрунтування судового права як нового предмета щодо функціонування судової влади підкреслюють цінність творчого внеску автора у розробку сучасних проблем публічного права.

Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція і правова доктрина: проблеми взаємного впливу в умовах демократичного поступу, перспективи демократії. *Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві* : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 р.). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 111–126.

Йдеться про те, що завдяки створенню органу конституційної юрисдикції, Суд став одним із головних і дієвих засобів реалізації конституційних положень, захисту засад суспільного і державного ладу, утвердження верховенства і прямої дії Конституції України, чим сприяв

зважає на розв'язання наявних проблем у суспільстві та запобіганню появі нових. Саме конституційна юрисдикція орієнтує законодавця і правозастосувачів на послідовну реалізацію норм і принципів Основного Закону держави, роз'яснює зміст його положень, корегує в необхідних випадках поточне законодавство.

Стецюк П. Б., Мельник М. І. Конституційний Суд України: між пострадянським минулим та європейським майбутнім. *Національна безпека і оборона*. 2016. № 5–6 (163–164). С. 96–99.

Автор, не піддаючи сумніву необхідність внесення конституційних змін стосовно діяльності Конституційного Суду України (КСУ), зазначає, що діяльність КСУ в минулому викликала багато нарікань як у науково-експертному середовищі, так і серед звичайних громадян, та навіть сумнівів в доцільності його існування. Тому реформування КСУ, особливо після Революції Гідності, було тільки питанням часу. Автор аналізує зміни в Конституції України, які стосуються КСУ і відзначає, що Європейське майбутнє КСУ – це, насамперед, відкритість його діяльності, «присутність» у його рішеннях суспільної справедливості та збільшення уваги до питання гідності людини.

Тарасюк В. М. Конституційний Суд України: пошук істини. *Судова апеляція*. 2016. № 4. С. 17–36.

Розглядається співпраця України з Європейською комісією «За демократію через право» (Венеціанською комісією). Аналізуються висновки й рекомендації Венеціанської комісії з 1995 по 2010 рік. Наводиться аналіз проєкту закону про Конституційний Суд України.

Тупицький О. М. Конституційний і Верховний суди України та співвідношення їхніх правових позицій в аспекті здійснення інтерпретаційних функцій. *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 2–3. С. 194–202.

Стаття присвячена компаративному аналізу реалізації інтерпретаційних функцій та правових позицій Конституційного і Верховного суду України.

Цимбаластий Т. О., Росоляк О. Б. Інститут конституційної юстиції в правовій системі України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 4. С. 43–47.

Проаналізовано особливості становлення і розвитку інституту конституційної юстиції як в світі загалом, так і в Україні зокрема. Визначено місце і значення даного інституту в системі правової охорони конституції і механізмі держави. Досліджено функції органів конституційної юрисдикції, правова природа їх актів.

Щербанюк О. В. Конституційний Суд України в системі забезпечення безпосередньої дії прав людини. *Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві* : матеріали міжнар. конф., присвяч. 20-ій річниці Конституційного Суду України (Київ, 7–8 жовтня 2016 р.). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 127–132.

В публікації відзначається, що конституційне право та міжнародна конституційна практика надають особливе значення гарантуванню безпосередньої дії прав людини. Тільки так можна гарантувати верховенство права та верховенство конституції. Для створення справжньої свободи людини недостатньо проголосити її права і свободи, потрібно їх реалізувати. І хоча теорія прав людини достатньо повно розроблена в юридичній літературі та публіцистиці, останнім часом актуальним є питання безпосередньої дії основних прав та формування відповідної доктрини Конституційним Судом України.

Яковлєв А. А. Конституційний Суд України і його роль у конституційному процесі: досвід доби незалежності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2 (85). С. 47–58.

У статті досліджено значення Конституційного Суду України в процесі конституційної модернізації в сучасній Україні. Автор аналізує стан та перспективи розвитку конституційного судочинства в Україні, визначає ключові проблеми, з якими стикається Конституційний Суд у ході своєї діяльності. Особливу увагу приділено характеристиці ролі Конституційного Суду у забезпеченні принципу верховенства Конституції. Обґрунтовуються пропозиції щодо удосконалення діяльності цього органу конституційної юрисдикції в Україні.

2015

Айріян К. Б. Конституційна скарга як форма звернення до органу конституційної юрисдикції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2015. 20 с.

Дисертацію присвячено дослідженню правової природи конституційної скарги як форми звернення до органу конституційної юрисдикції. Проаналізовано генезу конституційного контролю в межах конституційної юрисдикції. На основі опрацювання наукових доктрин розуміння інституту конституційної скарги вдосконалено дефініцію конституційної скарги як форми звернення до конституційної юрисдикції. Охарактеризовано методологічну основу наукового дослідження інституту конституційної скарги шляхом висвітлення пізнавальних можливостей антропологічного, феноменологічного, аксіологічного, діяльнісного, системного та потребового методологічних підходів. Розширено систему знань про особливості інституту конституційної скарги в зарубіжних країнах, зокрема, встановлено, що остання характеризується значною специфікою стосовно кола суб'єктів цього права, предмета оскарження, правил подання й прийому скарг до розгляду органом конституційного правосуддя, юридичними наслідками рішень, які приймаються. Автор запропонував напрями та механізм запровадження інституту конституційної скарги у правову систему України з урахуванням національного досвіду конституційного правосуддя та особливостей індивідуального доступу до нього.

Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування : у 2 кн. Кн. 2 : монографія. Харків : Право, 2015. 374 с.

У цій роботі здійснено спробу визначити систему конституційних цінностей, місце і значення в ній прав і свобод людини і громадянина. Значну увагу приділено проблемним питанням формування сучасного визначення демократії, досліджено вплив судового конституціоналізму на виборчий процес в Україні. З позиції практики конституційного судочинства додатково розкрито проблемні питання, пов'язані з подоланням правових колізій і усуненням прогалин у праві.

Оніщенко Н. М. Конституційний процес: до питання про термінологічну визначеність і сутнісну спрямованість. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 130–135.

У статті досліджується значення дефініцій для подолання колізій і протиріч в законодавчій базі. Ілюстративним матеріалом у даному контексті виступають форми народного волевиявлення. Окремий вектор викладу пов'язаний з характеристикою категорії «форма державного правління» в контексті категорії «форма держави».

Савчин М. В. Конституційний Суд України і динаміка конституційного порядку. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 136–141.

Автор розкриває роль конституційної юстиції у розвитку конституційної матерії. Зокрема проаналізовано природу конституційної динаміки у контексті установчої легітимності, яка

зумовлює цілісне та динамічне тлумачення конституційних явищ і процесів конституційними судами, а також методику застосування положень Конституції України як норм прямої дії.

Савчин М. В. Конституційний Суд України та реалізація Конституції України. *Публічне право*. 2015. № 1 (17). С. 9–17.

У цій статті досліджується вплив конституційної юстиції на процес реалізації конституції. У першій частині йдеться про сутність і структуру реалізації конституції, у другій розкрито дилему верховенства парламенту та судового конституційного контролю, третя частина присвячена формам впливу юдикатури на процес суспільно-політичних дебатів та конкретизацію і деталізацію конституції, а також стратегію юдикатури у світлі природи конституційної юриспруденції.

Селіванов А. О. Яку форму слухання справ обирає Конституційний Суд України. *Реалії конституційного права України : монографія*. Київ : Логос, 2015. С. 47–59.

У статті розкрито взаємозв'язок між конституційною юстицією та реалізацією конституції. Досліджується взаємний вплив конституційної юриспруденції та конституційної доктрини з точки зору забезпечення недоторканності конституційних цінностей і принципів як фундаментальної основи реалізації конституції.

2014

Актуальні проблеми сучасного конституційного права України : зб. наук. пр. Київ : Юридична думка, 2014. 458 с.

У збірнику містяться статті провідних вітчизняних вчених-конституціоналістів, присвячені актуальним проблемам сучасного конституційного права України, становлення і розвитку конституціоналізму, конституційного процесу, реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, питанням формування парламентаризму, організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні.

Бовсуновська І. Г. Конституційний Суд України як суб'єкт правотворчості. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 104–108.

Метою дослідження є визначення ролі Конституційного Суду України як суб'єкта правотворчості на підставі аналізу статусу Конституційного Суду України і природи правових актів даного органу. Виявляється неоднозначна природа правових актів, підкреслюється участь органу конституційного контролю в процесі правотворчості, спірний характер наявності правотворчих повноважень Конституційного Суду України.

Валькова А. І. Конституційний Суд України в системі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Права людини в Україні в сучасних умовах: пошук нових механізмів утвердження та забезпечення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 грудня, 2014 р.). Київ : Ліра-К, 2014. С. 243–245.

Гультай М. М. Інститут конституційної скарги: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні : автореф. дис. ... канд юрид. наук : [12.00.02] / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 42 с.

Дисертацію присвячено розробці цілісної концепції конституційної скарги в умовах сучасного конституціоналізму та визначенню перспектив її запровадження в Україні. З урахуванням новітніх методологічних орієнтирів досліджено механізм індивідуального доступу до конституційного

правосуддя та місце в ньому конституційної скарги. Розкрито моделі конституційної скарги, її основні властивості, особливості повної та нормативної конституційної скарги. Запропоновано нову юридичну конструкцію «правовий механізм функціонування конституційної скарги» та визначено його основні елементи. Охарактеризовано європейську доктрину конституційної скарги та основні етапи розвитку ідеї конституційної скарги у правовій доктрині України. Розглянуто різні аспекти правової природи конституційної скарги та її функціонального призначення. Визначено роль інституту конституційної скарги у захисті прав людини, здійсненні функцій демократії, забезпеченні верховенства права, розв'язанні конституційно-правових спорів. Вказано особливості функціонування інституту конституційної скарги у країнах, що представляють різні регіони світу. Охарактеризовано засоби прямого та опосередкованого індивідуального доступу до конституційного правосуддя в Україні. Запропоновано оптимальну модель конституційної скарги для України, визначено її переваги, елементи правового механізму її функціонування, а також пропозиції щодо юридичної регламентації.

Захист права власності єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Судовий захист права власності у сфері економічних відносин. Київ : Юрінком Інтер, 2014.

Розглянуто основні аспекти розуміння конституційної скарги як інституту конституційного права. Виокремлено сутнісні характеристики цього інституту та його структуру. Проаналізовано питання закріплення інституту конституційної скарги у конституційному законодавстві України.

Коваленко В. Ф. Конституційний Суд України як ключова інституція в механізмі гарантій прав і свобод людини в Україні. Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 2. С. 66–73.

Стаття присвячена актуальним проблемам теорії і практики утвердження та гарантування конституційних прав і свобод людини в Україні та питанням оптимізації правозахисної діяльності Конституційного Суду України в контексті модернізації Основного Закону. Розглянуто систему гарантій конституційних прав і свобод людини, визначено напрями її удосконалення на законодавчому та інституційному рівнях.

Здійснено аналіз перспектив запровадження інституту конституційної скарги і посилення інших повноважень Конституційного Суду України щодо захисту прав і свобод людини.

Крусян А. Р., Мішина Н. В. Конституційний процес в Україні: втілення принципів європейського конституціоналізму. Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 3. С. 72–79.

У статті йдеться про важливість втілення принципів європейського конституціоналізму під час конституційного процесу в Україні. Важлива роль у цьому належить Конституційному Суду України, який у своїх рішеннях дедалі частіше спирається на європейські стандарти та практику Європейського суду з прав людини. Це сприяє прискоренню приведення фактичної Конституції України у відповідність до юридичної та є вагомим підґрунтям для сучасних правових перетворень.

Петрів І. М. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини. Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 1. С. 87–94.

У сучасних умовах розвитку держави і суспільства Конституційний Суд України є важливим елементом механізму захисту прав і свобод людини і громадянина. Запровадження інституту конституційної скарги матиме позитивне значення для вдосконалення механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні як державі, що розвивається в напрямі ідей верховенства права та пріоритету прав людини.

Бринцев В. Д. Конституційний Суд України як суб'єкт судового конституціоналізму. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування. Харків : Право, 2013. С. 75–85.

У роботі обґрунтовується існування судового конституціоналізму як самостійної складової конституціоналізму, аналізуються проблемні питання у формуванні його національної доктрини, досліджується вплив на процеси нормотворення судової практики Конституційного Суду України, органів конституційного судочинства інших держав. Монографія має науково-практичне значення і буде корисною всім зацікавленим у поглибленому вивченні конституційного права, його ролі і значення у формуванні наукової категорії конституціоналізму.

Волошук О. Т. Конституційний Суд України на шляху до доктрини реального права (проблеми та перспективи). Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 6. С. 52–59.

У цій статті досліджуються проблеми реалізації принципів правової держави в діяльності Конституційного Суду України. Обґрунтовуються підстави інституту конституційної скарги громадян. Робиться висновок про те, що суд повинен активніше використовувати реалістичні підходи при прийнятті рішень, особливо в справах, пов'язаних із захистом прав і свобод громадян.

Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02]. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2013. 20 с.

У дисертації висвітлено положення статті 22 Конституції України «права людини і громадянина» та «конституційні права людини і громадянина», проаналізовано проблеми запровадження конституційної скарги в аспекті перспективи розширення конституційного контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина. Зазначено, що встановлені Конституцією України права і свободи людини узгоджуються з відповідними положеннями міжнародно-правових актів з прав людини. Охарактеризовано правові позиції Конституційного Суду України з питань притягнення особи до кримінальної відповідальності та реалізації права осіб, які стали жертвами протиправних дій, на відшкодування завданої цими діями матеріальної та моральної шкоди тощо. Розглянуто повноваження, форми діяльності Конституційного Суду України у сфері захисту прав людини, правову природу його актів, а також перспективи запровадження конституційної скарги в Україні.

Стеценко С. Г. Конституційний Суд України як суб'єкт формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Право України. 2013. № 5. С. 287–293.

У статті розглядаються фактори, які свідчать про сприйняття Конституційного Суду України як суб'єкта формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Основна увага приділена критичному аналізу Рішення у справі про безоплатну медичну допомогу. Зазначається, що при тлумаченні сутності безоплатної медичної допомоги фактично не враховується соціально-економічний стан держави, об'єктивна неможливість забезпечити всім громадянам безоплатно весь необхідний обсяг медичної допомоги. Акцентується увага на помилковому векторі розвитку медичного страхування в Україні, оскільки Суд дійшов висновку, що у ст. 49 Основного Закону держави йдеться про добровільне медичне страхування. Другорядний характер обов'язкового страхування зводиться до того, що, на думку Суду, воно не суперечитиме Конституції держави лише у тому разі, коли громадяни не будуть платниками обов'язкових страхових платежів (внесків). Наведені аргументи на користь двох рівнів безоплатності медичної допомоги та необхідності розуміти право кожного на медичне страхування як права на обов'язкове медичне страхування.

Безсонова М. В. Конституційний Суд України в механізмі захисту соціальних прав людини. *Цінності сучасного конституціоналізму. V Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. наук. конф. (28–29 вересня 2012 р.).* Харків, 2012. С. 247–249.

Сьогодення вимагає та переконує в необхідності створення дієвих правових механізмів, які дозволять громадянам України повною мірою реалізовувати свої конституційні права та свободи. Проблема забезпечення ефективного механізму захисту прав людини і громадянина на даному етапі існування та розвитку правової демократичної держави в Україні набула особливої актуальності. Саме з метою дієвого правового захисту Основного Закону, його офіційного тлумачення, задля забезпечення належного виконання конституційних норм, та контролю щодо відповідності Конституції окремих нормативно-правових актів, створено інститут конституційного контролю, здійснення якого покладається на Конституційний Суд України. Єдиний орган Конституційний Суд України має достатньо потужний потенціал в сфері забезпечення й реалізації соціальних прав. Разом з тим, практика Конституційного Суду України не завжди є послідовною в дотриманні своїх попередніх позицій в даній сфері, і змінюється відповідно до соціально-економічних, політичних обставин в країні та зміни в праворозумінні в цілому.

Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування : у 2 кн. Кн. 1 : монографія. Харків : Право, 2012. 390 с.

У роботі обґрунтовується існування судового конституціоналізму як самостійної складової конституціоналізму, аналізуються проблемні питання у формуванні його національної доктрини, досліджується вплив на процеси нормотворення судової практики Конституційного Суду України, органів конституційного судочинства інших держав.

Головін А. С. Конституційний Суд України у державному механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.* Київ : Логос, 2012. С. 198–236.

Головін А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. Київ : Логос, 2012. 369 с.

В публікації простежується розвиток конституційного правосуддя в Україні, захист прав людини і громадянина шляхом надання офіційного тлумачення Конституції України та законів, а також застосування методів юридичної герменевтики в інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України.

Крижановський В. Я. Конституційний Суду України в механізмі судового захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Юридичний вісник.* 2012. № 3. С. 55–60.

У статті розглядаються роль і місце Конституційного Суду України в механізмі судового захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Лейба О. А. Конституційний судовий контроль. *Цінності сучасного конституціоналізму. V Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. наук. конф. (28–29 вересня 2012 р.).* Харків, 2012. С. 173–175.

Досліджуються конституційно-правові засоби забезпечення законності і додержання прав і свобод громадян. Вказано, що конституційний контроль в сучасних умовах є дієвою гарантією в реалізації норм Конституції. Наведені механізми судового контролю. Таким чином, повноваження Конституційного Суду України дають змогу визначити його як судовий орган конституційного

контролю або як орган судового конституційного контролю. Контроль, який здійснюється Конституційним Судом України, за своїм характером є конституційним, а за загальною формою – судовим. Жодному суб'єкту права в державі забороняється блокувати або не виконувати рішення Конституційного Суду, прийняті в порядку конституційного контролю. Крім того, рішення Конституційного Суду України є остаточними і оскарженню не підлягають, вони не потребують підтверджень з боку будь-яких органів державної влади.

Петрів І. М. Функціонування органу конституційної юстиції як необхідна умова формування конституціоналізму. *Юридичний вісник*. 2012. № 3. С. 22–27.

Побудова держави на основі принципів демократизму, верховенства права, пріоритету прав людини має на меті досягнення особливої конституційної організації суспільства. Проте не завжди є достатнім для формування конституціоналізму формальне закріплення основоположних принципів функціонування держави і суспільства. Аналізуючи повноваження КСУ, які визначені у ст. 150 Конституції України та у ст. 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р., автор виділяє основні його функції, відзначаючи, що функції КСУ не обмежені повноваженнями, передбаченими законодавством, але й можуть виводитись зі змісту інших норм (наприклад, функція захисту прав і свобод людини і громадянина). Також автор аналізує такі поняття, як «конституційна юрисдикція», «конституційне правосуддя» та «конституційний контроль».

Рабінович П. М. Загальна теорія права та держави: стан, тенденції. *Право України*. 2012. № 3–4. С. 364–374.

У статті характеризуються сучасний стан і можливості розвитку загальної теорії права та держави, а також філософії права. Використано матеріали щорічних звітів Відділення теорії та історії держави і права НАПрН України та інші джерела.

Савчин М. В. Економічний конституціоналізм і Конституційний Суд України. *Юридична наука*. 2012. № 4. С. 32–43.

Розкривається інноваційна природа метаправових та інституційно-процесуальних правових засобів впливу конституційної юстиції на національні економічні системи з притаманними структурам, правилами і процедурами конкретних історичних типів суспільства.

Смокович М. І. Конституційний контроль правового регулювання виборчих процесів. *Вісник Державної судової адміністрації України*. 2012. № 4. С. 33–44.

У статті, присвяченій дослідженню проблем конституційного контролю правового врегулювання виборчих процесів, здійснено аналіз наукових поглядів, законодавства і судової практики з цього питання, доведено значимість та необхідність такого контролю та визначено шляхи його удосконалення.

Стеценко С. Г. Конституційний суд України як суб'єкт правового впливу на державну політику у сфері охорони здоров'я. *Державотворення та правотворення в період реформ: питання теорії та практики* : матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. (19–20 квітня 2012 р.). Київ, 2012. Ч. 1. С. 86–88.

Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина при здійсненні правосуддя в рішеннях Конституційного Суду України. Київ : Логос, 2011. 305 с.

Очільник КС України Анатолій Головін у своїй публікації акцентував увагу на забезпеченні прав осіб, яких притягують до відповідальності за вчинення правопорушень, а також на гарантуванні прав потерпілих і свідків під час досудового та судового слідства.

Гринюк Р. Ф., Багрій О. І. Конституційний Суд України як гарант верховенства Конституції України. Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (23–24 червня 2011 р.). Харків, 2011. С. 89–95.

Автор аналізує проблеми, які постають на шлях реалізації повноважень Конституційного Суду України, обумовлені як недосконалістю нормативного регулювання діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції, так і порушеннями законодавства, що трапляються під час застосування нормативних приписів.

Кампо В. М. Конституційний Суд України та цивілізаційна модернізація правової системи України. Держава і право суверенної України: проблеми теорії і практики : матеріали наук. конф. до 20-ї річниці незалежності України (Київ, 21 червня 2011 р.). Київ, 2011. С. 164–169.

Кампо В. М. Конституційний Суд України як суб'єкт та об'єкт модернізації судової влади. Конституційні аспекти судової реформи в Україні : матеріали наук.-практ. конф. (24–25 березня 2011 р.). Львів, 2011. С. 33–42.

Кравченко О. О. Захист прав і свобод людини та громадянина Конституційним Судом України: доктринальні, прикладні та компаративні аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2011. 18 с.

Дисертаційне дослідження присвячено аналізу доктринальних та практичних аспектів діяльності Конституційного Суду України щодо захисту прав і свобод людини та громадянина. Окремий аспект роботи – порівняльно-правове дослідження особливостей захисту прав і свобод людини органами конституційної юстиції. У цьому контексті автор досліджує інститут конституційної скарги, процедуру amparo тощо. Обґрунтовується доцільність розподілу прав і свобод на позитивні та негативні, та відповідної систематизації практики Конституційного Суду України.

Легкодух Ю. В. Конституційний Суд України: особливості правового статусу. Демократія у країнах Східної Європи: конституційно-правовий вимір. IV Тодиківські читання : зб. тез наук. допов. і повід. міжнар. наук. конф. (27–28 травня 2011 р.). Харків, 2011. С. 162–163.

Мироненко О. М. Конституційні суди світу на межі тисячоліть як джерело досвіду для Конституційного Суду України. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика. Київ, 2011. С. 356–465.

Мироненко О. М. Роль Секретаріату Конституційного Суду України і спроби вдосконалення нормативно-правової бази функціонування Суду. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика. Київ, 2011. С. 680–694.

Мироненко О. М. Міжнародні зв'язки Конституційного Суду України. *Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика*. Київ, 2011. С. 879–896.

Мироненко О. М. Еволюція підходів Конституційного Суду України до припинення чи відмови у відкритті конституційних проваджень. *Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика*. Київ, 2011. С. 733–746.

Аналізується внесок вітчизняних правознавців у еволюцію ідей судової конституційної юстиції, у процес започаткування ними європейської моделі конституційної юрисдикції, її концептуальних засад, доктринальні і прикладні передумови створення першого в Україні конституційного суду.

Мироненко О. М. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика. Київ, 2011. С. 680–694.

Мироненко О. М. Початок шляху і складний процес формування [Конституційного Суду України]. *Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика*. Київ, 2011 С. 539–550.

Савенко М. Д. Конституційний контроль змін до Конституції України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4–5. С. 179–184.

В публікації відзначається що згідно з прийнятою в теорії конституційного права класифікацією Конституція України за порядком внесення до неї змін є жорсткою конституцією. Її жорсткість полягає у встановленні конституційного контролю змін до Основного Закону України. Різновидом конституційного контролю є судовий конституційний контроль, який здійснюють КСУ та суди загальної юрисдикції відповідно до встановлених повноважень. Далі автор розповідає про особливості здійснення судового конституційного контролю в Україні.

Святоцький О. Д., Сміхова А. Конституційний Суд України: минуле, сьогодення, майбутнє (до 15-ї річниці). *Право України*. 2011. № 10. С. 5–21.

У публікації подаються висловлювання усіх голів КСУ з приводу його роботи з часу заснування.

Скорик А. О. Конституційний Суд України в системі захисту прав людини. *Демократія у країнах Східної Європи: конституційно-правовий вимір. IV Тодиківські читання* : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. наук. конф. (27–28 травня 2011 р.). Харків, 2011. С. 283–284.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави. *Судова практика*. 2011. № 1–2. С. 16–23.

Стаття присвячена аналізу змісту конституційних положень, якими визначаються принципи побудови правової та демократичної держави. Особливу увагу автор приділяє висвітленню ролі Конституційного Суду України у системі стримування і противаг між органами державної влади та створенні розумного балансу між інтересами індивіда і держави. При цьому акцент робиться на необхідності додержання основоположного принципу діяльності правової та демократичної держави – людина, її права та свободи є головною соціальною цінністю. Крім цього, на конкретних прикладах з практики конституційного судочинства автор наглядно демонструє необхідність ретельного системного підходу до законотворчої діяльності, оскільки поспішне прийняття правових актів без урахування наслідків їх правозастосування може призвести та призводило до порушення конституційних прав громадян, що є неприпустимим у правовій та демократичній державі.

Таций В. Я. Конституційний Суд України – гарант стабільності конституційного ладу, захисту прав людини і громадянина. *Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу* : матеріали міжнар. конф. (м. Київ 16 вересня 2011 р.). Київ, 2011. С. 32–41.

Шурхал І. М. Конституційний суд України в механізмі захисту прав людини. *Університетські наукові записки. Часопис Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Івано-Франківськ, 2011. № 3. С. 125–132.

2010

Барабаш Ю. Г. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики. *Право України*. 2010. № 6. С. 45–53.

У статті аналізуються юридичні наслідки надання Конституційним Судом України преюдиціального характеру своїм рішенням. Досліджується практика застосування судами загальної юрисдикції правила про преюдиціальність рішень Суду, вивчається зарубіжне законодавство з питання зворотної дії рішень органів конституційної юрисдикції. Робляться висновки про можливі шляхи усунення неоднозначностей у розумінні преюдиціального характеру рішень КСУ.

Бринь Т. О. Конституційний Суд України в механізмі захисту та забезпечення прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 19 с.

Застосовуючи історико-правовий і порівняльно-правовий методи, автор досліджує вітчизняне та зарубіжне законодавство стосовно регулювання правового статусу органів конституційної юрисдикції, їх практичну діяльність на етапі становлення та подальшого розвитку. В ході дослідження автор використовував теоретичні положення, розроблені в галузях теорії конституційного права, держави і права, міжнародного права, цивільно-процесуального права, історії держави і права, історії політико-правових вчень. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати ряд нових в теоретичному аспекті та важливих стосовно практики положень щодо функціонування Конституційного Суду України як засобу захисту прав і свобод людини і громадянина.

Веніславський Ф. В. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 2. С. 130–137.

У статті досліджено роль Конституційного Суду України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу. Обґрунтовується думка, що реалізація практично всіх функцій єдиного органу конституційної юрисдикції України безпосередньо спрямована на забезпечення усталеності й незмінності основоположних засад організації й функціонування Української держави і суспільства.

Веніславський Ф. В. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення прав і свобод людини. *Судова практика*. 2010. № 3. С. 27–33.

Кампо В. М., Савчин М. В., Сергієнко Н. М. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Конституційний Суд України (окремі аспекти міжнародно-конформного тлумачення Конституції України). *Право України*. 2010. № 10. С. 186–198.

У статті розглянуто окремі проблемні аспекти реалізації положень Європейської конвенції 1950 р. Конституційним Судом України. Особливу увагу приділено питанням застосування положень Європейської конвенції та практики Європейського суду з прав людини в рішеннях КСУ за допомогою конституційно-конформного методу з метою ефективного захисту прав і свобод людини.

Кампо В. М. Конституційний Суд України на шляху до доктрини реального права [Бесіду вів М. Сисоєнко]. *Український юрист*. 2010. № 7–8. С. 40–43.

У своєму інтерв'ю суддя Конституційного Суду України Володимир Кампо охарактеризував основні завдання, які стоять перед КСУ, реформування судової системи, а також вплив окремої думки суддів КСУ на винесення рішень.

Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.02] / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2010.

Дисертацію присвячено формуванню теорії сучасного українського конституціоналізму з урахуванням конституційно-правових реалій вітчизняної практики. Досліджено проблеми становлення та розвитку сучасного українського конституціоналізму. Особливої уваги приділено ролі та значенню Конституції та законів України в інституціонально-нормативній системі сучасного українського конституціоналізму. Запропоновано механізм обмеження (самообмеження) публічної влади в системі сучасного українського конституціоналізму. Визначено основні напрямки конституційного реформування в Україні та, зокрема, конституційно-правового забезпечення політичної реформи в умовах становлення та розвитку сучасного українського конституціоналізму.

Селиванов А. О., Стрижак А. А. Питання теорії конституційного правосуддя в Україні: актуальні питання сучасного розвитку конституційного правосуддя. Київ : Логос, 2010. 275 с.

У монографії розглядаються теоретичні питання, що становлять доктринальне праворозуміння конституційного правосуддя, яке реалізується в двох найважливіших напрямках – конституційного контролю і офіційного тлумачення норм Конституції та законів України. З урахуванням практичного досвіду діяльності Конституційного Суду України досліджуються проблеми, пов'язані із застосуванням принципу верховенства права під час розгляду конституційних подань і звернень встановленими суб'єктами, а також аналізується функціональна природа конституційного правосуддя в забезпеченні конституційного ладу в державі.

Сліденко І. Д. Конституційний контроль в механізмі сучасної правової держави : автореф. дис. докт. юрид. наук : [12.00.02] / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2010. 42 с.

У дисертації здійснено комплексний аналіз інституту конституційного контролю. На основі розробленого автором методологічного підходу досліджено особливості генези, природи, позиціонування конституційного контролю. Проведена класифікація існуючих різновидів та підходів до реалізації конституційного контролю. Проаналізовано кількісні та якісні параметри функціональної сторони конституційного контролю, проблеми, вади та загрози цього інституту. Досліджено особливості конституційного контролю у пострадянських країнах. На цій основі запропоновані нові підходи, удосконалення та новації з метою створення несуперечливої теорії та оптимізації і підвищення ефективності функціонування конституційного контролю в національній правовій системі.

Сліденко І. Д. Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, практиологічних, синергетичних аспектів : монографія. Київ : Істина, 2010. 623 с.

У монографії здійснено комплексний аналіз конституційного контролю. На основі розробленого автором методологічного підходу досліджено особливості генези, природи, позиціонування конституційного контролю. Проведено класифікацію існуючих різновидів та підходів до реалізації конституційного контролю. Проаналізовано кількісні та якісні ознаки функціональної сторони конституційного контролю, проблеми, недоліки та загрози цього інституту. Досліджено особливості конституційного контролю в пострадянських країнах. На цій основі запропоновано нові підходи, шляхи вдосконалення та інші новації з метою створення несуперечливої теорії, оптимізації і підвищення ефективності функціонування конституційного контролю в національній правовій системі.

Стецюк П. Б. Конституційний Суд України як суб'єкт формування сучасного українського конституціоналізму (до постановки проблеми). *Право України*. 2010. № 6. С. 70–74.

Висвітлюються питання змісту категорії «конституціоналізм», місця Конституційного Суду України у системі органів державної влади та його можливостей у процесі формування сучасного українського конституціоналізму.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави. *Право України*. 2010. № 6. С. 4–11.

Стаття присвячена аналізу змісту конституційних положень, якими визначаються принципи побудови правової та демократичної держави. Особливу увагу автор приділяє висвітленню ролі Конституційного Суду України у системі стримування і противаг між органами державної влади та створенні розумного балансу між інтересами індивіда і держави. При цьому акцент робиться на необхідності додержання основоположного принципу діяльності правової та демократичної держави – людина, її права та свободи є головною соціальною цінністю. Крім цього, на конкретних прикладах з практики конституційного судочинства автор наглядно демонструє необхідність ретельного системного підходу до законотворчої діяльності, оскільки поспішне прийняття правових актів без урахування наслідків їх правозастосування може призвести та призводило до порушення конституційних прав громадян, що є неприпустимим у правовій та демократичній державі.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України як інститут забезпечення та захисту конституційної законності. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 1. С. 102–110.

В публікації відзначається, що важливим інститутом забезпечення й охорони конституційної законності є конституційний контроль, який в Україні здійснюється загальними органами державної влади і спеціалізованим органом Конституційним Судом України. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод здійснює, зокрема, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Президент України як гарант додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина зупиняє дію актів Кабінету Міністрів з мотивів невідповідності Основному Закону з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності. Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стрижак А. А. Без права на помилку: Конституційний Суд України у 2007–2010 роках : [вибр. наук, пр., інтерв'ю та публ.]. Київ : Логос, 2010. 258 с.

Авторське видання «Без права на помилку: Конституційний Суд України у 2007–2010 роках» містить вибрані наукові праці, публікації та інтерв'ю судді КСУ у відставці А. Стрижака, які

свого часу були опубліковані у вітчизняних та закордонних засобах масової інформації. Мета роботи – популяризація діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні, поширення наукових знань в галузі конституційного права, що, на думку автора, повинно сприяти формуванню правосвідомості громадян та розвитку юридичної освіти.

Стрижак А. А. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментарі). Київ : Ін Юре, 2010. 629 с.

Книга, яка пропонується, – аналітичний огляд практики конституційного судочинства та сформований на його основі коментар положень Конституції України. На відміну від звичайного змісту таких праць, цей огляд-коментар не містить посилань на теоретичні викладки в галузі конституційного права, в ньому використано виключно правові позиції єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні. Це зумовлено кількома причинами: по-перше, завданням книги є популяризація діяльності Конституційного Суду України на всій території України; по-друге, необхідністю остаточного визначення місця і ролі КСУ в системі органів державної влади; по-третє, вважає автор, правові позиції Конституційного суду слід розглядати як певну форму науково-практичного розвитку конституційних принципів, їх норм-регуляторів та вимог щодо формування правової системи в Україні.

Судові механізми захисту прав людини. Конституційний Суд України у механізмі захисту прав людини. Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні. Київ : Атіка-Н, 2010. С. 6–28.

Тихий В. П. Правова природа, повноваження, рішення та висновки Конституційного Суду України. Право України. 2010. № 6. С. 26–33.

У статті з посиланнями на Конституцію України та інші законодавчі акти проводиться детальний аналіз правової природи, повноважень, статусу рішень і висновків Конституційного Суду України, а також процедури виконання його рішень.

Филипюк О. В. Конституційний Суд України в системі органів державної влади. Треті конституційні читання : зб. тез наук. доп. і повід. міжнар. наук. конф. (28–29 травня 2010 р.). Харків, 2010. С. 367–368.

2009

Кампо В. М. Актуальні проблеми конституціоналізації публічного і приватного права в практиці Конституційного Суду України. Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (25–26 червня 2009 р.). Харків, 2009. С. 52–61.

Маркуш М. А. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти. Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (25–26 червня 2009 р.). Харків, 2009. С. 69–84.

Виконання рішень Конституційного Суду України прямо впливає на побудову демократичного суспільства, основним критерієм якого є домінування прав людини над інтересами будь-яких державних органів та посадових осіб, а тому дуже актуальним є створення механізмів захисту прав і свобод людини і громадянина. Конституція України та Закон лише частково, вважає автор, визначають порядок виконання рішень Конституційного Суду України, механізм правового регулювання якого є недосконалим, що породжує низку проблем, внаслідок яких ці рішення

втрачають вплив на правову систему держави та діяльність державних інституцій, а звідси конституційний контроль за забезпеченням конституційного порядку в державі, що здійснюється Конституційним Судом України, втрачає свою ефективність. Далі автор аналізує причини проблем невиконання рішень Суду і пропонує комплексні підходи для їх вирішення.

Стрижак А. А., Рибалко Я. В., Савчин М. В. Закон України «Про Конституційний Суд України» : науково-практичний коментар.; за заг. ред. А. А. Стрижака. Київ : Ін Юре, 2009. 326 с.

Видання містить постатейні коментарі до Закону України «Про Конституційний Суд України», які ґрунтуються на результатах аналітичного дослідження відповідних норм Конституції України, інших правових актів національного законодавства, загальновизнаних актів міжнародного права, а також практики Конституційного Суду України (рішення, висновки та ухвали єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні).

2008

Веніславський Ф. В. Конституційний суд в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу України. Актуальні проблеми конституційного права та державотворення : зб. наук. пр. : [присвячений 70-ій річниці з дня народження першого голови Конституційного Суду України Л. П. Юзькова]. Хмельницький, 2008. Ч. 1. С. 154–156.

У статті досліджено роль Конституційного Суду України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу. Обґрунтовується думка, що реалізація практично всіх функцій єдиного органу конституційної юрисдикції України безпосередньо спрямована на забезпечення усталеності й незмінності основоположних засад організації й функціонування Української держави і суспільства.

Євграфов П. Б., Євграфова Є. П. Особливості правової природи актів Конституційного Суду України. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 72–82.

Кампо В. М. Про розмежування компетенційних та інших спорів у діяльності Конституційного Суду України. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 171–174.

Карпачова Н. І. Співпраця Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Конституційним Судом України. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 131–134.

Кириченко Ю. В. Проблеми судового конституційного контролю в Україні: аналіз та шляхи їх вирішення. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 178–184

Колісник В. П. Теоретико-правові аспекти подальшого вдосконалення статусу Конституційного Суду України. Конституційний Суд у системі органів державної влади:

актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 86–91.

Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.) / Конституційний Суд України. Київ : Ін юре, 2008. 565 с.

Корнієнко М. І. Проблеми безпосереднього народовладдя в юрисдикції Конституційного Суду України. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 175–177.

Костицький М. В., Кушакова Н. В. Спроби трансформації статусу і функцій Конституційного Суду України як посягання на фундаментальні і методологічні засади української Конституції. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 92–96.

Малюшевська Х. С., Кравців О. Р., Малюшевська Х. С. Конституційний Суд України: засіб охорони конституційного ладу чи інструмент політичних маніпуляцій? Науковий вісник Ужгородського національного університету : Сер. Право. Ужгород, 2008. Вип. 9. С. 142–145.

Мартинюк Р. С. Конституційний Суд України у системі стримувань і противаг. Держава і право : зб. наук. пр., юрид. і політ. науки. Київ, 2008. Вип. 39. С. 186–192.

Як зазначає автор, сьогодні в державно-правовій теорії відбувається перегляд усталеної концепції про тріаду влад. Зазначена зміна в теоретичних підходах відображає тенденцію виокремлення четвертої, самостійної гілки влади – влади контрольної (поряд із законодавчою, виконавчою й судовою), рівної за значенням трьом іншим. Виокремлення самостійної контрольної гілки влади має вагомі об'єктивні причини. Реальний суверенітет народу передбачає, що народ через своїх представників не лише створює закони, організує їх виконання, вирішує спори, але і здійснює контроль за всіма цими процесами. Формування самостійної контрольної-наглядової гілки влади обґрунтовується недостатністю форм парламентського контролю за виконавчими структурами і главою держави. Завдання Конституційного Суду України полягає в тому, щоб сформувати однозначне, офіційно визначене розуміння правових норм для їх уніфікованого (завжди і всюди однакового) застосування.

Марчук Р. В. Проконституційне тлумачення, горизонтальний ефект Основного Закону та Конституційний Суд України. Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. «Сьомі осінні юридичні читання». Хмельницький, 2008. Ч. 2. С. 100–102.

Мачужак Я. В. Взаємодія Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції у питаннях захисту прав і свобод людини і громадянина. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 102–113.

Міщенко С. П. Законодавчі гарантії незалежності суддів Конституційного Суду України. Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 120–122.

Назаренко С. В. Конституційний Суд України у механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. *Актуальні проблеми конституційного права та державотворення* : зб. наук. пр. : [присвячений 70-ій річниці з дня народження першого голови Конституційного Суду України Л. П. Юзькова]. Хмельницький, 2008. Ч. 1. С. 182–187.

Належна правова процедура та конституційний захист основних прав і свобод: [Принципи конституційного судочинства; Стадії конституційного судочинства]. *Конституційна держава та права людини й основоположні свободи: Україна та європейський досвід* : монографія. Ужгород, 2008. С. 261–285.

Приходько Х. В. Конституційний юрисдикційний процес як вид конституційного процесу в Україні. *Актуальні проблеми конституційного права та державотворення* : зб. наук. пр. : [присвячений 70-ій річниці з дня народження першого голови Конституційного Суду України Л. П. Юзькова]. Хмельницький, 2008. Ч. 1. С. 169–172.

Савенко М. Д. Незалежність і авторитет конституційної юстиції. *Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 123–130.

Скомороха В. Є. Окремі проблеми конституційного правосуддя в Україні. *Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 135–154.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України у системі органів державної влади України. *Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 7–11.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України як складова конституційної держави. *Актуальні проблеми конституційного права та державотворення* : зб. наук. пр. : [присвячений 70-ій річниці з дня народження першого голови Конституційного Суду України Л. П. Юзькова]. Хмельницький, 2008. Ч. 1. С. 117–121.

Тимченко І. А. Механізм конституційної юрисдикції в державному механізмі українського суспільства. *Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 30–36.

Тихий В. П. Актуальні проблеми повноважень Конституційного Суду України. *Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 16 травня 2008 р.). Київ, 2008. С. 159–161.

2007

Мартинюк Р. С. Конституційний Суд України в механізмі взаємодії вищих органів державної влади України. Реалізація принципу поділу влади в сучасній Україні: політико-правовий аналіз. Острог, 2007. С. 232–252.

Комітет з питань правової політики готує до розгляду проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України». Адвокатура. 2007. № 3. С. 2.

Скрипнюк О. В. Конституційний процес як фактор демократизації суспільних відносин в Україні. Вісник Конституційного Суду України. 2007. № 2. С. 65–69.

Автор аналізує вплив конституційного процесу на демократизацію української держави і суспільства. Так 1 липня 1991 року відбулось ухвалення Верховною радою України постанови про винесення проєкту Конституції України на всенародне обговорення. Текст проєкту розглядався на сесіях рад народних депутатів усіх рівнів, політичними партіями, громадськими організаціями, рухами та трудовими колективами. Далі автор досліджує специфіку та розвиток конституційного процесу стосовно його впливу на демократизацію суспільного життя та суспільних відносин, розглядаючи Конституційний Договір між ВРУ та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України.

Тихий В. П. Конституційний Суд України : наук.-практ. вид. Київ, 2007. 63 с.

2006

Владиченко С. Д. Конституційний Суд України як гарант дотримання положень Основного Закону щодо прав людини. Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики : [До 10-річчя Конституції України і 15-ї річниці незалежності України] : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 червня 2006 р.) : зб. наук. ст. Київ, 2006. С. 243–244.

Домбровський І. П. Конституційний Суд України: початок нової каденції. Вісник Конституційного Суду України. 2006. № 5–6. С. 45–53.

Підводяться підсумки роботи першої каденції Конституційного Суду України, яка почала функціонувати після складення суддями присяги 18 жовтня 1996 року. За час своєї діяльності Конституційний Суд України отримав 2378 конституційних подань та звернень з питань, що належать до його повноважень. Вказується, що оновленому складу належить продовжити роботу своїх попередників, основним змістом якої є гарантування у справах, що розглядаються, верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій її території. Але на сьогодні, підкреслює автор, проблемою залишається виконання рішень Конституційного Суду України, бо не всі державні органи належним чином реагують на деякі з них. Автор відзначає, що Конституційний Суд України протягом усього періоду діяльності успішно виконує свої повноваження. Він є надійним конституційно-правовим механізмом гарантування верховенства Основного Закону України на всій її території, утвердження прав і свобод людини і громадянина.

Кириченко Ю. В. Конституційний Суд України як обов'язковий учасник процесу внесення змін до Конституції України. Вісник Конституційного Суду України. 2006. № 1. С. 76–80.

Автор відзначає, що одним з механізмів охорони конституції у сучасних умовах є спеціальний порядок прийняття змін та доповнень. Статтею 159 Конституції України передбачена необхідність висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 останньої. Виходячи з цього, єдиний орган конституційної юрисдикції Україні стає обов'язковим учасником процесу внесення змін до Конституції України, на якого покладається функція безпосередньої охорони її положень. Аналіз практики КСУ щодо перевірки законопроектів про внесення змін до Конституції України за сучасних умов підтверджує доцільність та необхідність попереднього конституційного контролю за внесенням змін до Конституції України. Більше того, необхідною умовою для такої процедури є реальне функціонування КСУ як інституту державної влади, оскільки порушення положень Конституції України в процесі внесення змін та доповнень до неї можливе на будь-якому етапі.

Кириченко Ю. В. Конституційний Суд України як обов'язковий учасник процесу внесення змін до Конституції України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : зб. наук. ст. Івано-Франківськ, 2006. Вип. 16. С. 32–37.

Відзначається, що особливістю існуючого порядку внесення змін до Конституції України є передбачена статтею 159 Конституції України обов'язкова наявність висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту про внесення змін і доповнень до Конституції України вимогам статей 157 і 158 останньої. Автор аналізує ухвалені КСУ висновки щодо відповідності законопроекту про внесення змін і доповнень до Конституції України вимогам цих статей, які, як вважає автор, можна поділити на дві групи. Перша – правові позиції КСУ щодо пропонуванних змін до Конституції України, які дозволяють подальший їх розгляд Верховною Радою України; друга тягне за собою заборону на подальший розгляд Верховною Радою України пропонуванних змін до Конституції України та в подальшому або взагалі унеможливорює перетворення даних змін на положення Конституції України, або зупиняє процес внесення змін до Конституції України.

Намясенко О. К. Співвідношення понять «конституційний контроль» та «конституційний нагляд» у характеристиці правового статусу Конституційного Суду України. *Правове регулювання економіки* : зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип. 6. С. 201–210.

У статті визначається місце органу конституційної юрисдикції серед органів державної влади, розглядається питання співвідношення понять контроль та нагляд, їх класифікація, аналізується застосування даних понять при характеристиці правового статусу Конституційного Суду України.

Петрук А. М. Конституційний Суд як інститут конституційного контролю України. *Формування громадянського суспільства та правової держави в контексті Європейської інтеграції* : тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 квітня 2006 р.). Київ, 2006. Ч. 1. С. 91–93.

Селіванов А. О. Конституційний Суд України в нових умовах забезпечення конституційності у державі. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 4. С. 45–48.

У статті визначається місце органу конституційної юрисдикції серед органів державної влади, розглядається питання співвідношення понять контроль та нагляд, їх класифікація, аналізується застосування даних понять при характеристиці правового статусу Конституційного Суду України.

Терлецький Д. С. Конституційний Суд України – Міністерство юстиції України: конфлікт повноважень у сфері забезпечення дії міжнародних договорів України. *Юридический вестник*. Одеса, 2006. № 4. С. 109–114.

Становлення української конституційної держави, модернізація конституційного законодавства, визнання міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, частиною національного законодавства вимагає активізації досліджень юридичних колізій у сфері конституційного права. В статті аналізується колізія повноважень Конституційного Суду України та Міністерства юстиції України щодо забезпечення дії міжнародних договорів України та сформульовано низку положень і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства у зв'язку із констатованою колізією.

Тихий В. П. Конституційний Суд України: повноваження та правова природа його рішень. Законодавство України : наук.-практ. коментарі. 2006. № 10. С. 3–10.

Тітко Є. В. Конституційний Суд – гарант Конституції України. Формування громадянського суспільства та правової держави в контексті Європейської інтеграції : тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 квітня 2006 р.). Київ, 2006. Ч. 1. С. 40–43.

Ткачук П. М. Конституційний Суд України: теоретико-правові питання діяльності. Вісник Конституційного Суду України. 2006. № 4. С. 23–37.

Аналізуючи діяльність Верховного Суду України, автор відзначає, що за десятирічний період своєї діяльності Верховний Суд України підтвердив своє призначення як одного з найважливіших інститутів демократичної правової держави. Його рішення посідають все більш значуще місце в українському праві, вони є провідниками принципу верховенства права, захищають Конституцію України, права і свободи людини, значною мірою визначають конституційні відносини в державі. Водночас виявилися і проблемні питання, які потребують вирішення, зокрема, забезпечення безперервного функціонування Суду, надання можливості Суду в певних випадках самому визначати строки набрання чинності своїми рішеннями або встановлювати відстрочку їх виконання.

Шемшученко Ю. С., Мурашин Г. О. Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції. Вісник Конституційного Суду України. 2006. № 4. С. 3–10.

Утворення Конституційного Суду України, пише автор, стало знаковою подією, рішучим кроком на шляху до визнаних світовою цивілізацією виправданих форм розвитку сучасного конституціоналізму, забезпечення у правовому житті країни верховенства Конституції, послідовної і найповнішої реалізації її демократичних засад. Цьому сприяло те, що конституційна юрисдикція в Україні здебільшого прийняла основні принципи організації і функціонування державних органів, характерні для багатьох західноєвропейських країн. Це суттєво вплинуло на зростання міжнародного авторитету України. Утворюючи разом з іншими судами незалежну судову владу, Конституційний Суд як спеціальний орган з вирішення спорів здійснює цю владу шляхом розгляду певних питань судьями, які є незалежними і підкоряються тільки закону. Далі автор аналізує низку проблем, які виникли у діяльності Суду і потребують законодавчого вирішення.

2005

Борденюк В. І. Конституційний Суд України: сфера місцевого самоврядування. Вісник Конституційного Суду України. 2005. № 3. С. 63–79.

У статті підкреслено, що ключова роль в механізмі управління належить судовій владі, яка вважається відокремленою частиною державного апарату. Наводиться приклад рішення КСУ у сфері забезпечення верховенства Конституції у справі про місцеве самоврядування

територіальних громад у містах з районним поділом. Вказано на ряд проблем, які виникають за наслідками реалізації належних КСУ повноважень. В якості прикладів вказано на рішення КСУ з питань поєднання мандата депутата місцевої влади або інших керівників органів місцевого самоврядування з іншими видами діяльності. З точки зору автора, існують прогалини в діяльності КСУ, зокрема те, що він в процесі тлумачення Конституції і законів України не повною мірою використовує надані йому повноваження. Проведено порівняння положень законодавства України з питань місцевого самоврядування з законодавством інших країн (Азербайджан, Грузія, Іспанія, Італія і т. і.).

Волвенко П. В. Діяльність Конституційного Суду України щодо тлумачення Конституції: теоретичний аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.01] / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2005. 23 с.

У дисертації досліджуються загальнотеоретичні та практичні питання офіційного тлумачення Конституції Конституційним Судом України. Проаналізовано мовно-комунікативні фактори, які викликають необхідність тлумачення норм Конституції та законодавства і обґрунтовують онтологію повноважень КСУ щодо тлумачення Конституції. Уточнено мету тлумачення правової норми з урахуванням структури правовідносин та поняття норми права. Узагальнено мовно-логічні функції актів тлумачення КСУ в контексті поняття належної правової комунікації. Проаналізовано специфічні мовно-логічні характеристики норм Конституції, які створюють труднощі їх емпіричної інтерпретації. Узагальнено стратегії інтерпретації норм Конституції. Проаналізовано теорії і методи тлумачення та їх співвідношення з правовими доктринами природного та позитивного права. Висвітлено роль інтерпретації правових норм в юридичній процедурі з погляду відповідності поняттю належного дискурсу. Узагальнено мовно-логічні деструктивні та конструктивні компоненти, які характеризують стиль сучасної правоінтерпретаційної практики на підставі порівняння вітчизняних та європейських традицій.

Пелих Н. А. Конституційний Суд – гарант конституційного ладу в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2005. № 3. С. 37–39.

Пушкіна О. В. Органи державної влади в Україні та захист прав людини: Конституційний Суд України. Держава і право : зб. наук. пр.: юрид. і політ. науки. Київ, 2005. Вип. 28. С. 213–220.

Селівон М. Ф. Конституційний Суд України: дев'ятиріччя діяльності. Вісник Конституційного Суду України. 2005. № 4. С. 3–17.

Автор аналізує діяльність Конституційного Суду України за дев'ять років його існування, відзначаючи, що Конституційний Суд посів належне місце у державному механізмі і за своїм правовим статусом є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Протягом своєї діяльності Суд утвердився як інститут, що захищає Конституцію та користується довірою та визнанням у суспільстві. Далі автор розглядає проблеми, які виникли у цей період. Одна з них – виконання рішень Верховного Суду України. Хоча рішення і висновки Конституційного Суду є обов'язковими для виконання, не всі державні органи відповідним чином реагують на ці рішення.

Дробуш І. В. Конституційний Суд у системі конституційно-правових гарантій прав та свобод людини і громадянина в Україні. *Держава і право* : зб. наук. пр.: юрид. і політ. науки. Київ, 2004. Вип. 25. С. 142–149.

Дробуш І. В. Конституційний Суд у системі конституційно-правових гарантій прав та свобод людини і громадянина в Україні. *Наукові записки* : Серія «Право» / Нац. ун-т «Острозька академія». Острог, 2004. Вип. 5. С. 60–67.

Клочков В. Г. Конституційний суд України та Генеральна прокуратура України. Форми взаємодії щодо захисту прав і свобод людини та громадянина. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 9. С. 150–153.

Кривенко Л. Т. Конституційний процес. Кому вигідне «перетягування ковдри»? : [Про статус Конституційного Суду за проєктом закону «Про внесення змін до Конституції України»]. *Віче*. 2004. № 2. С. 9–14.

Кудревич Т. О. Конституційний Суд України і питання забезпечення прав громадян. *Актуальні проблеми правознавства України* : тези доп. і наук. повід. наук. конф. молод. вчених та здобувачів. Харків, 2004. С. 25–26.

Відзначається, що Конституція України найвищою соціальною цінністю вважає людину, а, отже, життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку. Права і свободи людини та їх гарантії мають визначати зміст і спрямованість діяльності держави, яка має відповідати перед людиною за свою діяльність. Конституція України на рівні сучасних міжнародних стандартів закріпила права, свободи і обов'язки людини і громадянина, але щодо гарантій реалізації конституційних прав і свобод, то вони зафіксовані в конституції з меншою деталізацією; а окремі норми взагалі мають декларативний характер. Практика свідчить, що у пошуках правди наші громадяни нерідко змушені роками ходити від однієї державної установи до іншої. Бюрократизм чиновників, традиційна судова тяганина, зростаюча вартість адвокатських та інших правових послуг часто створюють непереборні перешкоди громадянам щодо захисту формально наданих їм Конституцією прав і свобод. Беручи до уваги досвід діяльності інституцій, подібних нашому Конституційному Суду, щодо більш широких можливостей доступу до них громадян, автор вважає за доцільне запозичити цей позитивний досвід, внести відповідні зміни, корективи до законодавчого визначення статусу Конституційного Суду України стосовно можливості за певних умов звертатися до нього любої людини і громадянина.

Лешенко А. В. Конституційний суд в системі органів контрольної влади в сучасній державі. *Правова держава очима молодих дослідників* : матеріали наук. конф. (Одеса, 21 травня 2004 р.). Одеса, 2004. С. 30–32.

Савчин М. В. Конституційний Суд України як гарант конституційного ладу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2004. 16 с.

У роботі розкрито поняття конституційного ладу України та системи його гарантій, охарактеризовано систему та правосуб'єктність гарантів конституційного ладу. Дано характеристику правосуб'єктності гарантів конституційного ладу, зокрема Конституційного Суду України, який покликаний здійснювати конституційний контроль та надавати офіційне тлумачення

Конституції і законів України. Розкрито юрисдикційні засади та їх напрямки у забезпеченні конституційного ладу Конституційним Судом України. Розроблено авторську концепцію системи процесуальних засад гарантування конституційного ладу Конституційним Судом України. Зроблено висновок, що Конституційний Суд забезпечує інтерпретацію Основного Закону шляхом його конкретизації та деталізації. Рішення Конституційного Суду характеризуються як інтерпретаційні акти, сукупність яких становить прецедентне право Суду.

Терлецький Д. С. Конституційний Суд України. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Одеса, 2004. Вип. 22. С. 172–173.

В процесі конституційно-правової регламентації дії міжнародних договорів, пише автор, особливо важливою є діяльність конституційних органів – Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України і Конституційного Суду України – як і в своїй діяльності так чи інакше забезпечують імплементацію норм міжнародного права в нашій країні. Автор аналізує повноваження та роль Конституційного Суду України в цьому процесі.

Христова Г. О. Конституційний Суд України в системі органів державної влади: теоретичні аспекти. Сучасні проблеми юридичної науки і правозастосовчої діяльності. Харків, 2002. С. 13–16.

Христова Г. О. Юридична природа актів Конституційного Суду України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.01] / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 20 с.

Дисертацію присвячено питанням формування та розвитку науково-довідкового апарату архівів та рукописних підрозділів наукових бібліотек в Україні у 1920-1990 рр. Охарактеризовано елементи, структуру, функції та сучасний стан науково-довідкового апарату до документів Національного архівного фонду України. Визначено основні етапи історії НДА, а також тенденції його розвитку та шляхи удосконалення.

2003

Васильєв Г. А. Конституційний Суд України: деякі проблемні питання захисту прав людини і громадянина. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2003. № 1. С. 62–73.

Кушніренко О. Г. Конституційний Суд України як гарант охорони і захисту засад конституційного ладу держави. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2003. Вип. 6. С. 40–45.

За словами автора, 90-ті роки ХХ ст. характеризуються змінами державного устрою і економічної системи України. Перебудова, яка розпочалася в 1985 р., призвела до загострення політичних, економічних та інших протиріч. Сама ж конституційна реформа розпочалась в Україні в середині 1990 р. Однак, конституційні питання стали метою політичної боротьби, що ледве не призвело до конституційної кризи. Конституційна реформа ознаменувалася прийняттям 28 червня 1996 р. нової Конституції України. Але пройшло кілька років і стало зрозуміло, що діючий закон потребує свого подальшого вдосконалення. Побудова в Україні правової демократичної держави та формування громадянського суспільства неможливі без існування ефективного контролю, який би забезпечував дотримання в країні конституційної законності і правопорядку. Такий контроль повинні здійснювати судові органи, які, на думку автора, внаслідок своєї юридичної природи найбільше підходять для виконання цієї функції. Створення у 1997 р. Конституційного

Суду привело до більш швидкого оновлення галузевого законодавства і допомогло встановленню конституційної законності і верховенства права в республіці. Існують підстави вважати, що такий крок у перспективі приведе і до поліпшення діяльності гілок влади, тому що в разі виникнення конфліктів між державними органами (а їх чимало) арбітром виступає саме Конституційний Суд.

Олійник А. Ю. Конституційний Суд України та забезпечення основних свобод людини і громадянина. Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2003. № 3 (12). С. 87–95.

Підлісний Є. Конституційний Суд – найкращий у Європі : [Бесіда з Головою Секретаріату Конституційного Суду України Володимиром Дубровським]. Український юрист. 2003. № 6. С. 21–22.

Реалізація положень Конституції України про Конституційний Суд. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика. Київ, 2003. С. 405–429.

Рисін О. О. Конституційний Суд України – єдиний орган судового конституційного контролю в Україні. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 23. С. 240–247.

Проаналізовано діюче конституційне законодавство України та деяких інших країн світу, законопроекти та основні розробки в галузі конституційного права, обґрунтовано визначення Конституційного Суду України як єдиного органу судового конституційного контролю, через який реалізується судова влада.

Скакун О. Ф. Конституційний Суд як учасник правотворчості (законотворчості) в Україні. Юридична Україна. 2003. № 1. С. 26–31.

Скомороха В. Є. Конституційний Суд України: завдання та ефективність діяльності. Правова держава : щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2003. Вип. 14. С. 143–153.

2002

Головченко В. В. Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції (до п'ятої річниці Конституційного Суду України). Часопис Київського університету права. 2002. № 1. С. 96–99.

Автор аналізує діяльність Конституційного Суду України за п'ять років, з часу його створення. Відзначає, що Конституційний Суд відразу зіткнувся з певними труднощами організаційного характеру, політичними проблемами тощо. Однак здійснення Судом своїх повноважень має багатоплановий характер, зокрема багато зроблено для захисту прав і свобод громадян. Так, своїми рішеннями Суд захистив право на свободу об'єднання громадян, право голосу на виборах і референдумах та багато іншого. Голова Конституційного Суду України вважає одним з найважливіших завдань на перспективу, діяльність конституційної юрисдикції, спрямовану на захист прав і свобод людини.

Євграфов П. Б. Конституційний Суд України: формування громадського суспільства, демократичної, правової держави. Роль Конституційного Суду в державі та суспільстві : міжнар. семінар (м. Київ, 10-11 травня 2001 р.). Київ : Юрінком Інтер, 2002. С. 7–18.

На думку автора, настав час, коли необхідно з'ясувати роль Конституційного Суду України у формуванні громадянського суспільства, демократичної, правової держави. У теорії і практиці вітчизняного та зарубіжного конституціоналізму Конституційний Суд України вже визнано таким, що відіграє важливу роль у збереженні балансу закріплених Основним Законом повноважень президента, парламенту, народних депутатів, виконавчої влади, місцевого самоврядування, основу яких становить вільне волевиявлення українського народу. Однак п'ять років діяльності Конституційного Суду України висвітлили чимало питань загальнодержавного і місцевого рівня, які за своїм значенням мали б вирішуватися в Основному Законі. На жаль, поки що вони не охоплюються ним. Час і практика діяльності Конституційного Суду показують, що для підвищення його ролі в суспільстві і державі, тобто ефективності, необхідно істотно вдосконалити організацію та порядок діяльності Суду.

Савенко М. Д. Конституційний Суд як інституція стримувань і противаг у системі державної влади. Роль Конституційного Суду в державі та суспільстві : міжнар. семінар (м. Київ, 10–11 травня 2001 р.). Київ : Юрінком Інтер, 2002. С. 30–46.

На думку автора, в Основному Законі має чітко проводитись принцип поділу державної влади, бути закріплені механізми взаємодії, стримувань і противаг у діяльності вищих органів державної влади, їх компетенція. Поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, а також роз'єднання державної та муніципальної влади, за яких вони взаємно урівноважують і стримують одна одну, перекидає у такий спосіб саму можливість невинуватеної концентрації влади. Конституція України визначила компетенцію та межі правового регулювання щодо Верховної Ради України і Президента України виключно положеннями Основного Закону. Тому є необхідність у встановленні механізму контролю за реалізацією Конституції, правової охорони її норм, визначенні арбітра у вирішенні конфліктів між вищими органами державної влади, спорів щодо конституційності їх діяльності. Автор аналізує функції арбітра, яким виступає Конституційний Суд, у вирішенні цих конфліктів.

Хрystова Г. О. Конституційний Суд України в системі органів державної влади. Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи. 2002. С. 175–178.

За словами автора, впровадження в Україні інституту Конституційного Суду поставило перед наукою і практикою складну і досить спірну проблему щодо місця Конституційного Суду в системі органів державної влади. Автор аналізує його правове становище на законодавчому та теоретичному рівні.

2001

Кельман М. С. Конституційний контроль як засіб захисту конституцій у національних правових системах континентального права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2001. 23 с.

У дисертації здійснене комплексне порівняльно-правове дослідження органів конституційного контролю у національних правових системах країн континентального права. Проаналізовано правовий статус органів конституційного контролю у провідних європейських країнах, історико-правові аспекти їх становлення та розвитку. Досліджені питання ролі органів конституційного контролю в механізмі поділу влади. Розглянуті проблемні питання правової природи актів органів конституційної юрисдикції. Значна увага приділена нормативно-правовим основам організації та діяльності Конституційних Судів. Подані практичні рекомендації та пропозиції щодо становлення і розвитку органів конституційного контролю в Україні.

Козюбра М. І. Попередній конституційний контроль і захист прав людини. Вісник Конституційного Суду України. 2001. № 2. С. 54–59.

Включення до конституційної юрисдикції спеціальних повноважень конституційних суддів із захисту прав і свобод людини і громадянина є характерною рисою розвитку законодавства про судовий конституційний контроль більшості сучасних держав. Конституція України містить ще одну істотну особливість щодо цього. Вона передбачає попередній конституційний контроль законопроектів про внесення змін до Конституції щодо їх відповідності, зокрема, гарантованим нею правам і свободам. Досить чітку позицію Конституційний Суд посів щодо питання про початковий момент процедури попереднього контролю законопроектів про внесення змін до Конституції України. Його висновок має бути надано після внесення законопроекту до ВРУ, але до початку його розгляду на її пленарному засіданні. Звичайно, підсумовує автор, застереження Конституційного Суду мають носити виключно юридичний характер, не вдаючись до оцінки доцільності чи недоцільності пропонуваного змін до Конституції України. За таких умов надмірна політизація КСУ навряд чи загрожуватиме.

Лунь З. І. Конституційний Суд України як гарант забезпечення прав і свобод громадян. *Swobody obywatelskie w Polsce i na Ukrainie – rzeczywistosc i perspektywy*. Przemysl, 2001. С. 115–123.

Савенко М. Д. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Відносини між конституційним судом та омбудсменом у контексті захисту прав і свобод людини* : матеріали міжнар. семінару. Київ, 2001. С. 49–70.

Дана стаття присвячена дослідженню державного механізму забезпечення прав та свобод людини і громадянина, основу якого становлять правові принципи, норми (юридичні гарантії), а також умови і вимоги діяльності органів влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, громадян, які в сукупності забезпечують дотримання, реалізацію і захист прав та свобод громадян, а також судового конституційного контролю, який є обов'язковим елементом, визначальною ланкою механізму охорони Конституції. Разом з тим у статті йдеться про різні типи (моделі) омбудсмена, що зумовлені формою державного устрою, правління, розвиненістю демократичних інститутів, доступністю інших засобів захисту прав і свобод людини і громадянина, причому велика увага надається характеристиці діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Савенко М. Д. Правовий статус Конституційного суду України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 15 с.

Дисертація присвячена дослідженню сутності та змісту правового статусу Конституційного Суду України, його функцій, компетенції, ролі та місця в механізмі державної влади. Проведений комплексний аналіз нормативно-правової регламентації та практики діяльності Конституційного Суду України. Запропоновано низку пропозицій по вдосконаленню правового статусу Конституційного Суду України та організації його діяльності, правового положення суддів. У дисертації сформульовано концептуальні положення і висновки щодо досліджених питань.

Скомороха В. Є. Конституційний Суд України – п'ять років діяльності. *Вісник Конституційного Суду України*. 2001. № 4. С. 4–7.

Голова Конституційного Суду України аналізує його діяльність за п'ять років і відзначає, що Суд став стабілізуючим фактором у функціонуванні владних структур, одним із важливих правових механізмів стримувань і противаг у системі здійснення державної влади, надійним інструментом впровадження у практику норм Конституції України. Реалізуючи свої повноваження, він сприяє становленню України як демократичної правової держави, вдосконаленню її законодавства, утвердженню принципу верховенства права, захисту прав і свобод людини і громадянина.

Скомороха В. Є. Конституційний Суд України в механізмі державної влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 19 с.

Досліджено місце Конституційного Суду України в механізмі державної влади, теоретично-правові проблеми його організації та діяльності. Охарактеризовано судову владу в системі поділу влади, юридичну природу, і роль Конституційного Суду України в системі органів влади та в державного контролю. Проаналізовано структуру та особливості формування Конституційного Суду України, розкрито зміст його повноважень, а також досліджено конституційне провадження як організаційно-правову форму діяльності Конституційного Суду України. Сформульовано концептуальні положення та висновки з досліджуваних питань, обґрунтовано й висунуто ряд пропозицій щодо вдосконалення правового статусу Конституційного Суду України, охарактеризовано його організацію та діяльність.

Сліденко І. Д. Тлумачення Конституції України: питання теорії і практики в контексті світового досвіду : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2001. 20 с.

Дисертація є науковим дослідженням теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з тлумаченням Конституції України, на базі загального вчення про тлумачення права. На основі системного аналізу основних моделей тлумачення конституції розвивається новий підхід до тлумачення конституцій, як до невід'ємного інструменту функціонування правової демократичної держави. Новизну та системність дослідження підсилюють історико-правовий та компаративний аспекти. Дослідження проблемних питань теорії тлумачення конституції сприяло розкриттю і визначенню поняття «тлумачення конституції», співвідношення видів і способів тлумачення, впливу політизаційних та політологізаційних процесів тлумачення конституції. Проведений детальний історико-правовий аналіз функціонування системи тлумачення Конституцій в Україні, її сучасний стан, динаміка в ході державотворного процесу, тенденцій розвитку та перспектив функціонування сприяє її удосконаленню. Результати дослідження моделі тлумачення Конституції, що існує в Україні, дають змогу інституціоналізувати тлумачення конституції в межах системи конституційної юстиції, що діє в Україні.

Ткаченко Ю. В. Проблеми конституційної законності в Україні. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 13 с.

Дисертацію присвячено проблемам забезпечення конституційної законності в Україні. В роботі аналізується поняття конституційної законності, її основні властивості, вимоги, функції та гарантії, конституційно-правова відповідальність як особлива гарантія конституційної законності. Формулюється поняття механізму забезпечення конституційної законності, визначається елементний склад цього механізму, дається характеристика його складових, аналізується місце і роль відповідних державних інституцій у механізмі забезпечення конституційної законності. В дисертації відпрацьовані концептуальні положення теорії конституційної законності, обґрунтовані пропозиції та висновки щодо досліджуваної проблеми, сформульовані рекомендації, спрямовані на вдосконалення законодавства і конституційної практики в аспекті забезпечення в Україні режиму конституційної законності.

Шаповал В. М. Конституційний Суд України. Державотворення і правотворення в Україні. Київ, 2001. С. 217–231.

2000

Тесленко М. В. Конституційна юрисдикція в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : [12.00.02] / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2000. 17 с.

Дисертація присвячена становленню і розвитку конституційної юрисдикції в Україні, місцю Конституційного Суду України в механізмі правової держави в Україні, покликаної забезпечити верховенство права і зберегти принцип поділу влади, захищати права і свободи людини і громадянина. Аналізуються види провадження і межі повноважень Конституційного Суду України, юридична природа його актів. На підставі чинного законодавства України і зарубіжних країн формулюються пропозиції щодо удосконалення діяльності Конституційного Суду України та її правового забезпечення.

1999

Скомороха В. Є., Пшеничний В. Конституційний контроль: питання розгляду справ, характеру та змісту рішень Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України. 1999. № 1. С. 51–63.

У даній статті порушується низка важливих теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з діяльністю Конституційного Суду України. Лише Суд може давати висновок щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України законопроекту про внесення змін до Конституції України. Тільки він може визнати, що не відповідають дійсності закони та правові акти Верховної Ради України, акти Президента України, КМУ. Таким чином йому відведено особливу роль у забезпеченні верховенства Конституції України. Але у чинному Законі «Про Конституційний Суд України» відсутні поняття сторони у процесі та визначення прав учасників процесу. Обійдено увагою такий важливий інститут судової діяльності, як докази. Не розкрито в Законі поняття «офіційне тлумачення» та багато іншого. Та найважливішим, вважає автор, є питання створення режиму неухильного виконання рішень Суду.

1998

Тодика Ю. М., Марцеляк О. В. Конституційний Суд України і прокуратура в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав громадян : монографія. Харків : Лібра, 1998. 107 с.

В публікації відзначається, що Конституційний Суд України наділений правом анулювати нормативні акти, що обмежують права і свободи громадян, діючи при цьому виключно на основі Конституції України і забезпечуючи її стабільність, безперечність, авторитет. Він виступає як інститут стримувань і противаг між гілками влади, який здійснює контроль за конституційністю законів. Автор аналізує правозахисну діяльність Конституційного Суду в процесі здійснення конституційного контролю.

1997

Козюбра М. І. Конституційний Суд в системі органів державної влади. Державно-правова реформа в Україні : матеріали наук.-практ. конф. (листопад 1997 р.). Київ, 1997. С. 20–24.

Мурашин Г. О. Конституційний Суд України: становлення і розвиток правового статусу. Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність : матеріали наук.-практ. конф. (22-23 листопада 1996 р.). Київ : Генеза, 1997. С. 157–159.

Шаповал В. М. Конституційний Суд і права людини. *Конституція і міжнародне право* : тези доп. міжнар. наук. конф. Київ, 1997. С. 13–17.

Шишкін В. І. Конституційний Суд. Право і межі звернення. *Віче*. 1997. № 10. С. 45–48.

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА
КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**Реферативний огляд наукових досліджень
з конституційно-правової тематики
До 25-річчя заснування Конституційного Суду України**

Автори-укладачі:

Ю. Половинчак: доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник,

Н. Кушакова-Костицька: доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
заслужений юрист України,

А. Березельський,

Т. Полтавець,

О. Каращук,

І. Соболева

Комп'ютерне верстання:

Н. Крапіва

Підписано до друку 04.11.2021 р.
Формат 60х90/8. Обл.-вид. арк. 6,11.
Наклад 200 прим.